

การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

**A STUDY ON THE PROBLEMS OF LEARNING AND TEACHING
OF PARIYATTIDHAMMA (DHAMMA STUDY) IN MUANG
DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE**

พระสิทธิชัย สิทธิชัย (อ่อนสี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา การบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

พระสิทธิชัย สิทธิชัย (อ่อนสี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา การบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A Study on the Problems of Learning and Teaching of
Pariyattidhamma (Dhamma Study) in Muang District,
Phitsanulok Province**

Phra Sitthichai Siddhijayo (Onsee)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Educational administration)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Academic Year 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก
จังหวัดพิษณุโลก” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา การบริหารการศึกษา

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิกร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

(รศ.ดร. ชานี เกสทอง)

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร. สาธร ทรัพย์รวงทอง)

กรรมการ

(พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.)

กรรมการ

(พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(รศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

พระราชวชิรเมธี, ผศ.ดร.
รศ.ดร. วรกฤต เกื่อนช้าง

ประธานกรรมการ
กรรมการ

ผู้วิจัย

(พระสิทธิชัย สิทธิชัยโย)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
ผู้วิจัย	: พระสิทธิชัย สิทธิชัย (อ่อนสี)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระราชวรเมธี ผศ. ดร. ป.ธ. ๙, พธ.บ. (ศาสนา), ศษ.บ. (ประถมศึกษา), อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ), กศ.ด. (การบริหารการศึกษา), พธ.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์)
	: รศ.ดร. วรกฤต เกื่อนช้าง ป.ธ. ๙, ศษ.บ. (มัธยมศึกษา-สังคมศึกษา), ศศ.ม. (ภาษาสันสกฤต), พร.ด. (การบริหารอุดมศึกษา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ ๑) เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตาม สถานะ อายุ ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระภิกษุสามเณร ที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ จำนวน ๑๘๑ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามสัดส่วน (Stratified random sampling) และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณกำหนดกลุ่มตัวอย่างเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและมาตราส่วนประเมินค่า ๕ ระดับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๓๓ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (T-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีค่าแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ และการ

สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๗ ท่าน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ๑) ด้านหลักสูตร มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง พิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับปานกลาง ๒) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๙๗$, S.D.= ๐.๖๙๒) ๓) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๕๔$, S.D.= ๐.๖๕๖) ๔) การวัดและประเมินผล ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๑$, S.D.= ๐.๙๗๖)

๒. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตาม สถานะ อายุ ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มี สถานะ อายุ ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรค คือ ๑) เนื้อหาหลักด้านหลักสูตรมีความหลากหลายเกินไป ๒) ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยเกินไป ๓) สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อผู้เรียน ๔) ครูผู้สอนไม่ค่อยมีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างจริงจัง ข้อเสนอแนะ คือ ๑) ควรปรับโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะสม โดยยึดวุฒิภาวะของผู้เรียน และลดวิชาการทางโลกบางวิชาที่ไม่สำคัญ และปรับการเรียนแผนกธรรม ให้มีเนื้อหาลดน้อยลง แต่คงไว้ในประเด็นสำคัญที่ผู้เรียนควรเข้าใจ ลดการเน้นท่องจำ ให้เน้นการคิดวิเคราะห์มากขึ้น โดยมีการศึกษาวิจัยการรวมหลักสูตรพระปริยัติธรรมทั้ง ๒ แผนกดังกล่าว และศึกษาวิจัยเนื้อหาสาระของหลักสูตรธรรมที่สมควรกำหนดให้เรียนในแผนก สามัญศึกษา เพื่อนำมากำหนดหลักสูตร ๒) ครูควรศึกษากิจกรรมการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น ๓) ผู้บริหาร ครูผู้สอนต้องจัดหาสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอต่อผู้เรียน ๔) ครูควรให้ความใส่ใจอย่างจริงจังกับการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

Thesis Title : A Study on the Problems of Learning and Teaching of Pariyattidhamma (Dhamma Study) in Muang District, Phitsanulok Province

Researcher : Phra Sitthichai Siddhijayo (Onsee)

Degree : Master of Arts (Educational Administration)

Thesis Supervisory Committee

- : Phrarachwachirametee, Pali IX, B.A. (Religion), B.A. (Primary Educational), M.A. (Comparative Religion), Ph.D. (Educational Administration), Ph.D. (Public Administration)
- : Asso. Prof. Dr. Worakrit Thuenchang Pali IX, B.Ed. (Secondary Education-Social Studies), M.A. (Sanskrit Language), Ph.D. (Administration of Education)

Date of Graduation : March 19, 2018

ABSTRACT

This research Objectives are 1.) to investigate the problems of learning and teaching of Pariyattidhamma (Dhamma Study) in Muang district Phitsanulok province, 2.) to compare the opinions on the problems of learning and teaching of Pariyattidhamma (Dhamma Study) in Muang district Phitsanulok province, and 3.) to study the problem, Obstacles and suggestions of learning and teaching of Pariyattidhamma (Dhamma Study) in Muang district Phitsanulok province.

This research conducted by Mixed Methods Research were both quantitative research using Survey Research based on questionnaire and Qualitative Research by In-depth Interview with key Informant.

The samples were monks and novices who studying Dhamma in Muang district Phitsanulok Province, semester 1 year 2018 with the number of 181 students were randomly assigned to stratified random sampling and determine the size of the sample using the formula to calculate the sample of Craig and Morgan.

The research instrument was a questionnaire, which was a questionnaire and a five-level rating scale, reliability of the questionnaire was 0.933 The data were analyzed using the program for social science research, using frequency, percentage, mean, standard deviation, and F-test were analyzed by one-way analysis of variance (One Way ANOVA). In the case of three or more primary variables the differences were compared by means of Least Significant Difference (LSD) with 0.05 significance level and In-Depth Interview with the Key Informants 7 people using contextual analysis techniques.

Results of the Research

1. A Study the problems of learning and teaching of pariyattidhamma (dhamma study) in muang district phitsanulok province's overall average was a moderate level. When we analyze the detail in each aspect, it was found that 1.) Curriculum was a moderate level 2.) Instructional activities was a moderate level ($\bar{X} = 2.97$, S.D. = 0.692). 3.) The use of instructional media was a moderate level ($\bar{X} = 2.54$, S.D.= 0.656) 4.) Measurement and evaluation was a moderate level ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.976)

2. A Study the comparison of the opinions on the problems of learning and teaching of Pariyattidhamma (Dhamma Study) in Muang district Phitsanulok province. The data of the respondents were as follows: Monks and novices with the status, age had an opinion in overall toward the problems of learning and teaching of Pariyattidhamma (Dhamma Study). no difference at the 0.05 level, the hypothesis was rejected.

3. Problems, obstacles, and suggestions 1.) Course's content is too diversified, 2.) Teachers have too few teaching activities, 3.) Instructional media is not enough for the students, 4.) Teachers rarely measure and evaluate classroom teaching. Suggestion as follows: 1.) The curriculum should be adjusted appropriately based on the maturity of the students, and to reduce some subjects that are not important, including adjust the content of Dhamma subject to less, however, key issues remain, reduce emphasis on memorization, focus on more analytical thinking. We should be research both curriculum the basic course and the Dharma course, including choose the content of the curriculum that is appropriate for study, 2.) Teachers should study more the teaching method, 3.) Administrators and teachers should provide enough instructional media to students, 4.) Teachers should focus on measuring and evaluating teaching and learning.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะผู้วิจัยได้รับคำแนะนำและความเมตตาจาก คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ทั้ง ๒ ท่าน คือ พระราชวชิรเมธี ผศ. ดร. และ รศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง ที่ท่านได้กรุณาให้เกียรติรับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ถ่ายทอดวิชาความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัยที่ถูกต้องให้แก่ผู้วิจัย รวมทั้งเสียสละเวลาในการให้แนวคิด ความรู้และ ตรวจสอบความถูกต้อง ควบคุมด้วยความเอาใจใส่อย่างเต็มความสามารถ ดังนั้น ผู้วิจัยมีความซาบซึ้ง ในความกรุณา จึงขอกราบขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระเทพปริยัติเมธี, รศ. ดร., พระราชวชิรเมธี, ผศ. ดร., เจริญพร ขอบคุณ รศ. ดร. ธาณี เกสทอง, ผศ. ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง และ รศ.ดร.วรกฤต เกื่อนช้าง ประธาน กรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ทุกรูป ทุกท่าน ที่ได้ให้ ข้อเสนอแนะในดำเนินให้ถูกต้องตามหลักของการวิจัยและการปรับแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ต่อไป

ต้องขอกราบขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณ พระครูกิตติรัตนานุกูล ผู้อำนวยการ โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช พระสมศักดิ์ ยโสธโร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจันทร์วิทยา พระครูนิทัศน์ปัญญากร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา ดร. วินัย ทองมัน อาจารย์ประจำ วิทยาเขตนครสวรรค์ ผศ.ดร. วิรัช จงอยู่สุขอาจารย์ประจำวิทยาเขตนครสวรรค์ ที่ได้รับเป็น ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ที่ให้คำแนะนำ เสนอแนะแก้ไขแบบสอบถามเพื่อให้สมบูรณ์และ ตรงกับวัตถุประสงค์ยิ่งขึ้น

อนึ่ง ผู้วิจัยต้องกราบขอบพระคุณ ขอเจริญพรขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ทั้ง ๗ ท่าน ประกอบด้วย พระครูรัตนสุตตารักษ์,ดร., นายนิกร โตแผ้ว, นายวชิรวิทย์ ภูวนล, นางยุพิน สารีคำ, นายธเนศฐ์ จันทรสงคราม, นายสุทธิคุณ เอี่ยมยัง, และนางลัดดาวัลย์ เสี่ยงมทรัพย์ ที่ได้ให้ความ ร่วมมือเป็นอย่างดีในการตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อย

สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระครูโสภณธรรมวิภาช,ดร. ที่ได้อุปการะ เลี้ยงดู และส่งเสริมด้านการศึกษาแก่กระผมตลอดในช่วงเวลาที่ผ่านมา จนทำให้กระผมได้ประสบความสำเร็จด้านการศึกษาในวันนี้ ถ้าไม่มีพระอาจารย์ในวันที่ผ่านมา ก็คงไม่มีวันที่กระผมจะสำเร็จ การศึกษาปริญญาโทมหาบัณฑิตในครั้งนี้ได้ ซึ่งเป็นบุญสูงสุดของกระผมจริงๆ ต้องขอกราบขอบพระคุณ พระอาจารย์อย่างสูงยิ่ง ด้วยความเคารพรักและศรัทธา และขอกราบขอบพระคุณพระอาจารย์ทุกรูป เจริญพรขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาบริหารการศึกษาทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกคนที่มีส่วน เกี่ยวข้อง ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทองค์ความรู้และประสบการณ์ให้เกิดขึ้น รวมถึงให้ความเมตตาเอื้อเฟื้อ ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ พร้อมทั้งความเข้าใจ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด คุณความดี จากการทำประโยชน์ใดๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาเป็นกตเวทิตา คุณมารดา บิดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ และที่ขาดไม่ได้เลยคือมิตรภาพ ของเพื่อนๆ ทั้งบรรพชิตและฆราวาส ที่ ให้กำลังใจซึ่งกันและกันจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ประสบผลสำเร็จด้วยดี

พระสิทธิชัย สิทธิชัย (อ่อนสี)

๑๙ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง	สารบัญ	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		(๓)
กิตติกรรมประกาศ		(๕)
สารบัญ		(๖)
สารบัญตาราง		(๘)
สารบัญแผนภาพ		(๑๑)

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓	ปัญหาที่ต้องการทราบ	๒
๑.๔	ขอบเขตของการวิจัย	๒
๑.๕	สมมุติฐานการวิจัย	๕
๑.๖	นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๗	ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๗

บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑	ประวัติความเป็นมาของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม	๘
๒.๒	แนวคิดบทบาทของครูผู้สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม	๙
๒.๓	หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม	๑๔
๒.๔	แนวคิดปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม	๑๖
๒.๕	แนวคิดการจัดการเรียนการสอน	๒๓
๒.๖	ข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	๕๘
๒.๗	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๓
๒.๘	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๒

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

๓.๑	รูปแบบการวิจัย	๗๓
๓.๒	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๓
๓.๓	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๔
๓.๔	การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๖
๓.๖ รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ	๗๙
 บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๓
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหา การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	๘๔
๔.๓ ผลการทดสอบสมมุติฐาน	๘๙
๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ปัญหาการจัดการเรียนรู้ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	๙๖
๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก	๙๘
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากวิจัย	๑๐๕
 บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๑๗
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๑๗
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ	๑๑๘
๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	๑๑๘
 บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ	๑๒๗
ภาคผนวก ข ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม	๑๓๓
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลความเที่ยงตรง	๑๓๗
ภาคผนวก ง ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out)	๑๓๙
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๔๒
ภาคผนวก ฉ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๔๖
ภาคผนวก ช หนังสือขอความอนุสัมภาษณ์เชิงลึก	๑๕๓
ภาคผนวก ซ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก	๑๖๑
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๕

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๓.๑	จำนวนกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างของพระภิกษุสามเณร ที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตามระดับชั้นพระปริยัติธรรม	๗๔
ตารางที่ ๔.๑	จำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๓
ตารางที่ ๔.๒	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุ สามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม	๘๔
ตารางที่ ๔.๓	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุ สามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร	๘๕
ตารางที่ ๔.๔	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุ สามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	๘๖
ตารางที่ ๔.๕	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุ สามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	๘๗
ตารางที่ ๔.๖	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุ สามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก การวัดและประเมินผล	๘๘
ตารางที่ ๔.๗	แสดงการเปรียบเทียบระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการ เรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามสถานภาพ	๘๙
ตารางที่ ๔.๘	แสดงการเปรียบเทียบระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการ เรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามอายุ	๙๐
ตารางที่ ๔.๙	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของ พระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการ เรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร จำแนกตามอายุ	๙๑

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงการเปรียบเทียบระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม	๙๒
ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของพระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร โดยภาพรวม	๙๓
ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของพระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร	๙๔
ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของพระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	๙๔
ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของพระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	๙๕
ตารางที่ ๔.๑๕ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตาม ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามสมมติฐานที่ ๑ - ๓	๙๕
ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร	๙๖
ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	๙๗
ตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	๙๗

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม
แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
ด้านการวัดและประเมินผล

๙๘

สารบัญแผนภาพ

ตารางที่		หน้า
แผนภูมิภาพที่ ๒.๑	แสดงองค์ประกอบของการเรียนการสอน	๒๖
แผนภูมิที่ภาพที่ ๒.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๒
แผนภาพที่ ๔.๑	สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากวิจัย	๑๐๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งสำหรับความเจริญของประเทศชาติ และการศึกษาสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันเป็นวงจร มุ่งเน้นเพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมาโรงเรียนมีส่วนในการพัฒนาการศึกษาให้ประชาชนของชาติได้รับความรู้ส่งเสริมสติปัญญาให้รู้จักการแก้ปัญหาและรู้จักใช้ทฤษฎีสู่ความเป็นจริง เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในอดีตวัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่เด็กชายไทยทุกคน วัดเป็นศูนย์เยาวชนและเป็นโรงเรียนกินนอนไปในตัว เพราะเด็กเหล่านี้เมื่อมาอยู่วัดต้องศึกษาเล่าเรียนหนังสือ บางคนก็บรรพชาเป็นสามเณร หัดเรียนเขียนวิชาหนังสือให้มีความรู้อ่านออกเขียนได้ เมื่ออายุครบบรรพชาจะได้รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ และได้ร่ำเรียนวิชาการชั้นสูงขึ้นไป^๑

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ดำรงฐานะเป็นแกนกลางและเป็นศูนย์รวมของจิตใจประชาชนหลักธรรมของพระพุทธศาสนาพัฒนาคุณภาพของประชากรให้มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย รับผิดชอบ สัมครสมานสามัคคี ส่งเสริมความมั่นคงแห่งชาติทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เป็นที่ทราบกันว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสถานการณ์ทางการเมืองรอบตัวเราในปัจจุบันมีผลให้การศึกษาของคณะสงฆ์ต้องปรับทิศทางการให้ทันต่อเหตุการณ์บ้านเมือง พระพุทธศาสนาแพร่หลายไปยังประเทศต่างๆ ที่ใช้ภาษาอื่น ประเทศเหล่านั้นไม่รู้จักภาษาบาลี จึงทำให้เรียนภาษาบาลีลำบาก จึงได้แปลพระไตรปิฎก ภาษาบาลีเป็นภาษาของตนเอง ส่วนประเทศฝ่ายใต้มีลังกา พม่า มอญ ไทย ลาวและเขมร ประเทศเหล่านี้มีความคิดเห็นมาแต่เดิมว่า ถ้าแปลพระไตรปิฎกจากภาษาบาลีเป็นภาษาอื่นโดยทิ้งของเดิมเสียจะทำให้พระธรรมวินัยคลาดเคลื่อนได้จึงรักษาพระไตรปิฎกไว้เป็นภาษาบาลี การเล่าเรียนคัมภีร์จะต้องเรียนภาษาบาลีให้เข้าใจก่อนแล้วจึงเรียนพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกต่อไป ด้วยเหตุนี้เอง ประเทศฝ่ายใต้จึงรักษาลัทธิศาสนาตามหลักพระธรรมวินัยเดิมได้อย่างยั่งยืนสืบมา ในการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสายสามัญศึกษา นอกจากเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาอีกด้วย สำหรับประเทศไทยการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ได้ทรงทำนุบำรุงสนับสนุนและทรงยกย่องพระภิกษุสามเณรที่เรียนรู้พระพุทธวจนะให้มีฐานันดร พระราชทานราชูปการต่าง ๆ จัดให้มีการสอนและการสอบพระปริยัติธรรม ตั้งแต่โบราณ

ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น นับแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ ถึง สมัยรัชกาลที่ ๕ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงรับพระราชภารกิจโดยสม่ำเสมอ จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ ตอนปลายพระองค์ทรงปรึกษากับคณะสงฆ์ขอให้แบ่งพระราชภารกิจในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์เป็นของคณะสงฆ์ แต่พระองค์ยังทรงรับให้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นลำดับมา ถึงสมัยรัชกาลที่ ๖

^๑ พระมหาบุญเพียร ปุณณวิริโย, ปฎิรูปการศึกษาเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์, (วารสาร วิชาการ, ๔ กันยายน ๒๕๔๔), หน้า ๓๗.

พระองค์ทรงมอบหมายให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงดำเนินการ นับเป็น การจัดการศึกษาของพระสงฆ์อย่างมีระบบมาจนถึงปัจจุบัน ปัจจุบันการศึกษาของคณะสงฆ์ ดำเนินการภายใต้ข้อบังคับแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะ พ.ศ.๒๕๒๗ ซึ่งพื้นฐานการศึกษาเล่าเรียน พระพุทธศาสนาเบื้องต้นประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ปรีชาดี ปฏิบัติ ปฏิเวธ การศึกษาหรือปรีชาดี ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการศึกษาภาษาบาลีและคัมภีร์ พระไตรปิฎก ซึ่งเรียกว่า การศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี และในปี พ.ศ.๒๕๑๔ กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้ ระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ได้เรียนวิชาสามัญ ควบคู่กันไปด้วย^๒

การศึกษาของพระภิกษุสามเณร คือ การศาสนศึกษา หมายถึงการศึกษาปริยัติธรรม และการศึกษาอันควรแก่สมณะ การศึกษาปริยัติธรรมแบ่งเป็น ๒ แบบ คือ การศึกษาธรรมและบาลี สำนักเรียน วัด และคณะจังหวัดเป็นผู้จัดสอน บางสำนักเรียนมีการสอนทั้งแผนกธรรมและบาลี บาง สำนักเรียนก็มีสอนเฉพาะแผนกธรรม และบางสำนักเรียนได้จัดให้มีการสอนธรรมศึกษาแก่คฤหัสถ์อีกด้วย แม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการสอบ ตามหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก และธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษาชั้นเอก ส่วนการศึกษาแผนกบาลี แม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้ดำเนินการสอบ ปัจจุบันระบบการจัดการศึกษาของสงฆ์มี ๓ แผนกดังนี้

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ตามหลักสูตรแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก พระภิกษุสามเณรเมื่อสอบได้แล้วจะได้รับประกาศนียบัตรนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และชั้น เอก ตามลำดับ ส่วนคฤหัสถ์เรียกว่า การศึกษาธรรมศึกษาแบ่งเป็น ๓ ชั้นเช่นเดียวกัน คือ ธรรมศึกษา ชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก คฤหัสถ์เมื่อสอบได้แล้วก็จะได้รับประกาศนียบัตร ธรรมศึกษาตรี ธรรมศึกษาโท และธรรมศึกษาเอก ผู้ที่สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม นักธรรมชั้นเอกเทียบเท่าประณมบริบูรณ์ ซึ่งปัจจุบันคือเทียบเท่าชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คณะสงฆ์ได้แบ่งเป็น ๘ ชั้น คือ บาลีประโยค ๑-๒ เปรียญธรรม ๓ ประโยค (ป.ธ.๓) เปรียญธรรม ๔ ประโยค (ป.ธ.๔) เปรียญธรรม ๕ ประโยค (ป.ธ.๕) เปรียญธรรม ๖ ประโยค (ป.ธ.๖) เปรียญธรรม ๗ ประโยค (ป.ธ.๗) เปรียญธรรม ๘ ประโยค (ป.ธ.๘) เปรียญธรรม ๙ ประโยค (ป.ธ.๙) ผู้ที่สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เปรียญ ธรรม ๓ ประโยค (ป.ธ.๓) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนต้น (ม.๓) เปรียญธรรม ๕ ประโยค (ป.ธ.๕) และมีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ชั่วโมง เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๖) เปรียญธรรม ๖ ประโยค (ป.ธ.๖) เทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๖) เปรียญธรรม ๙ ประโยค (ป.ธ.๙) มีวิทย ฐานะชั้นปริญญาตรี

๓. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักสูตรแบ่งออกเป็น ๒ ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ ๓ มัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ เป็นการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ช่วงชั้นที่ ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ เป็นการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สภาพการจัดการศึกษาของคณะ

^๒ พระมหาวรยุทธ ไพโรจน์สถิตธาดา, การศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก, **หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต**, (สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๓.

สงฆ์ ในจังหวัดพิษณุโลก ปัจจุบันได้รับการพัฒนามาตามลำดับ จากเดิมนั้นมีการจัดการศึกษาเพียง ๒ แผนก คือ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม และแผนกบาลีเท่านั้น จึงทำให้พระภิกษุสามเณรจำนวนลดลงทุกปี ดังนั้น คณะสงฆ์ในจังหวัดพิษณุโลก จึงได้ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบใหม่ขึ้น ที่เรียกว่า “พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” ในจังหวัดพิษณุโลกมีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกสามัญศึกษา ๓ แห่ง ได้แก่^๓

๑. โรงเรียนวัดจันทรวรวิหาร เปิดสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกสามัญ แผนกธรรม ตามหลักสูตรแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก พระภิกษุสามเณรเมื่อสอบได้แล้วจะได้รับประกาศนียบัตรนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ตามลำดับแผนกสามัญ ศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น – ปลาย ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๓๙ โดยมีพระครูปริยัติกิจจานุกรรมเป็นผู้จัดการโรงเรียน มี พระครูพิทักษ์ชินรัตน์, ดร. เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

๒. โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา เปิดสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม ตามหลักสูตรแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก พระภิกษุสามเณรเมื่อสอบได้แล้วจะได้รับประกาศนียบัตรนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ตามลำดับแผนกสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๔๐ โดยมีพระโสภณปริยัติธรรมเป็นผู้จัดการโรงเรียน มี พระครูนิทัศน์บุญญากร เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

๓. โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช เปิดการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม ตามหลักสูตรแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก พระภิกษุสามเณรเมื่อสอบได้แล้วจะได้รับประกาศนียบัตรนักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ตามลำดับ แผนกสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น – ปลาย ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๔๑ โดยมีพระราชรัตนมุนี เป็นประธานที่ปรึกษา มีพระครูสุวิธานศาสนกิจเป็นผู้จัดการโรงเรียน พระครูกิตติรัตนานุกูล เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจะมีความสำคัญต่อความเจริญและความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามให้การสนับสนุน แต่ผลสอบพระปริยัติธรรมแผนกธรรม นั้น พบว่าในจำนวนพระภิกษุสามเณร ที่ศึกษาและเข้าสอบในแต่ละปี ประมาณ ๔๐๐ ถึง ๕๐๐ รูป แต่สอบได้เพียง ปีละประมาณ ๒๐๐ ถึง ๓๐๐ รูปเท่านั้น จากสถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมโดยรวมแล้วยังไม่ประสบความสำเร็จ อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก เป็นอำเภอหนึ่งที่มีกระบวนการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และมีการสอบประจำปี โดยในแต่ละปีนั้นมีพระภิกษุและสามเณรเข้ามาศึกษาและเข้าสอบเป็นจำนวนมาก โดยมีพระภิกษุที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สอนนอกจากนี้ยังมีสภาพปัญหากระบวนการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ๑. ด้านหลักสูตร ๒. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ๓. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ๔. ด้านการวัดและประเมินผล

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นสาเหตุสำคัญทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ในอำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำผลการวิจัยให้เป็นแนวในการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก

^๓ ที่มาของข้อมูล : “ข้อมูล จ๑ ร๑ ”, สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก, (อัตสำเนา).

จังหวัดพิษณุโลก และศาสนศึกษาอื่นๆที่สนใจ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ด้านการจัดการศึกษาแผนกธรรม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตร และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกระบวนการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตาม สถานะ อายุ ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ต้องการทราบปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

๑.๓.๒ ต้องการทราบระดับความคิดของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตาม สถานะ อายุ ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

๑.๓.๓ ต้องการทราบ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ

- ๑) ด้านหลักสูตร
- ๒) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๓) ด้านการใช้สื่อการสอน
- ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตาม ๑. อายุ ๒. ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ที่พระภิกษุสามเณรกำลังศึกษาอยู่

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑.๔.๓.๑ ประชากร (Population) ได้แก่ พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำนวนทั้งสิ้น ๓๔๐ รูป^๔ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นพระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ได้มาโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่าง หลังจากนั้นจึงเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน ๑๘๑ รูป^๕

๑.๔.๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๗ ท่าน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ รวมเป็นระยะเวลา ๑๑ เดือน

^๔ ที่มาของข้อมูล : “ข้อมูล จ๑ร๑”, อ้างใน ข้อมูลสถิติ จ๑ ร๑ สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔, (อัคราเสนา).

^๕ พิชิต ฤทธิจรรณ, ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๔๗.

๑.๕ สมมุติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ กลุ่มตัวอย่าง ที่มีสถานะต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกัน

๑.๕.๒ กลุ่มตัวอย่าง ที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกัน

๑.๕.๓ กลุ่มตัวอย่าง ที่มีระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ปัญหา หมายถึง อุปสรรคและข้อขัดข้องของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยแบ่งปัญหาออกเป็น ๔ ด้าน คือ

- ๑) ด้านหลักสูตร
- ๒) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- ๓) ด้านการใช้สื่อการสอน
- ๔) ด้านการวัดผลและประเมินผล

ด้านหลักสูตร หมายถึง ข้อขัดข้องและอุปสรรคของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ที่เกี่ยวกับด้านการจัดเนื้อหาในรายวิชาแต่ละชั้นที่พระภิกษุสามเณรจะต้องเรียนต้องสอบและแบบเรียนที่ต้องเรียนรู้ ตั้งแต่ชั้นนักธรรมชั้น ตรี โท เอก แผนการเรียนหรือมวลประสบการณ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนที่ได้กำหนดและจัดให้กับพระภิกษุสามเณร เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดการเรียนรู้ พัฒนาดตนเองให้เป็นพระภิกษุสามเณรที่สมบูรณ์และมีคุณภาพในอนาคต

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ข้อขัดข้องและอุปสรรคของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ที่เกี่ยวกับด้านการใช้เทคนิคการสอนและวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ในการถ่ายทอดความรู้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการกิจกรรมเสริมหลักสูตร การสอนซ่อมเสริม และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของห้องเรียนและจำนวนของพระภิกษุสามเณร

ด้านการใช้สื่อการสอน หมายถึง ข้อขัดข้องและอุปสรรคของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ที่เกี่ยวกับด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียน การจัดให้มีเอกสารประกอบหลักสูตร การจัดหาสื่อการเรียนการสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอน

ด้านการวัดผลและประเมินผล หมายถึง ข้อขัดข้องและอุปสรรคของ พระภิกษุสามเณรที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัด พิษณุโลก ที่เกี่ยวกับด้านวิธีการและมาตรฐานของเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลและประเมินผล ด้าน กระบวนการวัดผลและประเมินผล และการกำหนดเกณฑ์การประเมินผล เพื่อให้ทราบพื้นฐาน ความรู้ของพระภิกษุสามเณรและใช้วัดผลการเรียนรู้ของพระภิกษุสามเณรว่ามีผลดีเพียงไรบรรลุ มุ่งหมายหรือไม่

พระปริยัติธรรม แผนกธรรม หมายถึง การจัดการศึกษาหลักธรรม คำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาสำหรับพระภิกษุสามเณรตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม โดยแบ่งเป็น ๓ ระดับชั้น คือ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ชั้นตรี โท เอก

พระภิกษุสามเณร หมายถึง ที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโรงเรียนดังต่อไปนี้ ๑) โรงเรียนวัด จันทรวิทยา ๒) โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา ๓) โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ซึ่งมีระบบ การจัดการศึกษาที่มีมาตรฐานเป็นต้นแบบได้

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๒.๑ ทำให้ทราบปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมือง พิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

๑.๒.๒ ทำให้ทราบระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนก ธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตาม สถานะ อายุ ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

๑.๒.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

- ๒.๑ ประวัติความเป็นมาของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
- ๒.๒ แนวคิดบทบาทของครูผู้สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
- ๒.๓ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
- ๒.๔ แนวคิดปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม
- ๒.๕ แนวคิดการจัดการเรียนการสอน
- ๒.๖ ข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ ประวัติความเป็นมาของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

๒.๑.๑ ประวัติความเป็นมา

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม หรือที่เรียกกันว่า นักธรรม เกิดขึ้นตามพระดำริของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นการศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาไทย เพื่อให้ภิกษุสามเณรผู้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา สามารถศึกษาพระธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่สัมมาปฏิบัติ ตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยแต่โบราณมา นิยมศึกษาเป็นภาษาบาลี ที่เรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ยากสำหรับภิกษุสามเณรทั่วไป จึงปรากฏว่าพระภิกษุผู้มีความรู้ในพระธรรมวินัยอย่างทั่วถึงมีจำนวนน้อย จึงเป็นเหตุให้สังฆมณฑลขาดแคลนพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถ ที่จะช่วยกิจการพระพุทธศาสนาทั้งในด้านการศึกษา การปกครอง และการแนะนำสั่งสอนประชาชน ดังนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงได้ทรงพระดำริวิธีการเล่าเรียนพระธรรมวินัยในภาษาไทยขึ้น สำหรับสอนภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหารเป็นครั้งแรก นับแต่ทรงรับหน้าที่ปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อ พ.ศ.๒๔๓๕ เป็นต้นไป^๖

โดยทรงกำหนดหลักสูตรการสอน ให้ภิกษุสามเณรได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดจนถึงหักล้างกระทุ้ธรรม เมื่อทรงเห็นว่าการเรียนการสอนพระธรรมวินัยเป็นภาษาไทยดังนี้ได้ผล ทำให้ภิกษุสามเณรมีความรู้กว้างขวางขึ้น เพราะเรียนรู้ได้ไม่ยาก จึงทรงดำริที่จะขยายแนวทางนี้ไปยังภิกษุสามเณรทั่วไป ด้วยประกอบกับใน พ.ศ.๒๔๔๘

^๖ สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, **ธรรมศึกษาขั้นตรี ฉบับปรับปรุงใหม่ที่ประกาศใช้ปัจจุบัน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓-๑๔.

ประเทศไทยเริ่มมีพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร ซึ่งภิกษุทั้งหมดจะได้รับการยกเว้น ส่วนสามเณรจะยกเว้นให้เฉพาะสามเณรผู้รู้ธรรม ทางราชการได้ขอให้พระสงฆ์ช่วยกำหนดเกณฑ์ของสามเณรผู้รู้ธรรม สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงกำหนดหลักสูตรองค์สามเณรผู้รู้ธรรมขึ้น ต่อมาได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรสามเณรผู้รู้ธรรมนั้น เป็น “องค์นักธรรม” สำหรับภิกษุสามเณรชั้นนวกะ (คือผู้บวชใหม่) ทั่วไป ได้รับพระบรมราชานุมัติเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ.๒๔๕๔ และโปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางขึ้นเป็นครั้งแรก ในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ และวัดเบญจมบพิตรเป็นสถานที่สอบ การสอบครั้งแรกนี้มี ๓ วิชา คือ ธรรมวิภาคในนวโกวาท แต่งเรียงความแก้กระทู้ธรรม และแปลภาษามคธเฉพาะท้องถิ่นในอรรถกถาธรรมบท

พ.ศ.๒๔๕๕ ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมเหมาะสม สำหรับภิกษุสามเณรทั่วไปจะเรียนรู้ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยแบ่งหลักสูตรเป็น ๒ อย่าง คือ อย่างสามัญ เรียนวิชาธรรมวิภาค พุทธประวัติ และเรียงความแก้กระทู้ธรรม และอย่างวิสามัญ เพิ่มแปลอรรถกถาธรรมบท มีแก้อรรถบาลี ไวยากรณ์และสัมผัส และวินัยบัญญัติที่ต้องสอบ ทั้งผู้ที่เรียนอย่างสามัญและวิสามัญ

พ.ศ.๒๔๕๖ ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมอีกครั้งหนึ่ง โดยเพิ่มหลักธรรมหมวดคิหิปฏิบัติ เข้าในส่วนของธรรมวิภาคด้วย เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการครองชีวิตฆราวาส หากภิกษุสามเณรรูปนั้นๆ มีความจำเป็นต้องลาสิกขาออกไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง เรียกว่า นักธรรมชั้นตรี การศึกษาพระธรรมวินัยแบบใหม่นี้ได้รับความนิยมจากหมู่ภิกษุสามเณรอย่างกว้างขวาง และแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว เพียง ๒ ปีแรกก็มีภิกษุสามเณรสมัครเข้าสอบสนามหลวงเกือบพันรูป เมื่อทรงเห็นว่าการศึกษานักธรรมอำนวยความสะดวกแก่พระศาสนาและภิกษุสามเณรทั่วไป ในเวลาต่อมาจึงทรงพระดำริขยายการศึกษานักธรรมให้ทั่วถึงแก่ภิกษุทุกระดับ คือ ทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมชั้นโท สำหรับภิกษุชั้นมัชฌิมะ คือ มีพรรษาเกิน ๕ แต่ไม่ถึง ๑๐ และนักธรรมชั้นเอก สำหรับภิกษุชั้นเถระ คือ มีพรรษา ๑๐ ขึ้นไป ดังที่เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์สืบมาตราบถึงทุกวันนี้

๒.๒ แนวคิดบทบาทของครูผู้สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

๒.๒.๑ บทบาทของครูผู้สอน

ในการจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาตามพุทธวิธีนั้น บทบาทของครูสำคัญมาก บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำวิธีการ ถ้าผู้เรียนสามารถทำเองได้ก็ให้ทำเอง บทบาทของครูอยู่ที่การแนะนำครูที่ดีต้องมีทั้งวิชาและจรณะ (วิชาจรณสมปนโน) วิชา คือความรู้ดี จรณะ คือความประพฤติดี บทบาทสำคัญของครูมีสามคำ คือ แนะนำให้ทำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ดังพุทธพจน์ที่ว่า

ตุมเหทิกิจจอาตปโปกขาตาโร ตถาคตา
ปฏิบัติปนา ปโมกขนติ ฌายีโน มารพนธนา
เธอทั้งหลายควรทำความเพียรเองเถิด
ตถาคตเป็นเพียงผู้ชี้ทางบอกเท่านั้น
ผู้บำเพ็ญภาวนา ดำเนินทางนี้แล้ว พง์พินิจอยู่

ผู้บำเพ็ญภาวนา ดำเนินทางนี้แล้ว เฟ่งพินิจอยู่จักพ้นจากเครื่องผูกแห่งมารได้^๗

ความศรัทธาเป็นรุ่งอรุณแห่งการศึกษา เมื่อจิตอ่อนโยน มีศรัทธาพร้อมที่จะพัฒนาไปตามลำดับ ๗ ขั้น ดังนี้

- ๑.) มีศรัทธาเข้าไปหาครู
- ๒.) ศึกษาคำสอนของท่าน
- ๓.) จดจำเรื่องที่ศึกษา
- ๔.) พิจารณาความหมายของคำที่จดจำมานั้น
- ๕.) เกิดความเข้าใจเพราะเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบ
- ๖.) เกิดฉันทะ คือ ความพอใจ การศึกษาต้องสร้างฉันทะนี้ให้ได้
- ๗.) อุตสาหะ คือ รับผิดชอบต่อลำดับขั้นทั้ง ๗ นี้ เป็นการศึกษาเพื่อชีวิต อาจลดชั้นลงเหลือสามขั้นใหญ่ดังนี้

ขั้นแรก รับฟังและจดจำข้อมูลที่ได้จากผู้อื่น (ลำดับที่ ๑-๓)

ขั้นที่สอง คือการที่เราปฏิบัติต่อบุคคลนั้น (ลำดับที่ ๔-๕) คือพิจารณาอย่างถี่ถ้วน การที่เราคิด คือเราเป็นฝ่ายกระทำต่อข้อมูลนั้น โดยจับพลิกคว่ำพลิกหงาย มีปฏิกริยา (Reaction) คือกระทำต่อข้อมูลที่ได้รับ

ขั้นที่สาม คือเกิดเจตคติต่อเรื่องนั้นว่าดีหรือเลว ถ้าเห็นว่าดีก็มีฉันทะ คือพอใจที่จะทำตาม และอุตสาหะ พยายามจนเกิดทักษะ^๘ (ลำดับที่ ๖-๗)

๒.๒.๒ บทบาทการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

การจัดการเรียนการสอน ในสถานการณ์ทั่วไปมักจะประกอบด้วยบุคคลผู้เกี่ยวข้อง ๒ กลุ่ม คือ ผู้สอนและผู้เรียน สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ผู้สอนจะต้องทำการศึกษาลักษณะ วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ในช่วงชั้น กำหนดผลการเรียนรู้ เนื้อหาสาระที่จะนำไปสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน และนำไปกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือวิธีการเรียนการสอน และลักษณะรูปแบบการเรียนการสอนของผู้เรียน บทบาทที่สำคัญของครูจึงต้องนำจิตวิทยาในการสอน ที่จะนำไปสู่การเรียนการสอนให้เกิดผลมากที่สุด

สำหรับการสอนจะต้องจัดกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนรู้นั้น ครูผู้สอนจึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบทางด้านจิตวิทยา ที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียน เช่น^๙

- ๑.) ครูควรมีสำรวมประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ได้ใช้กระบวนการสืบเสาะแสวงหาความรู้ที่ค้นพบด้วยตนเองอย่างน้อยเพียงใด การค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

^๗ ชุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๒๗๖/๖๔.

^๘ ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๗๖/๖๔.

^๙ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖๒.

๒.) ครูควรใช้ในการบูรณาการ ซึ่งเป็นการนำกระบวนการที่ต่อเนื่องขั้นตอนการสำรวจ ประสพการณ์การเรียนรู้ของการสอนของผู้เรียนรู้ อันรวมไปถึงสถานการณ์สิ่งแวดล้อม จะทำให้เกิดการเรียนรู้ การสอนอย่างแท้จริง เป็นการบูรณาการความรู้ใหม่เข้ากับความรู้เดิม

๓.) ครูควรจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนแต่ละรูป โดยมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองให้สูงสุดตาม ศักยภาพ

๔.) ครูต้องคอยเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ และผู้เรียนควรจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จากความไม่รู้เป็นรู้และรู้จริง จากทำไม่ได้ทำไม่ เป็นเปลี่ยนมาเป็นที่ทำได้ทำเป็น จากไม่ชอบเปลี่ยนมาเป็นชอบ

๕.) ครูต้องยึดหลักที่ว่า การจัดการเรียนการสอนที่ดีจะต้องมีกิจกรรมที่สามารถพัฒนา ศักยภาพทุกด้าน คือ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ครูต้องมองผู้เรียนว่ามีภูมิรู้และภูมิธรรม อยู่ในระดับหนึ่ง ครูจะใช้หลักการของศาสตร์ที่สอนเท่าที่จำเป็น ให้เพียงวิธีการเรียนรู้ แต่ต้อง พยายามส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จากการปฏิบัติของตนเองให้มากที่สุด หรือที่เรียกว่า จากสมาธิปัญญาและ การพิจารณาตน คือผู้เรียนไปสอนและประเมินตามผลของการปฏิบัติของตน ปรับปรุงขึ้นเรื่อยๆ รู้ รอบ รู้ลึก และรู้แจ้งในที่สุด

๖.) ครูต้องทบทวนบทบาทของตนเองใหม่ ว่าตนคือผู้ที่ให้องค์คุณของมิตร ๗^{๑๐} ประการ คือ

(๑.) เป็นที่น่ารัก เป็นที่น่าพอใจ

(๒.) เป็นที่น่าเคารพ

(๓.) เป็นที่น่ายกย่อง

(๔.) เป็นนักพูด

(๕.) เป็นผู้พูดอดทนต่อถ้อยคำ

(๖.) เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้

(๗.) ไม่ชักจูงไปในที่เสื่อมเสีย

๗.) ครูต้องพร้อมให้ความรักและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่ลูกศิษย์ ครูจึงต้องบุคลิกภาพ เปลี่ยนแปลงหน้าที่สอน จากผู้สอนเป็นผู้ที่ออกแบบการเรียนการสอน ให้เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่ อัจฉริยภาพทั้ง ๗ ด้านของแต่ละคน

๘.) การจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ ครูต้องเน้นและให้ความสำคัญกับ ผู้เรียนควบคู่ไปตามธรรมชาติของวิชา ครูจะต้องรู้ใจนักเรียนทั้งหลักการ วิธีการเรียนการสอน และ คุณธรรมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของวิชา

๙.) ครูควรจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อใช้คุณธรรมนำความรู้ และในการบูรณาการเรียนการสอนเข้าสู่ผู้เรียน และทุกขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนของครู

^{๑๐} ๐.ง.สตต.ก. (ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗.

โดยถือว่าครูทุกคนมีหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนให้ประพฤติตนตามหลักธรรม และการพัฒนาคนให้มีคุณค่าอันที่พึงประสงค์ ฯลฯ^{๑๑}

ผู้วิจัยสรุปว่า ครูมีบทบาทหน้าที่สำคัญในฐานะเป็นผู้ออกแบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน เป็นผู้แสวงหาความรู้และการพัฒนาตนเอง ในบรรยากาศและสถานการณ์ที่ครูจัดให้ผู้เรียนได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และนำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างพึงพอใจ การจัดการเรียนการสอนเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม จะช่วยให้ครูมีข้อมูลที่สำคัญในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม สนองตอบความต้องการ ความถนัด ความสนใจ และวิธีการหรือลีลาการเรียนรู้ของแต่ละคน และบทบาทสำคัญยิ่งคือครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียน

๒.๒.๓ บทบาทของผู้เรียนในการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม โดยการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เอาชีวิตจริง และเงื่อนไขการรับรู้ของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ผู้เรียนมีอิสรภาพ ได้รับการส่งเสริมให้การพัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ทั้งจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ผู้เรียนได้รับการพัฒนาแบบองค์รวม ได้รับการฝึกให้มีศักยภาพในการสร้างรูปแบบการคิดของผู้เรียน การสร้างบุคลิกภาพที่ดีคิดอย่างมีระบบและวิจารณ์ อยู่ร่วมกันกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สำหรับบทบาทสำคัญของผู้เรียนได้แก่

๑.) ตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทของตนเอง ที่จะเป็นผู้ครองกิจกรรมและร่วมประเมินการเรียนการสอนตลอดเวลา และถ้าเป็นคนร่วมออกแบบการเรียนการสอนด้วย ซึ่งก็ยิ่งสมบูรณ์แบบมากขึ้น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยตนเอง ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง จากการมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนวิเคราะห์ประสบการณ์เรียนรู้กับผู้อื่น ต้องรู้หลักความจริง หลักการ เหตุผล กฎเกณฑ์ กฎธรรม และหลักการที่จะทำให้เกิดผล รู้ความหมาย รู้จุดมุ่งหมาย รู้จักประโยชน์ที่ต้องการ รู้ผลที่เกิดขึ้นจากเหตุ รู้ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ รู้ว่าตนเองนั้นมีฐานะ ภาวะ เพศ ความรู้ความสามารถ และคุณธรรม ขณะนี้เป็นอย่างไร และประพฤติธรรมให้เหมาะสมต่อสถานการณ์กับสิ่งแวดล้อม รู้จักปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

๒.) รู้ความพอดีด้านต่างๆ เช่น การใช้จ่ายทรัพย์ การบริโภคอาหาร และการกระทำต่างๆ รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่ต้องการใช้ประกอบกิจกรรมในหน้าที่การงาน เช่น การตรงต่อเวลา และเหมาะสมกับเวลา รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล ว่าเขามีความสามารถและคุณธรรมอย่างไร ใครยิ่งหย่อนกว่ากัน การปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ว่าควรคบหรือไม่ จะดำเนินกย่องแนะนำสั่งสอนอย่างไร

๓.) มีศรัทธา มีhiri ความละเอียดต่อบาป มีโอดตปปะ^{๑๒} ความเกรงกลัวต่อบาป มีความเพียร มีสติ มีจิตใฝ่มั่นคง และปัญญา รู้จักจะปรึกษาสิ่งกับใครต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง

^{๑๑}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๒๐-๒๒๑.

และผู้อื่น ไม่คิด ไม่พูด และไม่ทำสิ่งใดที่เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีความเห็นชอบว่าทำได้ ดีทำชั่วได้ชั่ว ให้ทานด้วยความบริสุทธิ์ คือเอื้อเฟื้อตามกำลังความสามารถ โดยไม่หวังผลตอบแทน^{๑๓}

๒.๒.๔ การศึกษาตามความหมายในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาทั้งหมดเป็นเรื่องของการศึกษา ตามความหมายของคำว่า Education อย่างแท้จริง ถ้าจะให้ให้นิยามของ “การศึกษา” ตามหลักของพระพุทธศาสนานี้แล้ว เป็นดังนี้ กล่าวคือ “การศึกษาคือกระบวนการเรียนรู้ความจริงระดับต่างๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ในตัวผู้รู้เอง ในคนอื่น และในสิ่งแวดล้อม” ดังนั้น

การศึกษาในพระพุทธศาสนา จึงประกอบด้วยสัทธิธรรม ๓ ขั้นตอนเสมอ คือ

๑.) ปริยัติสัทธิธรรม หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้รู้ความจริง

๒.) ปฏิบัติสัทธิธรรม หมายถึง การตัดกาย วาจา ใจของตน ตามหลักการเท่าที่ได้ศึกษา มาแล้ว โดยย่อได้แก่การจัดกาย วาจา ด้วยศีล ตัดจิตใจด้วยสมาธิและปัญญา

๓.) ปฏิเวธสัทธิธรรม หมายถึง ความรู้ระดับสูงเกิดขึ้น จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางดีขึ้น ในตัวผู้รู้

การสอนคือกรรมวิธีสำหรับเราให้ผู้เรียนเกิดความรู้ระดับต่างๆ ตั้งแต่ต่ำสุดถึงสูงสุด และ รู้สัจจะระดับต่างๆ ตั้งแต่สมมติสัจจะถึงอริยสัจจะ เพื่อให้เขาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีครบ ทั้ง ๕ ระดับดังกล่าวแล้ว

การสอนที่จะมีผลดีนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น สติปัญญา และความเอาใจ ใส่ของนักเรียน ความรู้ความสามารถและความเอาใจใส่ของครู และวิธีการสอนที่ดี^{๑๔}

พระพุทธเจ้าทรงเป็นครูชั้นยอดพระองค์หนึ่ง ในบรรดาคุณสมบัตินี้ของพระองค์นั้นมีอยู่ ๒ ประการ ที่บอกถึงความเป็นครูโดยตรง คือ อนุตตรโร ปุริสทมมสารถิสถตา เทวมนุสสานิ ทรงเป็นสารถิผู้ฝึกคนที่ไม่มิผู้เทียมเท่า เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย^{๑๕}

พระพุทธเจ้าสามารถสอนให้คนเกิดความรู้ ถึงขั้นวิชชญาณและสัมโพธิญาณได้ด้วยการ พุทธธรรมตา และสามารถให้ผู้ฟังรู้ถึงขั้นอริยสัจจะ และเกิดการเปลี่ยนแปลงถึงขั้นจากปุถุชนเป็น อริยบุคคลได้ ซึ่งในสมัยปัจจุบันนี้หาไม่ได้เสียแล้ว ด้วยเหตุผลที่พระองค์ทรงเป็นครูชั้นยอดนี้เอง จึง ทรงทำงานประกาศคำสอนใหม่อย่างได้ผล ในช่วงระยะเวลาเพียง ๘ เดือน ที่พระองค์ใช้ในการเผยแผ่ พระศาสนา สามารถทำให้คนเกิดความรู้ถึงขั้นโพธิญาณ กลายเป็นพระอริยบุคคลถึง ๑,๒๕๐ องค์และ ในช่วงพระชนม์ชีพของพระองค์นี้เอง พระพุทธศาสนาก็ตั้งเป็นหลักแหล่งลงอย่างมั่นคง ในดินแดน แถบลุ่มแม่น้ำคงคา และต่อมากลายเป็นศาสนาของโลกไป

^{๑๒} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๑๐๓/๑๙๕.

^{๑๓} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, หน้า ๒๒๐.

^{๑๔} แสงจันทร์งาม, วิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๐.

^{๑๕} ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๑๙๕/๒๓๑.

เมื่อเทียบเคียงกันอย่างนี้แล้ว เราอาจกล่าวได้ว่าการจัดการเรียนการสอน สาระการ เรียนรู้พระพุทธศาสนา ที่จะได้มาตรฐานทั้งสามข้อ ต้องเป็นการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาที่ดี ต้องสอนตามหลักไตรสิกขาด้วยวิธีการสอน เทศนาวิธี ๔ คือที่มี ๔ ประการ ดังนี้

- ๑.) สันทัสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด
- ๒.) สมาทปนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ
- ๓.) สมุตเตชนา เร้าใจให้อาจหาญแกล้ากล้า
- ๔.) สัมปหังสนา ปลอบขโลมใจ ให้สดชื่นร่าเริง^{๑๖}

สรุปได้ว่า ใน ๔ ข้อนี้จำสั้นๆ ว่าชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริงหรือแจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้ากล้า ร่าเริงก็ได้

ผู้วิจัยสรุปว่า การศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนาในระดับโลกุตระนั้น มีความมุ่งหมาย เพื่อดำรงชีวิตเหนือกระแสของโลก โดยพระพุทธเจ้าได้มุ่งสอนให้คนได้พัฒนาอยู่ ๔ ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านศีล ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา โดยมีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง ควบคู่กันไป ซึ่งการจะสอนให้มนุษย์เป็นคนดีและคนเก่งนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ในการศึกษาที่ถูกต้องเหมาะสม การพัฒนาคนจึงจะสำเร็จตามที่ตั้งไว้ สำหรับการพัฒนาคนนั้น พระพุทธศาสนาสร้าง มนุษย์ให้เป็นคนดีก่อน แล้วจึงค่อยสร้างความเก่งทีหลัง นั่นคือ สอนให้คนเรามีคุณธรรมความดีงาม ก่อน แล้วจึงให้มีความรู้ความเข้าใจหรือสติปัญญาภายหลัง เพราะคนดีจะมีความสามารถที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นคนเก่งได้

๒.๓ หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

นับแต่ได้มีการตั้งหลักสูตรนักระชั้นขึ้น เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๕ หลักสูตรได้มีการปรับปรุง เรื่อยมาเป็นระยะ ทั้งในด้านเนื้อหาวิชาและตำราที่ใช้เป็นหลักสูตรหรือแบบเรียนในชั้นนั้นๆ ทั้งนี้ก็ เพื่อให้ผู้สอบนักระชั้นได้ในชั้นนั้นๆ มีความรู้สมกับภูมิ เพราะวัตถุประสงค์สำคัญในการที่สมเด็จพระ มหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงพระดำริจัดตั้งการศึกษานักระชั้นขึ้นนั้น ก็เพื่อให้ภิกษุ สามเณรมีความรู้ธรรมวินัยสมกับภูมิของตน กล่าวคือ^{๑๗}

๑. นักระชั้นตรี เพื่อให้ผู้ศึกษาเล่าเรียน ซึ่งยังอยู่ในภูมินวกะมีพรรษาหย่อน ๕ ปี ความรู้ธรรมวินัยพอรักษาตัวได้
๒. นักระชั้นโท เพื่อให้ผู้ศึกษาเล่าเรียน ซึ่งอยู่ในภูมิมัชฌิมะมีพรรษาเกิน ๕ ปี ความรู้ ธรรมวินัยละเอียดกว้างขวางออกไป ถึงขั้นพอช่วยแนะนำผู้อื่นได้
๓. นักระชั้นเอก เพื่อให้ผู้ศึกษาเล่าเรียน ซึ่งอยู่ในภูมิเอระมีพรรษาเกิน ๑๐ มีความรู้ ธรรมวินัยละเอียดลึกซึ้ง ยิ่งขึ้นถึงขั้นสามารถเป็นหลักในสังฆกรรม และเป็น อุปัชฌาย์อาจารย์ดูแลสั่งสอนผู้อื่นได้

^{๑๖}วิมพา. (ไทย) ๒/๕๑๖/๓๙.

^{๑๗} พระยาภิกษุคณิศร, หลักสูตรนักระชั้นและเปรียญสำหรับใช้ในการศึกษาและสอบไล่ธรรมวินัยของ พระภิกษุสามเณร, ฉบับพิมพ์ครั้งแรก, พ.ศ.๒๔๖๙, หน้า ก-ข.

เมื่อทรงตั้งหลักสูตรนักเรียนขึ้นแล้ว สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ก็ทรงพระนิพนธ์หนังสือต่างๆ สำหรับใช้เป็นแบบเรียนของนักเรียนชั้นนั้นๆ ด้วย หนังสือบางเรื่องที่ยังทรงพระนิพนธ์ไม่เสร็จ ก็ทรงใช้หนังสืออื่นๆ ที่ใกล้เคียงกันเป็นตำราหรือแบบเรียนไปพลาง แม้นักธรรมชั้นเอกที่ตั้งขึ้น หลังจากพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว พระองค์ก็ได้ทรงพระนิพนธ์ตำราสำหรับใช้เป็นหลักสูตรเตรียมไว้เกือบครบทุกวิชา หลักสูตรนักเรียนทุกชั้นซึ่งได้ปรับปรุงมาโดยลำดับนั้น มาถึง พ.ศ.๒๔๖๙ จึงเป็นอันยุติได้ดังนี้

หลักสูตรนักเรียนชั้นตรี

๑. เรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต
๒. ธรรมวิภาค ใช้หนังสือนวโกวาท
๓. ตำนาน (พุทธประวัติ) ใช้หนังสือพุทธประวัติเล่ม ๑-๓ หนังสือปฐมสมโพธิของสมเด็จพระสังฆราช (สา)
๔. วินัยบัญญัติ ใช้หนังสือนวโกวาท

หลักสูตรนักเรียนชั้นโท

๕. เรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต
๖. ธรรมวิภาค ใช้หนังสือธรรมวิภาค ปริจเฉทที่ ๒
๗. ตำนาน (อนุพุทธประวัติ) ใช้หนังสืออนุพุทธประวัติ และหนังสือพุทธธานุพุทธประวัติ เฉพาะประวัติพระสาวก หนังสือสังคิตติกา และหนังสือปฐมสมโพธิ
๘. วินัยบัญญัติ ใช้หนังสือวินัยมุข เล่ม ๑-๒

หลักสูตรนักเรียนชั้นเอก

๙. เรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต และหนังสือธรรมอื่นๆ มีมงคลวิเสสกา เป็นต้น
๑๐. ธรรมวิภาค ใช้หนังสือธรรมวิจารย์ หนังสือสมถกรรมฐาน หนังสือมหาสติปัฏฐานสูตร และคิริमानนทสูตรแปล
๑๑. ตำนาน (พุทธธานุพุทธประวัติ) ใช้หนังสือพุทธประวัติเล่ม ๑-๓ หนังสือปฐมสมโพธิ หนังสือพุทธธานุพุทธประวัติ หนังสืออนุพุทธประวัติ และหนังสือสังคิตติกา
๑๒. วินัยบัญญัติ ใช้หนังสือวินัยมุข เล่ม ๓

ถึง พ.ศ.๒๔๗๕ มีการปรับปรุงในส่วนของวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรมอีกครั้งหนึ่ง คือสำหรับนักเรียนชั้นโท กำหนดหัวข้อธรรมที่ต่างกัน ๒ ข้อ ให้นักเรียนแต่งเป็นทำนองเทศน์เชื่อมความ ข้อนั้นให้ต่อเนื่องกันสนิท และให้ชักภาษิตในที่อื่นมาอ้าง ๒ แห่งอย่าให้ซ้ำกัน

สำหรับนักเรียนชั้นเอก กำหนดหัวข้อธรรมต่างกัน ๓ ข้อ ให้นักเรียนแต่งเป็นทำนองเทศน์เชื่อมความ ๓ ข้อนั้นให้ต่อเนื่องกันสนิท และชักภาษิตในที่อื่นมาอ้าง ๓ แห่งอย่าให้ซ้ำกัน และในศกเดียวกันนี้ให้เพิ่มเติมหลักสูตรนักเรียนชั้นเอก คือให้สอบพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.๑๒๑ อีกส่วนหนึ่ง และถือว่าเป็นวิชาสำคัญ ถ้าสอบวิชานี้ตกวิชาอื่นในชั้นเป็นอันตกไปด้วยกัน

๒.๔ แนวคิดปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม

ในการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี พบปัญหา ๓ ด้านใหญ่ที่สำคัญ คือ ด้านหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านวัดและประเมินผล ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้นำเสนอปัญหา/อุปสรรค โดยเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ พระสงฆ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และสามเณร พบว่ามีปัญหา/อุปสรรคในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ดังนี้^{๑๘}

๒.๔.๑ ด้านหลักสูตร

๑.) เนื้อหา

มีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า พระสังฆาธิการ มีความคิดเห็นว่ามีสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เกิดจากพระเณรไม่สนใจและไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อีกทั้งเนื้อหาสาระของหลักสูตรมากเกินไป และยากต่อการทำความเข้าใจ ควรมีการปรับปรุงแก้ไข ในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า หลักสูตรมีความครอบคลุมชีวิตเกือบทุกด้าน ยกเว้นภาคปฏิบัติ ในรายวิชาการพระสูตรควรเปลี่ยนเป็นการเขียนบทความธรรมะ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ทันต่อยุคสมัย ซึ่งในเรื่องการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อยุคสมัยนั้น ทั้งครู พระผู้สอน พระที่เคยเรียน และพระเณรที่เป็นผู้เรียนในปัจจุบัน ต่างก็มีความคิดเห็นตรงกันว่าควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อยุคสมัย เช่น การเรียนกฎหมายคณะสงฆ์ เป็นต้น โดยพระผู้สอนได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า หลักสูตรที่ใช้เป็นเพียงการรวบรวมเอกสารหมวดธรรม มิใช่เป็นหลักสูตรตามหลักวิชาการ ไม่มีการประยุกต์ให้เข้ากับปัจจุบัน และที่สำคัญควรออกแบบหลักสูตรให้เอื้อต่อการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบ มิใช่เพียงการท่องจำรูปแบบเดียว

๒.) เวลาเรียน

ในส่วนของประเด็นเวลาเรียน พระสังฆาธิการผู้เกี่ยวข้องให้ความคิดเห็นว่า การเรียนการสอนไม่มีความต่อเนื่อง มีสาเหตุมาจากเวลาเรียนไม่มีระบบที่ชัดเจนแน่นอน ควรจัดเวลาเรียนให้เป็นระบบ จากเดิมเวลาเรียนน้อยเกินไป เมื่อเทียบกับเนื้อหา ควรมีการขยายเวลาเรียนให้มากขึ้น ซึ่งในประเด็นดังกล่าว ผู้ทรงคุณวุฒิ พระผู้สอน พระและสามเณรทั้งที่เคยศึกษาและกำลังศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกัน ด้านผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อคิดเห็นว่า ผู้สอนให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนน้อยเกินไป มักขาดสอนด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น ติดกิจนิมนต์ หรือใช้สถานที่ทำกิจกรรมอย่างอื่น

๓.) วิธีการเรียนการสอน

ด้านวิธีการเรียนการสอน ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความคิดเห็นว่า วิธีการเรียนการสอนในหลักสูตรนี้ ส่วนใหญ่มุ่งสอนโดยเน้นบรรยายและท่องจำ ไม่มีการคิดวิเคราะห์ ขาดกิจกรรมเสริมในการเรียนการสอน สอดคล้องกับพระสังฆาธิการ ที่เสนอความคิดเห็นว่า วิธีการเรียนการสอนเป็นการบรรยายข้อธรรมล้วนๆ ไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้ นอกจากนี้พระผู้สอนเองยอมรับว่าการสอนขาดการ

^{๑๘} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔๐-๔๙.

เชื่อมโยงกับความจริงของชีวิต ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ไม่สามารถนำความรู้มาเชื่อมโยงได้อย่างเหมาะสม เน้นการท่องจำมากกว่าความรู้ความเข้าใจและการนำไปใช้ ด้านพระเณรที่เคยศึกษาและกำลังศึกษา ให้ความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ควรปรับการสอนให้น่าสนใจ เกิดความศรัทธาในการเรียน สอนแบบยึดตำราเป็นหลัก ไม่ค่อยมีเทคนิคใหม่ๆ ที่เข้ากับยุคสมัยที่สามารถสื่อความเข้าใจง่าย มักสอนเพื่อให้สอบได้อย่างเดียว ควรจะอธิบายให้เข้าใจ

๒.๔.๒ ด้านกระบวนการเรียนการสอน

๑.) ครูผู้สอน

ปัญหาที่พบในกระบวนการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน ผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มมีความคิดเห็นพ้องกัน กล่าวคือ ครูผู้สอนไม่ค่อยมีประสบการณ์ทางโลก ไม่สามารถประยุกต์กับสภาพความเป็นจริง ควรมีคุณวุฒิและมีประสบการณ์ทางโลก เพื่อจะได้เปรียบเทียบ อธิบาย และประยุกต์ใช้ได้ ครูไม่ชำนาญการสอน เน้นการท่องจำ ขาดการอบรมศึกษาวิชาครู แม้มีความรู้และความตั้งใจสอน แต่ก็สอนได้ไม่ดีเท่าที่ควร ครูบางคนเป็นบุคคลที่มีวิทย์ฐานะดี ได้เปรียญสูง แต่วิธีการสอนไม่ค่อยดี เพราะผู้สอนไม่ได้เรียนวิธีการสอนมาโดยตรง

๒.) หนังสือตำราประกอบการเรียน

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน เนื้อหาในตำรามีจำนวนมากเกินความจำเป็น ภาษาที่ใช้เป็นภาษาที่เข้าใจยาก ควรมีการปรับปรุงภาษาให้เข้าใจง่ายขึ้น ปรับปรุงรูปแบบของตำรา ใช้จิตวิทยาเข้ามาช่วยในการออกแบบ เช่น ออกแบบให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ควรมีรูปภาพต่างๆ เพื่อเป็นแรงดึงดูดใจในการเรียน ตำราไม่ได้มาตรฐาน เนื่องจากเป็นตำราต่างคนต่างเขียนขึ้นมา น่าจะมีตำรากลาง เป็นตำรากลางที่มีการตรวจสอบกลั่นกรอง และรับรองเป็นมาตรฐานของคณะสงฆ์ที่ถูกต้อง

๓.) สื่อ-อุปกรณ์ประกอบการสอน

จากการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีการใช้สื่อการสอนน้อย เหตุผลประการหนึ่งเนื่องจากครูผู้สอนไม่มีทักษะในการจัดทำสื่อประกอบการสอนด้วย พระผู้สอนมีการชี้แจงในประเด็นดังกล่าวว่า ครูผู้สอนขาดการสนับสนุนให้เข้ารับการฝึกอบรมการใช้และผลิตสื่อการสอน ด้านพระ เณร ทั้งที่เคยศึกษาและกำลังศึกษาอยู่ ต่างให้ข้อคิดเห็นตรงกันว่า ไม่ค่อยมีการใช้สื่อประกอบการสอน มีแต่กระดานและชอล์ก สำนักเรียนขาดสื่อการเรียนการสอน ถ้ามีก็มีแต่ชำรุดหรือเสียหาย ขาดการซ่อมแซม

๔.) อาคารสถานที่

ถึงแม้ว่าการจัดการเรียนการสอนจะจัดขึ้นภายในวัด หากแต่ยังพบปัญหาตามข้อคิดเห็นของพระสังฆาธิการ พบว่า ไม่มีการจัดห้องเรียนให้เป็นสัดส่วนที่แน่นอน มักใช้ศาลาการเปรียญ ระเบียงกุฏิ หอฉัน เป็นสถานที่เรียน เมื่อมีการใช้สถานที่นั้นปฏิบัติศาสนกิจ จึงต้องหยุดเรียนโดยปริยาย อีกทั้งสถานที่ดังกล่าวเป็นสถานที่เปิด ทำให้ผู้เรียนขาดสมาธิในการเรียน ควรมีสถานที่สำหรับการเรียนการสอนโดยเฉพาะ

๒.๔.๓ ด้านการวัดและประเมินผล

๑.) เกณฑ์ในการวัดและการประเมินผล

การวัดและประเมินผล ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการศึกษาทุกระดับ พระสังฆาธิการที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ข้อคิดเห็นว่า แม้ว่าปัจจุบันมีการพยายามเปลี่ยนแบบทดสอบ ให้เป็นแบบปรนัย จากแบบเดิมเป็นแบบอัตนัย แต่นั่นอาจมีข้อแนวทางที่ดีเสมอไป เนื่องจากแบบทดสอบแบบอัตนัยช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการฝึกการใช้ภาษาไทย ฝึกการเขียน ฝึกให้แสดงความคิดเห็นไปด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นว่า ควรมีเกณฑ์มาตรฐานในการวัดและประเมินผล การทดสอบควรเน้นการคิดวิเคราะห์มากกว่าความจำ พระผู้สอนกล่าวเพิ่มเติมเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและระเบียบข้อบังคับในการสอบ ยังไม่เป็นระบบระเบียบที่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดการทุจริตอยู่บ่อยครั้ง

๒.) ความยาก-ง่ายของข้อสอบ

จากการศึกษาข้อเสนอแนะของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า ข้อสอบที่นำมาใช้ไม่มีการตรวจคุณภาพของข้อสอบ เช่น การหาค่าความยาก ความเป็นปรนัย และอื่นๆ ผู้จัดทำข้อสอบอาจขาดทักษะในการวิเคราะห์ข้อสอบ แยกระดับการทดสอบ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทำให้ข้อสอบที่นำมาใช้ไม่สามารถวัดความรู้ความสามารถผู้เรียนได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังมีสภาพปัญหาที่สำคัญของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เพื่อฆราวาส (การศึกษาสงเคราะห์) มีรายละเอียดตามที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา^{๑๙} ได้นำเสนอ ดังนี้

๑. **ด้านบริหารจัดการ** การบริหารจัดการขึ้นกับความสามารถของผู้อำนวยการศูนย์ ซึ่งบางแห่งขาดประสบการณ์ ทำให้รูปแบบการดำเนินงานไม่แน่นอน ขาดระบบการติดตามงาน และการประสานงานระหว่างศูนย์ นอกจากนี้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรด้านธุรการ เป็นอีกปัญหาหนึ่งซึ่งพบได้บ่อยครั้ง ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากความจำกัดของงบประมาณ และการดูแลที่ไม่ทั่วถึงจากกรมการศาสนา

๒. ด้านหลักสูตรการเรียนการสอน

๑.) หลักสูตรไม่ตอบสนองความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และไม่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาในระบบ เช่น ไม่สามารถเทียบโอนผลการเรียนได้

๒.) การจัดการเรียนการสอน มักไม่เป็นไปตามที่กำหนดในหลักสูตร

๓.) ขาดแคลนผู้สอนที่มีคุณภาพ

๔.) สื่อการเรียนการสอน ตำราเรียนไม่เพียงพอ และขาดแคลนสื่ออุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน

๕.) อาคารสถานที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้

^{๑๙}สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, รายงานการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนาธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดดอนงคราม, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๗.

พระมหาไพโรจน์ กนโก (นวลสำลี)^{๒๐} กล่าวว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ครูอาจารย์ทั้งที่เป็นบรรพชิตและฆราวาส มีปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสื่อการเรียนการสอน รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาประเด็นคำถามในแต่ละด้าน รายข้อปรากฏผลดังนี้

๑. ด้านหลักสูตร พบว่า ครูอาจารย์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา มีปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาประเด็นคำถามเป็นรายข้อ พบว่า ครูอาจารย์มีปัญหาในการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ๒ ข้อ และระดับปานกลาง ๑๐ ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรกคือ คู่มือครูในแต่ละวิชาไม่เพียงพอกับความต้องการของครูผู้สอน คู่มือประกอบการใช้หลักสูตรไม่เพียงพอกับความต้องการของครูผู้สอน และครูไม่ได้รับการนิเทศความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูไม่สามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรได้

๒. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูอาจารย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา มีปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาประเด็นคำถามเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ๑ ข้อ ระดับปานกลาง ๑๒ ข้อ และระดับน้อย ๑ ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ขาดห้องปฏิบัติการ สำหรับใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเฉพาะวิชา ครูไม่ได้รับการนิเทศความรู้เทคนิคการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และครูไม่ได้รับการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมหลักสูตร ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ผู้เรียนในแต่ละห้องเรียนมีเป็นจำนวนมาก ทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่

๓. ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ครูอาจารย์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา มีปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาประเด็นเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก ๗ ข้อ และระดับปานกลาง ๖ ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ขาดแคลนงบประมาณที่จะให้การสนับสนุนในการผลิตสื่อการเรียนการสอน สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ไม่เพียงพอกับความต้องการของครูผู้สอน และสื่อการสอนประเภทวัสดุไม่เพียงพอกับความต้องการของครูผู้สอนตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูขาดความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

^{๒๐} พระมหาไพโรจน์ กนโก (นวลสำลี), “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔๗-๑๔๘.

๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ครูอาจารย์ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา มีปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาประเด็นคำถามเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ขาดข้อสอบกลางที่จะนำไปใช้ในการวัดผลการเรียนการสอนในแต่ละวิชา โรงเรียนขาดการส่งเสริมให้ครูนำผลการวัดมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และครูขาดความรู้ทักษะการสร้างเครื่องมือการวัดผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โรงเรียนใช้เกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้การสอนสูงเกินไป

พระมหาสุทนต์ฐณี (จงไกรจักร)^{๒๑} พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

๑. ด้านการวางแผนการสอน พบปัญหาสำคัญในประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑.) การออกแบบหรือการวางแผนการสอนมีปัญหา คือ ครูไม่มีความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการใช้ทักษะ เทคนิค และกลยุทธ์การสอนอย่างหลากหลาย รองลงมาคือ ครูไม่มีความรู้เกี่ยวกับการออกแบบ หรือการวางแผนการใช้รูปแบบการสอนอย่างหลากหลาย และครูไม่มีความรู้เกี่ยวกับการออกแบบหรือการวางแผนการสอน

๒.) การจัดทำแผนการสอนมีปัญหา คือ ครูไม่มีความรู้จัดทำแผนการสอน รองลงมาคือ ครูไม่เห็นความสำคัญในการจัดทำแผนการสอน และครูไม่มีความรู้ในการจัดทำแผนการสอน ตามลำดับ

๓.) การกำหนดวัตถุประสงค์ในแผนการสอนมีปัญหา คือ กำหนดวัตถุประสงค์กว้างเกินไป รองลงมาคือ ครูไม่เข้าใจวิธีการเขียนวัตถุประสงค์ในแผนการสอน และกำหนดวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจน ตามลำดับ

๔.) การกำหนดเนื้อหาในแผนการสอนมีปัญหา คือ เนื้อหาไม่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน รองลงมาคือ เนื้อหาไม่สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน และเนื้อหาไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาไม่สอดคล้องกับหลักสูตรของศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนา ตามลำดับ

๕.) การกำหนดหลักการหรือความคิดรวบยอดในแผนการสอนมีปัญหา คือ ครูไม่เข้าใจการเขียนหลักการหรือความคิดรวบยอด รองลงมาคือ หลักการหรือความคิดรวบยอดไม่สอดคล้องกับหลักสูตร และหลักการหรือความคิดรวบยอดไม่ชัดเจน หลักการหรือความคิดรวบยอดไม่สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ ตามลำดับ

๖.) การกำหนดกิจกรรมในแผนการสอนมีปัญหา คือ กิจกรรมเน้นการบรรยายมากเกินไป ทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย รองลงมาคือ กิจกรรมไม่มีความหลากหลาย และกิจกรรมไม่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน มีปัญหาเท่ากันคือ กิจกรรมไม่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และกิจกรรมไม่สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน และกิจกรรมไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอนการสอนทั่วไป กิจกรรมขาดการนำเข้าสู่บทเรียน และกิจกรรมขาดการสรุปบทเรียน กิจกรรมไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตามลำดับ

^{๒๑} พระมหาสุทนต์ฐณี (จงไกรจักร), “ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๗.

๗.) การกำหนดวิธีการวัดผลในแผนการสอนมีปัญหา คือ วิธีการวัดไม่มีความหลากหลาย รองลงมาคือ วิธีการวัดผลไม่ชัดเจน และวิธีการวัดผลไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ครูไม่เข้าใจในวิธีการวัดผล วิธีการวัดผลไม่สอดคล้องกับเนื้อหา ตามลำดับ

๒. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบปัญหาสำคัญในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑.) การนำเข้าสู่บทเรียนมีปัญหา คือ ครูขาดการเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน รองลงมาคือ กิจกรรมการนำเข้าสู่บทเรียนไม่มีความหลากหลาย และครูขาดการใช้กิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน ใช้เวลาในการนำเข้าสู่บทเรียนไม่เหมาะสม ผู้เรียนไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียน กิจกรรมการนำเข้าสู่บทเรียนไม่เหมาะสมกับบทเรียน ตามลำดับ

๒.) กิจกรรมและวิธีการเรียนการสอนมีปัญหา คือ ขาดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เร้าความสนใจ รองลงมาคือ กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นแบบบรรยาย และกิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับวัยผู้เรียน ครูขาดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามแผนการสอน และครูขาดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมการเรียนการสอนไม่มีความหลากหลาย ตามลำดับ

๓.) ทักษะและเทคนิคการสอนมีปัญหา คือ ครูขาดทักษะและเทคนิคการเร้าความสนใจ รองลงมาคือ ครูขาดทักษะและเทคนิคการสอนที่หลากหลาย และครูขาดความรู้ความสามารถด้านทักษะและเทคนิคการสอน ครูขาดทักษะและเทคนิคการอธิบาย และการยกตัวอย่าง ครูขาดทักษะการใช้ทักษะให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ครูขาดทักษะการแสดงท่าทางประกอบ ตามลำดับ

๔.) การปกครองชั้นเรียนมีปัญหา คือ ครูขาดการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน รองลงมาคือ ครูขาดการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน และครูขาดการใช้หลักการจิตวิทยาในการปกครองชั้นเรียน ครูขาดทักษะในการควบคุมชั้นเรียน ตามลำดับ

๕.) การสอนซ่อมเสริมมีปัญหา คือ ขาดการวิเคราะห์จำแนกผู้เรียนก่อนการสอนซ่อมหรือเสริมให้กับผู้เรียน รองลงมาคือ ครูไม่มีเวลาในการจัดการสอนซ่อมเสริม และการสอนซ่อมเสริมไม่สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น ครูไม่เห็นความสำคัญของการสอนซ่อมเสริม ครูไม่ให้ความสำคัญในการสอนซ่อมเสริม ตามลำดับ

๓. ด้านการผลิตสื่อ และการใช้สื่อการเรียนการสอน พบปัญหาสำคัญในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑.) การเตรียมสื่อมีปัญหา คือ ครูขาดความรู้ในการเตรียมสื่อ รองลงมาคือ ครูขาดการวิเคราะห์ในการเตรียมสื่อการสอน และครูขาดการเตรียมการผลิตและการใช้สื่อการสอนไม่มีความหลากหลาย ครูขาดการวางแผนในการใช้สื่ออย่างเหมาะสม ตามลำดับ

๒.) การผลิตและพัฒนาสื่อมีปัญหา คือ ขาดวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนการผลิตสื่อ รองลงมาคือ ครูไม่เห็นความสำคัญในการผลิตสื่อ และขาดการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อจากผู้เรียน ครูไม่มีความรู้ความสามารถในการผลิตและพัฒนาสื่อ ขาดการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อจากเพื่อนครู ขาดการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และครูขาดการผลิตสื่อประกอบการใช้สื่อ ตามลำดับ

๓.) การใช้สื่อมีปัญหา คือ สื่อไม่เร้าความสนใจผู้เรียน รองลงมาคือ ครูขาดการทดลองใช้สื่อก่อนใช้จริง และครูขาดความสามารถและทักษะการใช้สื่อที่ทันสมัย สื่อไม่เหมาะสมกับจำนวน

นักเรียนในห้อง ครูขาดการวิเคราะห์การใช้สื่อ ครูไม่เห็นความสำคัญของการใช้สื่อ สื่อไม่สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ ตามลำดับ

๔.) การประเมินสื่อมีปัญหา คือ ครูไม่มีการประเมินการใช้สื่อ รองลงมาคือ ครูไม่มีความรู้ความสามารถในการประเมินสื่อ และครูไม่เห็นความสำคัญในการประเมินสื่อ ตามลำดับ

๔. ด้านการวัดผลและประเมินผล พบปัญหาสำคัญในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑.) การสร้างหรือการพัฒนาเครื่องมือวัดผลมีปัญหา คือ ครูไม่มีการสร้างเครื่องมือวัดผลระหว่างเรียน รองลงมาคือ เครื่องมือวัดผลไม่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และครูไม่มีการสร้างเครื่องมือการวัดผลก่อนการเรียน ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างหรือพัฒนาเครื่องมือวัดผล ตามลำดับ

๒.) การใช้เครื่องมือวัดผลมีปัญหา คือ ครูขาดการใช้เครื่องมือวัดผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน รองลงมาคือ ครูใช้เครื่องมือวัดผลไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและผู้เรียน และครูขาดการใช้เครื่องมือวัดผลที่หลากหลาย ครูขาดเทคนิคในการใช้เครื่องมือวัดผล ครูขาดการวิเคราะห์ในการใช้เครื่องมือที่ชัดเจน ตามลำดับ

๓.) การประเมิน/ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดผลมีปัญหา คือ ครูไม่เห็นความสำคัญของการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดผล รองลงมาคือ ครูไม่มีความรู้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดผล และเครื่องมือวัดผลไม่มีความเป็นมาตรฐาน ครูขาดการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดผล ตามลำดับ

๔.) กระบวนการวัดผลมีปัญหา คือ ครูขาดการวัดผลระหว่างเรียน รองลงมาคือ ครูขาดการวัดผลห้องเรียน และครูขาดการวัดผลการเรียนที่หลากหลาย ครูขาดความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวัดผล ครูขาดการวัดผลก่อนเรียน ตามลำดับ

๕.) การนำผลประเมินไปใช้มีปัญหา คือ นำผลการประเมินไปใช้ในเฉพาะการตัดสินผลการเรียน รองลงมาคือ ไม่มีการนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอน และไม่มีการนำผลการประเมินไปใช้พัฒนานักเรียน ตามลำดับ

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรมที่ผ่านมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ทั้งทางด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล จึงส่งผลกระทบต่อสภาพปัญหาต่อผู้เรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งทำให้การเรียนรู้ไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ ของหลักกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่กำหนดไว้

๒.๕ แนวคิดการจัดการเรียนการสอน

๒.๕.๑ ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

เอกศักดิ์ บุตรลับ^{๒๒} ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนไว้ว่า เป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่า การสอน มีผู้กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง ผลรวมของการสอนทั้งหลายทั้งปวง นั่นคือ การเรียนการสอนมีความหมายครอบคลุมถึงเหตุการณ์ทุกอย่าง ที่มีผลต่อการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น การใช้อุปกรณ์และสื่อต่างๆ ตลอดจนการสนทนา การอภิปราย และการไปศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ ซึ่งสรุปได้ว่า กิจกรรมใดๆ ที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ถือว่าเป็นการเรียนการสอนทั้งสิ้น

อรรถัย มูลำ และ สุวิทย์ มูลคำ^{๒๓} กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรม ประสบการณ์ หรือสถานการณ์ใดๆ ที่มีความหมายกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและปฏิสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้ด้วยตนเอง โดยการสังเกต วิเคราะห์ ปฏิบัติ สรุป เพื่อสร้างนิยามความหมาย และผลิตองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้ทุกด้านอย่างสมดุล

ปัญญา ผิวเกลี้ยง^{๒๔} กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินการหรือการบริหารในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร ผู้เรียนและการจัดชั้นเรียน ผู้สอนและวิธีสอน สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล

จากการศึกษาความหมายของการเรียนการสอนข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมหรือการถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยมีวิธีการการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเหมาะสม สำหรับการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงทักษะและความสามารถในการเรียนรู้ของนักเรียนแต่ละบุคคล ทั้งนี้ ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ซึ่งต้องมีการวางแผนในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี

๒.๕.๒ ความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน

สมคิด สร้อยน้ำ^{๒๕} กล่าวว่า การเรียนการสอนเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้ การสอนคือหัวใจสำคัญที่สุดของหลักสูตร เพราะการเรียนการสอนเป็นปัจจัยที่จะทำให้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสัมฤทธิ์ผล ความสำคัญของการเรียนการสอนสามารถแยกกล่าวเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

^{๒๒} เอกศักดิ์ บุตรลับ, ครูและการสอน (Teacher and teaching), (เพชรบุรี : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๗), หน้า ๑๙๘.

^{๒๓} อรรถัย มูลคำ และ สุวิทย์ มูลคำ, การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เล่ม ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ภาพพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

^{๒๔} ปัญญา ผิวเกลี้ยง, “ความคิดเห็นของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอาชีวศึกษา”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๓๘), หน้า ๖๘.

^{๒๕} สมคิด สร้อยน้ำ, หลักการสอน, (อุดรธานี : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๔๒), หน้า ๕-๖.

๑. การเรียนการสอนที่ดีจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง การเรียนการสอนที่ดีที่เหมาะสม ย่อมทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังนี้

๑.) ได้รับความรู้และความเข้าใจในบทเรียน หรือเนื้อหาวิชาที่ครูสอน

๒.) มีทักษะและความสามารถในการพัฒนาความรู้ที่ดีได้เรียนรู้

๓.) มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้นั้น

๔.) มีความสามารถนำวิชาการความรู้ไปใช้ได้ รวมถึงการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๕.) สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปได้

๒. การสอนเป็นการจัดระบบการให้ความรู้ การเรียนการสอนเป็นการจัดระบบของผู้สอนเอง เพื่อให้ความรู้แก่ผู้เรียน โดยเริ่มจากการวางแผนการสอน การปฏิบัติการสอนในชั้นเรียน ตลอดจนการติดตามผลหลังการสอน และผู้เรียนก็รับมอบหมายงานจากครูไปปฏิบัติ อาจจะเป็นทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการเรียนการสอนเป็นการจัดระบบการให้ความรู้ของผู้สอนแก่ผู้เรียน

๓. การสอนทำให้จุดมุ่งหมายของการเรียนบรรลุผล การสอนหรือรูปแบบการสอนนั้น ไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุดกับทุกจุดมุ่งหมาย หรือกับทุกวิชา จุดมุ่งหมายหนึ่งก็เหมาะสมกับรูปแบบการสอนหนึ่ง ดังนั้น ในการสอนครูจึงควรเลือกสรรรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายแต่ละเรื่อง จึงจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผล

๔. การสอนเป็นการเสริมสร้างความรู้ให้สมบูรณ์ ความรู้นั้นผู้เรียนอาจศึกษาค้นคว้าหรือเรียนรู้ได้จากสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว แต่การสอนของครูจะช่วยให้แนวทางให้การสนับสนุน ให้กำลังใจ ตลอดจนครอบคลุมการเรียนการสอน อันจะช่วยเสริมสร้างความรู้ของผู้เรียนให้สมบูรณ์ขึ้น

๕. การสอนช่วยให้การพัฒนาหลักสูตร การสอนเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร คือ ในขั้นการนำหลักสูตรไปขึ้น ถ้าผู้บริหารเข้าใจเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร จะส่งผลดีต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอน ให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้อย่างดี ตลอดผลกระทบบางด้านอื่นที่จะเป็นไปได้ด้วยดีเช่นกัน ฉะนั้น การเปลี่ยนแปลงตัวครูเป็นอันดับแรก เมื่อพฤติกรรมการสอนของครูเปลี่ยนก็นับได้ว่า การเรียนการสอนช่วยพัฒนาหลักสูตรแล้ว

๖. การสอนเป็นกระบวนการแนะแนวอย่างหนึ่ง เพราะการแนะแนวเป็นกระบวนการที่ให้ความช่วยเหลือแก่บุคคล ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสมควรจัดให้ตามระดับความต้องการ ซึ่งกระบวนการให้ความช่วยเหลือนั้น มีจุดมุ่งหมายสำคัญ ๓ ประการ คือ เพื่อช่วยป้องกัน เพื่อช่วยแก้ไข และเพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพ ทำนองเดียวกับการสอนที่ต้องการช่วยสร้างปัญญาให้กับเด็ก

๗. การสอนเป็นการนำแผนงานไปปฏิบัติ แผนการสอนที่ครูวางไว้เปรียบเทียบกับพิมพ์เขียวที่กำลังจะสร้างบ้าน หากไม่นำไปสร้างก็จะมีประโยชน์อะไร ทำนองเดียวกัน แผนการสอนของครูก็จะมีค่า ถ้าไม่นำไปปฏิบัติ และผู้ปฏิบัติก็จะได้รับความสะดวก เนื่องจากมีแนวทางของการปฏิบัติไว้พร้อมแล้ว

อรรถย มูลคำ และ สุวิทย์ มูลคำ^{๒๖} กล่าวว่า การเรียนรู้ของผู้เรียนจะเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะการเรียนการสอนเป็นการจัด

^{๒๖} อรรถย มูลคำ และ สุวิทย์ มูลคำ, การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เล่ม ๒, หน้า ๑.

กิจกรรมประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน โดยคำนึงถึงองค์ประกอบหลายด้าน เช่น การจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ลักษณะของกิจกรรม วัยของผู้เรียน เทคนิค บรรยากาศ สื่อการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ และถือว่าการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในกระบวนการใช้หลักสูตร เพราะเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติมากที่สุด นอกจากนี้ ยังเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์เป็นอย่างดี จึงจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาผู้เรียน และผลการเรียนรู้จะต้องเป็นเชื้อหรือชนวนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิต หรือเรียกว่า เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ละอ อ การุณยะวนิช และคณะ^{๒๗} ได้ให้ความสำคัญของการเรียนการสอนไว้ว่า วิธีสอนเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งส่วนหนึ่งของการศึกษา เป็นกระบวนการในการให้การศึกษา การเรียนการสอนเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ซึ่งผู้สอนจัดให้แก่ผู้เรียน จะให้เรียนรู้ได้โดยสะดวก ถ้าผู้สอนรู้จักใช้วิธีการสอนที่ดีที่เหมาะสมแล้ว ย่อมทำให้ผู้เรียนได้รับสิ่งต่อไปนี้

๑. ได้รับความรู้และความเข้าใจในบทเรียนในวิชาการที่ครูสอน
๒. มีทักษะและความชำนาญในวิชาการที่เรียนรู้นั้น
๓. มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียนรู้นั้น
๔. มีความสามารถนำสิ่งต่างๆ ไปใช้ได้
๕. สามารถนำความรู้ไปแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันได้
๖. สามารถนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปได้

จากการศึกษาความสำคัญของการเรียนการสอนข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การเรียนการสอนเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ ที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้อย่างถูกต้อง และสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการเรียนการสอน คือ ครูต้องเป็นผู้ช่วยอำนวยความสะดวกให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถใช่วิธีดำเนินการสอนได้หลายวิธี

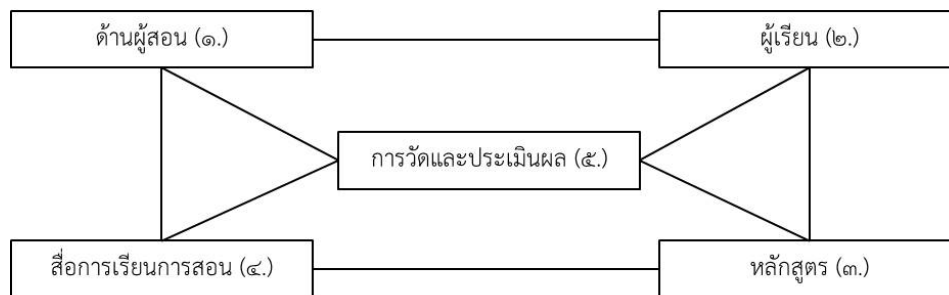
๒.๕.๓ องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนการสอนนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ โดยมีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

จำเนียร ศิลปะวานิช^{๒๘} กล่าวว่า ในกระบวนการการเรียนการสอนทุกระดับ จะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ องค์ประกอบด้วยกัน ได้แก่ องค์ประกอบที่ ๑ ผู้สอน องค์ประกอบที่ ๒ ผู้เรียน องค์ประกอบที่ ๓ หลักสูตร องค์ประกอบที่ ๔ สื่อการเรียนการสอน องค์ประกอบที่ ๕ การวัดและประเมินผล ทั้งนี้ เขียนเป็นแผนภูมิได้ดังภาพที่ ๒.๑

^{๒๗} ละอ อ การุณยะวนิช และคณะ, **วิธีสอนทั่วไป (General methods of teaching)**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๔๔.

^{๒๘} จำเนียร ศิลปะวานิช, **หลักและวิธีการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : เจริญรุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๖๘-๗๐.

แผนภูมิภาพที่ ๒.๑ แสดงองค์ประกอบของการเรียนการสอน

วัฒนาพร ระงับทุกข์^{๒๙} กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอน ที่ครูผู้สอนต้องให้ความสนใจ เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบด้วย

๑. ผู้เรียน ผู้เรียนเป็นส่วนสำคัญของการจัดการเรียนการสอน เพราะหากไม่มีผู้เรียนแล้ว การเรียนการสอนก็จะไม่เกิดขึ้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องรู้พื้นฐานของนักเรียนที่ตนจะสอนก่อนว่าเป็นอย่างไร เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ก็ต้องคำนึงถึงว่า ต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะใด การคัดเลือกเนื้อหาตลอดจนการตัดเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนก็จำเป็นต้องคำนึงว่าจะจัดอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียนเป็นส่วนรวม และขณะเดียวกันจะต้องสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนด้วย และในขั้นสุดท้ายคือ ผลการสอน ซึ่งผู้สอนจะต้องประเมินผลการเรียนการสอนที่จัดขึ้น ว่าได้ทำให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะ แล้วเจตคติตามจุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่เพียงใด ผู้เรียนจึงมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยตลอด ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการการเรียนการสอน

๒. จุดประสงค์การเรียนการสอน คือ ความคาดหวังของการจัดกระบวนการการเรียนการสอน ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้น จุดประสงค์การเรียนการสอนจึงมีความชัดเจนกว่าจุดประสงค์ของหลักสูตร และรายวิชา จุดประสงค์จะระบุว่าให้ผู้เรียนบรรลุถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับใด เพื่อที่จะสามารถทำการประเมินตรวจสอบได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น เป็นไปตามเป้าหมายจริงหรือไม่ ถ้าไม่เป็นไปตามเป้าหมายจะมีวิธีการตรวจสอบ ปรับแก้กระบวนการการเรียนการสอนอย่างไร

๓. เนื้อหาสาระ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การเลือกเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงความยากง่ายให้พอเหมาะกับความสามารถของผู้เรียน และขณะเดียวกันต้องให้มีความต่อเนื่องกับความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนด้วย ซึ่งเนื้อหาสาระสามารถจำแนกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ ข้อเท็จจริง ความคิดรวบยอด และหลักการหรือเหตุผล

วิไล ตั้งจิตสมคิด^{๓๐} กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการเรียนการสอน คือ ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีสอน วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล องค์ประกอบดังกล่าวมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

^{๒๙} วัฒนาพร ระงับทุกข์, การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, ๒๕๔๑), หน้า ๔๘-๕๑.

สมคิด สร้อยน้ำ^{๓๑} กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอน ดังนี้

๑. ครูหรือผู้สอน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการสอน เพราะจะทำให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการเตรียมการสอนของครู จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง คุณภาพของผู้เรียนนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพในการสอนของครูโดยตรง ดังนั้น ครูจะต้องรู้จักปรับปรุงเทคนิคการสอน และวิธีการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาในแต่ละเรื่องที่จะสอน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด

๒. นักเรียนหรือผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสอน และจะขาดไม่ได้เพราะถ้าหากไม่มีผู้เรียน การเรียนการสอนจะไม่เกิดขึ้น ครูจำเป็นต้องรู้จักผู้เรียนก่อนและองค์ประกอบที่เกี่ยวกับผู้เรียน คือ ความถนัดทางการเรียน ความสามารถทางสติปัญญาที่จะทำให้เข้าใจในสิ่งที่ครูสอน และมีความมานะพยายามในการเรียน

๓. หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายปลายทางที่ต้องการ ส่วนสำคัญของหลักสูตร ได้แก่ จุดประสงค์ของการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

๔. วิธีสอน หมายถึง วิธีการที่ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งใช้เทคนิคการสอน เนื้อหาวิชา และสื่อการสอน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของการสอน ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้นั้น ผู้สอนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนแบบต่างๆ ทั้งนี้เพราะเทคนิควิธีการสอนแต่ละอย่างเหมาะสมและใช้ได้ดีเฉพาะเนื้อหาวิชาหนึ่ง หรือกลุ่มผู้เรียนกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ซึ่งอาจได้ผลไม่ดีเท่าที่ควรกับวิชาอื่น หรือกับผู้เรียนอีกกลุ่มก็ได้ ดังนั้นผู้สอนจะต้องศึกษาผู้เรียน เพื่อให้ทราบถึงธรรมชาติของผู้เรียน เพื่อที่จะเลือกใช้วิธีสอนได้อย่างเหมาะสมกับวิชาและสภาพกลุ่มของผู้เรียน

๕. สื่อการสอน จัดว่าเป็นองค์ประกอบของการเรียนการสอน เป็นตัวกลางที่ช่วยให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ของการสอนได้รวดเร็วขึ้น ปัจจุบันสื่อการสอนหมายถึง วัตถุ สิ่งของ บุคคล ตลอดจนเทคนิคและวิธีการซึ่งสามารถเป็นตัวกลาง ทำให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งเอาไว้เป็นอย่างดี

๖. การประเมินผล การเรียนการสอนจะบรรลุจุดประสงค์ของการสอนหรือไม่นั้น ผู้สอนสามารถทราบได้จากการประเมินผล ซึ่งการประเมินผลจะต้องประเมินผลทั้งผู้เรียนและระบบการสอนของครูว่าเป็นอย่างไร มีข้อบกพร่องตรงไหน เพื่อที่จะได้ทำการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งความใช้วิธีการต่างๆ หลายวิธีการ เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลสมบูรณ์ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

จากการศึกษาองค์ประกอบของการเรียนการสอนข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอน โดยเฉพาะการเรียนการสอนในบริบทระดับห้องเรียน ได้แก่ ครู นักเรียน หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล

^{๓๐} วิไล ตั้งจิตสมคิด, การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อกระบวนการเรียนการสอนของสถาบันราชภัฏธนบุรี, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕.

^{๓๑} สมคิด สร้อยน้ำ, หลักการสอน, หน้า ๔-๕.

๒.๕.๔ ด้านหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เพราะเป็นการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาของประเทศให้กับผู้เรียน โดยเฉพาะเยาวชนนักเรียน เพราะเป็นผลโดยตรงต่อผู้เรียน สังคม และประเทศชาติ นอกจากนี้หลักสูตรเป็นตัวนำในการที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ ความรู้ การถ่ายทอด วัฒนธรรม การเสริมสร้างทักษะ และการเสริมสร้างความเจริญให้กับนักเรียนไปทุกๆ ด้าน

๒.๕.๔.๑ ความหมายของหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร” แปรมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” เป็นคำศัพท์ทางการศึกษา ที่มีความหมายยืดหยุ่นมากในปัจจุบัน และมีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันออกไป บางความหมายมีขอบเขตกว้าง บางความหมายมีขอบเขตแคบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและประสบการณ์ที่แตกต่างกันของบุคคลนั้นๆ ที่มีต่อหลักสูตร นักการศึกษาได้ให้ความหมายหรือนิยามของหลักสูตรแตกต่างกันออกไป ตามความเชื่อความเข้าใจและตามแนวความคิด ดังนี้

กรมวิชาการ^{๓๒} ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นแผนแม่บทในการกำหนดขอบข่ายความรู้ความสามารถ และประมวลประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาแก่เยาวชนของชาติในวัยต่างๆ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๓๓} กล่าวว่า หลักสูตร มีความหมาย ๓ ประการ คือ หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการ และการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นระบบ ในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลิต และเป็นแผนการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียน ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

กิตติมา ปรีดีดิลก^{๓๔} กล่าวว่า หลักสูตร คือ โครงการศึกษาของผู้สอน โดยกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหาความรู้ และประสบการณ์ที่จะจัดให้กับผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล

แรมสมร อยู่สถาพร^{๓๕} กล่าวว่า หลักสูตร คือ โครงการศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียน ประถมศึกษา โดยมุ่งสร้างนักเรียนให้มีความรู้ คุณธรรม เจตคติ และจริยธรรม มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และให้มีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตตามสภาพของสังคมในขณะนั้นๆ

^{๓๒} กรมวิชาการ, **คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑**, ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๓), หน้า ๑.

^{๓๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕.

^{๓๔} กิตติมา ปรีดีดิลก, **การบริหารและการนิเทศเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรวิพัฒน์, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

^{๓๕} แรมสมร อยู่สถาพร, **การสร้างและการใช้หลักสูตรประถมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๔.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์^{๓๖} กล่าวว่า ความหมายของหลักสูตรที่มีผู้กล่าวถึง และใช้กันมาก มี ๕ ประการคือ

๑.) หลักสูตรคือรายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน (Curriculum as subject and subject matter)

๒.) หลักสูตรคือจุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ (Curriculum as Objectives)

๓.) หลักสูตรคือแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ (Curriculum as plans)

๔.) หลักสูตรคือประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน (Curriculum as learners experiences)

๕.) หลักสูตรคือกิจกรรมทางการศึกษา (Curriculum as education activities)

สมพงษ์ สิงหะพล^{๓๗} กล่าวว่า หลักสูตร คือแผนการเรียนรู้ ประกอบด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เฉพาะ ที่จะนำเสนอและจัดการเนื้อหา ซึ่งจะรวมถึงแบบของการเรียนตามจุดประสงค์ และท้ายที่สุดจะต้องมีการประเมินผลลัพธ์ของการเรียน

สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์^{๓๘} กล่าวว่า หลักสูตรเป็นสิ่งที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตัวหลักสูตรทั้งหมด ในการจัดการศึกษาของประเทศต่างๆ จึงต้องรับเอาความหมายทั้ง ๔ ประการ คือ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชา แผนสำหรับการปฏิบัติ มวลประสบการณ์ และจุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ

ธำรง บัวศรี^{๓๙} ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรคือแผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหา กิจกรรม และประมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้

สุนีย์ ภูพันธ์^{๔๐} อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระ ที่จัดให้แก่ผู้เรียน และในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตร

บิวแชมป์ (Beauchamp)^{๔๑} กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ ๓ สถานะ คือ

๑.) ความหมายของหลักสูตร ในขอบเขตของศาสตร์สาขาหนึ่ง ในที่นี้หมายถึง สาขาวิชาหลักสูตร ซึ่งเป็นศาสตร์ที่สอนกันในระดับอุดมศึกษา ผู้ที่ศึกษาในสาขาวิชานี้จะต้องศึกษาถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ศึกษาถึงวิธีการใช้หลักสูตร และศึกษาถึงวิธีการประเมินผลหลักสูตรว่าควรทำแบบใด และจะทำอย่างไร

^{๓๖} ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสตินเพรส, ๒๕๓๙), หน้า ๓.

^{๓๗} สมพงษ์ สิงหะพล, ศัพท์หลักสูตร เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครราชสีมา : สมบูรณ์การพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๓๘} สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์, หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร, (นครราชสีมา : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

^{๓๙} ธำรง บัวศรี, ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พัฒนาการศึกษาศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

^{๔๐} สุนีย์ ภูพันธ์, แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๔๖), หน้า ๙.

^{๔๑} Beauchamp George A, A Curriculum theory, ๔ th (ed Itasca III : F.E. Peacock, ๑๙๘๑), P.๖๑-๖๒.

๒.) ความหมายของหลักสูตร ในขอบเขตของข้อที่กำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอน ที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ ความหมายนี้ หลักสูตรจะหมายถึงเอกสารที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ ในเอกสารนั้นจะประกอบด้วยรายละเอียดของจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน รายละเอียดของเนื้อหาสาระและกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลหลักสูตร ตลอดจนผลผลิตต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับหลักสูตร

๓.) ความหมายของหลักสูตร ในขอบเขตทางระบบการทำงาน ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ซึ่งความหมายของหลักสูตรในลักษณะนี้ จะหมายถึงกิจกรรมทั้งหมด ที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักสูตร ได้แก่ การจัดบุคลากร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการใช้หลักสูตร กระบวนการประเมินผลหลักสูตร ตลอดจนผลผลิตต่างๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับหลักสูตร

กูด(Good)^{๔๒}ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ๓ ประการ คือ

๑.) หลักสูตร คือ เนื้อหาที่จัดให้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา

๒.) หลักสูตร คือ คำโครงทั่วไปของเนื้อหา หรือสิ่งที่เฉพาะที่จะต้องสอนโดยโรงเรียนเป็นผู้จัดให้กับเด็ก เพื่อให้ความรู้จนจบชั้น หรือรับใบประกาศนียบัตร

๓.) หลักสูตร คือ กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้คำแนะนำของโรงเรียนและสถานศึกษา

ทาบ (Taba)^{๔๓}อธิบายว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ต่างๆ ที่โรงเรียนและครูผู้สอนจัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงตามลักษณะที่เป็นจุดมุ่งหมาย

จากความหมายของหลักสูตร ที่นักการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ แผนประสบการณ์ แนวทางในการปฏิบัติ หรือกิจกรรมการเรียนการสอนทุกอย่าง ที่สถานศึกษาได้จัดให้แก่ผู้เรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เจตคติ ทั้งทางร่างกายและอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

๒.๕.๔.๒ ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะหลักสูตรยังเป็นเครื่องมือที่บ่งชี้ถึงแนวทางในการจัดการศึกษา และการเรียนการสอนในโรงเรียน และหลักสูตรยังเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นโฉมหน้าของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างใดอีกด้วย นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์^{๔๔}กล่าวว่า หลักสูตรเป็นแม่บทสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกระดับทุกสาขาวิชา หลักสูตรจะระบุสิ่งที่คาดหวังจะเกิดขึ้นกับผู้เรียน และแนวทางในการจัดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่างๆ ตามความต้องการ หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนกับพิมพ์เขียวของแปลน

^{๔๒} Good.c.v, Dictionary of education, (New York :Mcgraw-Hill, ๑๙๗๓), P. ๑๕๗.

^{๔๓} Taba Hilda, Curriculum development : Theory and practice, (New York : Mcgraw-Hill, ๑๙๖๒), P. ๑๒.

^{๔๔} ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร : หลักและแนวปฏิบัติ, หน้า ๑๑-๑๒.

บ้านที่ใช้ในการสร้างบ้าน มีการแสดงโครงสร้างหรือองค์ประกอบของบ้าน เช่น พื้นเสา หน้าต่าง ประตู โครงหลังคา รูปแบบของบ้านในพิมพ์เขียวจึงเป็นการรวบรวมภาพของสิ่งที่เรามุ่งหวังหรือจุดหมายปลายทางของสิ่งที่เราต้องการ ส่วนการสอนเป็นกระบวนการหรือวิธีการที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้และเนื้อหาวิชา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายหรือจุดประสงค์ ตามที่หลักสูตรได้ระบุเอาไว้ ครูผู้สอนต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อการช่วยสอน โดยศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจ แล้วนำไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติหรือการสอน เพื่อให้ได้ผลการเรียนรู้ตามที่คาดหวังเอาไว้เป็นขั้นตอน ของการนำหลักสูตรไปใช้ การสอนจึงเปรียบได้กับกระบวนการก่อสร้างบ้าน ช่างก่อสร้างเปรียบได้กับครู ต้องอาศัยแปลนบ้านในการก่อสร้าง เราอาจเปรียบเทียบหลักสูตรเหมือนกับแผนที่เรือ ซึ่งแสดงเส้นทางและทิศทางที่จะไปให้ถึงจุดหมายปลายทางที่เราต้องการ ครูผู้สอนเปรียบเสมือนกับต้นที่จะนำพาผู้เรียน ซึ่งเปรียบเสมือนผู้โดยสารไปให้ถึงที่หมาย กับต้นเรือต้องอาศัยแผนที่เดินเรือ เพื่อช่วยในการขับเรือและนำทางตามที่เราต้องการ

อมรา เล็กเริงสินธุ์^{๔๕} ได้ให้ความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญในการที่จะทำให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมาย และเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของแต่ละประเทศ เน้นไปในทางใด

ธำรง บัวศรี^{๔๖} กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรอยู่ ๒ ประเด็น คือ

๑.) ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาส่วนรวม มีผู้กล่าวว่า ถ้าต้องการทราบว่าเป็นประชาชนของประเทศใดมีลักษณะอย่างไร มีศักยภาพในการพัฒนาประเทศมากน้อยเพียงใด ประเทศมีความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ให้ดูจากการศึกษาของประเทศนั้น ทั้งนี้ เพราะความสามารถในการจัดการศึกษาได้ทั่วถึง ความเสมอภาค ระดับการศึกษาของประชาชนส่วนรวม สัดส่วนและปริมาณของผู้ได้รับการศึกษาสาขาต่างๆ ฯลฯ ย่อมสะท้อนถึงความเป็นประชาธิปไตย และชี้ให้เห็นศักยภาพของประชากรของประเทศในด้านต่างๆ การที่สามารถจัดการศึกษาได้ทั่วถึงและเสมอภาค โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย ได้มีสิทธิ์ในการศึกษาเล่าเรียนทัดเทียมกัน ย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตย ทำนองเดียวกันสัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาสาขาต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปะศาสตร์ ฯลฯ ย่อมชี้ให้เห็นศักยภาพในด้านต่างๆ ว่ามีอยู่มากน้อยเพียงไร อย่างไรก็ตามยังมีผู้กล่าวอีกว่า ถ้าต้องการทราบและรู้ให้ลึกซึ้งลงไปอีก ก็จำเป็นต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาศีลธรรม หรือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น การเน้นหนักด้านใดก็ตาม ย่อมแสดงถึงความรู้และศักยภาพของประชากรในด้านต่างๆ เมื่อครั้งที่ประเทศรัสเซียสามารถปล่อยดาวเทียมสปุตนิก(Sputnik) ขึ้นไปโคจรในอวกาศเป็นครั้งแรกก่อนประเทศใดๆ ทั้งหมด ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นคู่แข่งได้รับปรับการศึกษาของตน โดยปรับปรุงหลักสูตรให้มุ่งเน้นในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ เป็นผลให้สามารถแข่งขันกับสหภาพโซเวียตได้ในเวลาต่อมา จากนิยามที่กล่าวมา เราคงจะเห็นได้ว่า ถ้าไม่มีหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดเจตนารมณ์ หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติอาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรคือสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษา ไปแปลงเป็นการกระทำขึ้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ถ้าจะ

^{๔๕} อมรา เล็กเริงสินธุ์, การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารตำราทางวิชาการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๓๗), หน้า ๒๓.

^{๔๖} ธำรง บัวศรี, ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา, หน้า ๙-๑๑.

กล่าวว่าหลักสูตรคือหัวใจของการศึกษาก็ไม่ผิด เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรเสียแล้ว การศึกษาก็ย่อมดำเนินไปไม่ได้

๒.) ความสำคัญต่อการเรียนการสอน หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่เดินเรือ ซึ่งบอกให้กับต้นหรือครูผู้สอนว่าต้องตั้งเข็มทิศไปทางใด และจุดมุ่งหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไร และระหว่างที่จะต้องทำอะไรบ้าง เป็นต้นว่าต้องใช้สื่ออุปกรณ์ช่วย หรือต้องมีการตรวจสอบประเมินผล หรือต้องปรับปรุงวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการเรียนการสอนนั้น ตัวผู้เรียนเองก็จำเป็นต้องทราบล่วงหน้าว่าจะได้เรียนรู้อะไร และจะได้รับผลอย่างไร นอกจากนี้จะต้องเตรียมการอย่างๆ จึงจะสามารถเรียนรู้ได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย การเรียนการสอนจะบรรลุผลได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอน ต้องมีส่วนช่วยกำหนดแนวทาง เพื่อให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ได้สอดคล้องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน และสิ่งที่กล่าวนั้นก็คือหลักสูตร ถ้าหากไม่มีหลักสูตรก็ส่ออะไรไม่ได้ เพราะไม่รู้ว่าจะสอนอะไร หรือถ้าสอนโดยคิดเอาเองก็จะเกิดความสับสน โดยอาจสอนซ้ำไปซ้ำมาไม่เรียงตามลำดับที่ควรจะเป็น ผลการเรียนรู้จึงไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ ผู้เรียนเองก็จะลำบากใจเพราะไม่ทราบว่าสิ่งที่เรียนไปนั้น สามารถนำไปเปรียบเทียบกับระดับชั้นใด อนึ่ง พึงเข้าใจว่าการเรียนการสอนนั้น คือการนำหลักสูตรไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติจริงๆ เหมือนกับการที่ช่างลงมือสร้างบ้าน โดยการตอกเสาเข็มทำฐานรากก่อสร้างและส่วนอื่นๆ จนเป็นบ้านขึ้นมา ในที่สุดช่างต้องอาศัยแบบแปลนช่วยในการก่อสร้างฉนั้น ผู้เรียนผู้สอนก็จำเป็นต้องอาศัยหลักสูตร เพื่อช่วยในการเรียนการสอนฉนั้น หลักสูตรมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน ฉนั้น ครูจำเป็นต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ พร้อมช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจด้วย

สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์^{๔๗} ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ๒ ประการ คือ

๑.) ความสำคัญต่อการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่ง ในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาดังๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนพัฒนาด้านต่างๆ ตลอดชีวิต ในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ จำเป็นต้องมีหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางและมาตรฐานการศึกษา สำหรับควบคุมการจัดการศึกษาของประเทศ

๒.) ความสำคัญต่อการเรียนการสอน หลักสูตรเป็นเอกสารที่ชี้ให้เห็นแนวทาง ในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแผน สำหรับการจัดการเรียนการสอน

สมพงษ์ สิงหะพล^{๔๘} ได้ให้ความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรถือเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาของชาติ ที่นำมาเป็นกรอบและแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ในระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตรถือเป็นความจำเป็น และข้อบังคับที่ทุกส่วนของระบบการศึกษา ต้องจัดดำเนินการให้เป็นไปตามจุดหมายนั้น

^{๔๗} สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์, หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (นครราชสีมา : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๕), หน้า ๘-๙.

^{๔๘} สมพงษ์ สิงหะพล, ศัพท์หลักสูตร เล่ม ๑, หน้า ๒๕.

สุนีย์ ภูพันธ์^{๔๙} กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาไว้ว่า หลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาประเภทใดและระดับใดก็ดี จะขาดหลักสูตรเสียมิได้ เพราะหลักสูตรเป็นโครงร่างกำหนดไว้ว่า จะให้เด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้าง จึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่สร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นโฉมหน้าของสังคมในอนาคต ว่าจะเป็นไปอย่างไรอีกด้วย

ความสำคัญของหลักสูตรพอสรุปได้ ดังนี้

- ๑.) หลักสูตรเป็นเสมือนบ้ำลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
- ๒.) หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
- ๓.) หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
- ๔.) ในระดับโรงเรียน หลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
- ๕.) หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงาม และพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

๖.) หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ ว่าผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับการใดบ้าง ที่จะเป็ประโยชน์โดยตรงแก่เด็ก

๗.) หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าเนื้อหาวิชาอะไรบ้าง ที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และบำเพ็ญตนเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม

๘.) หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าวิธีการดำเนินชีวิตของเด็ก ให้เป็นไปด้วยความราบรื่น ผาสุกเป็นอย่างไร

๙.) หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นเช่นไร

๑๐.) หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียน ในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

จากความสำคัญของหลักสูตรที่กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นส่วนที่สำคัญในการจัดการศึกษาและการเรียนการสอน เพราะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงแนวทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยหลักสูตรจะเป็นโครงการหรือแนวทาง ที่จะกำหนดการปฏิบัติงานของครู ในการจัดการเรียนการสอนของครู เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป

๒.๕.๔.๓ องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร มีความสำคัญ ซึ่งมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ^{๕๐} กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร จะประกอบด้วยหัวข้อและรายละเอียด ดังนี้

^{๔๙} สุนีย์ ภูพันธ์, แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร, หน้า ๑๖-๑๗.

^{๕๐} กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑-๑๓๔.

๑.) หลักการ คือ หลักสูตรเป็นทิศทางหรือแนวทางในการจัดการศึกษาของประเทศ ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้

๒.) จุดมุ่งหมาย คือ ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษา ที่จะนำไปสู่หลักการของหลักสูตร

๓.) โครงสร้าง คือ ข้อกำหนดหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับระดับช่วงชั้น

๔.) การจัดการหลักสูตร การจัดเวลาเรียน การจัดการสอน

๕.) สื่อการเรียนรู้

๖.) การวัดผลและประเมินผล

๗.) เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

บุญชม ศรีสะอาด^{๕๑} กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบพื้นฐาน ๔ ส่วน ดังนี้

๑.) จุดประสงค์

๒.) สารความรู้และประสบการณ์

๓.) กระบวนการเรียนการสอน

๔.) การประเมินผล

นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีก ที่ทำให้เต็มรูปแบบของหลักสูตร ได้แก่ จุดหมายหลักการ โครงสร้าง มาตรฐานการเรียนรู้ การประกันคุณภาพหลักสูตร และสื่อการเรียนรู้

ทาบ (Taba)^{๕๒} กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบอย่างน้อยที่สุด ๔ ประการ

๑.) วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์รายวิชา

๒.) เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงที่ทำการสอนแต่ละวิชา

๓.) กระบวนการเรียนการสอน

๔.) โครงการประเมินตามหลักสูตร

จากการศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตรข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

๑.) จุดมุ่งหมาย

๒.) โครงสร้าง

๓.) เนื้อหาวิชา

๔.) การเรียนการสอน

๕.) การประเมินผล

^{๕๑} บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑.

^{๕๒} Taba Hilda, Curriculum development : Theory and practice, P.๒๑๕.

๒.๕.๕ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ย่อมมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้เรียนจะบรรลุผลได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับด้านกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นประการสำคัญ กิจกรรมการเรียนการสอนมีหลายรูปแบบและวิธีการ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ จึงจะจัดกิจกรรมได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง^{๕๓}

๒.๕.๕.๑ ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอน

ทัศนีย์ ศุภเมธี^{๕๔} ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่กระทำขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนในครั้งนั้นๆ ได้ผลดี หมายถึง การสอนของครูเป็นไปอย่างมีความหมาย นักเรียนได้ทั้งความรู้และความสนุกสนานเพลิดเพลิน

วไลพร คุโณทัย^{๕๕} ให้ความหมายไว้ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ของการจัดประสบการณ์ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้น จากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยทั้งครูและนักเรียนร่วมกันดำเนินการต่างๆ เช่น ค้นคว้า อภิปราย การบรรยาย การอบรม การสาธิต การจัดนิทรรศการ และการศึกษาสถานศึกษาที่ ฯลฯ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช^{๕๖} กล่าวถึงเรื่องการจัดการเรียนการสอนว่า หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมประสบการณ์การเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตร จำต้องเป็นกิจกรรมและประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้

สุพิน บุญชูวงศ์^{๕๗} กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วม และทำให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดหมายที่ต้องการ กิจกรรมการเรียนเป็นการออกแบบในการจัดประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน และมีความเข้าใจต่อการเรียนในเรื่องนั้นๆ นั้นเอง

สมคิด สร้อยน้ำ^{๕๘} กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การกระทำใดๆ ที่จัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดประสบการณ์ และเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง

^{๕๓} อารณ ใจเที่ยง, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๗๐.

^{๕๔} ทัศนีย์ ศุภเมธี, **หลักการและการจัดการประถมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒), หน้า ๑๘๙-๑๙๐.

^{๕๕} วไลพร คุโณทัย, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐), หน้า ๑๙.

^{๕๖} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, **เอกสารการสอนชุดวิชาการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๐๗.

^{๕๗} สุพิน บุญชูวงศ์, **หลักการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๗๔.

^{๕๘} สมคิด สร้อยน้ำ, **หลักการสอน**, หน้า ๒๒๒.

วัฒนาพร ระงับทุกข์^{๕๙} กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้น เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย หรือจุดประสงค์การเรียนการสอนที่กำหนด การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านต่างๆ จึงเป็นความสามารถและทักษะของครูมืออาชีพ ในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๖๐} กล่าวว่า การสอน หมายถึง การถ่ายทอดความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียน ส่วนการเรียนการสอน มีความหมายกว้างกว่าการสอน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนด้วย เช่น การใช้สื่อการสอน การจัดกิจกรรมระหว่างสอน การทดสอบ เป็นต้น การเรียนการสอนจึงเป็นคำที่ครอบคลุมกิจกรรมในการเรียนรู้ และมักใช้ควบคู่กันไป เมื่อครูต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามการสอนในสถานศึกษามีได้หมายถึงการสอนในด้านทฤษฎี เนื้อหาวิชาเท่านั้น แต่รวมถึงทักษะคุณภาพที่ต้องการ รวมทั้งความสามารถในการจัดการ ครูผู้สอนจำเป็นต้องให้ความช่วยเหลือแนะแนวผู้เรียนในด้านต่างๆ รวมทั้งการให้กำลังใจ ให้ความรัก และความเอาใจใส่ด้วย

ประเสริฐ ธรรมโวหาร^{๖๑} กล่าวว่า การสอนเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือ

๑.) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอน ซึ่งมีความสำคัญที่ต้องชัดเจนว่า ต้องการให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงในด้านใดใน ๓ ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ได้แก่ การเรียนรู้ที่เกิดในสมองในระดับความจำ ความเข้าใจ ด้านจิตพิสัย ได้แก่ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในใจ อาจเป็นความนึกคิด ความผูกพัน และด้านทักษะพิสัย ได้แก่ การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดทักษะในระดับต่างๆ

๒.) การกำหนดวิธีการสอน หลังจากได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนแล้ว จึงกำหนดวิธีการสอน ซึ่งสามารถแบ่งได้ ๔ ประเภทใหญ่ๆ คือ การบรรยาย การอภิปราย การสัมมนา และการเรียนโดยอิสระ

๓.) การประเมินการเรียนการสอน ซึ่งหมายถึง การประเมินประสิทธิภาพของการสอน และการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลจากการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลจากการเรียนการสอนจะทำให้ทราบว่า ถึงเวลาที่ต้องปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อรักษามาตรฐานการศึกษา เรื่องใด และแนวคิดในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนมี ๒ แบบ คือการอิงเกณฑ์และอิงกลุ่ม ซึ่งแต่ละแบบจะมีวัตถุประสงค์ วิธีการที่จะประเมินแตกต่างกันบ้าง การที่จะเลือกใช้จะต้องคำนึงถึงประเภทของการเรียนการสอนด้วย

สิริเทพ สุวรรณาศ และคณะ^{๖๒} กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมหรือประสบการณ์ต่างๆ ที่ผู้สอนได้จัดให้ผู้เรียน เพื่อเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

^{๕๙} วัฒนาพร ระงับทุกข์, แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท แอล.ที.เพรส. จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๙๑.

^{๖๐} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๕๓-๕๔.

^{๖๑} ประเสริฐ ธรรมโวหาร, หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๐.

^{๖๒} สิริเทพ สุวรรณาศ และคณะ, การพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน, (ขอนแก่น : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๙.

สนอง อินละคร^{๖๓} กล่าวว่า การเรียนการสอน หมายถึง ขั้นตอนที่ครูผู้สอนจัดให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ และเนื้อหาที่ครูกำหนดไว้

สรุปว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ ที่ถ่ายทอดให้กับผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจัดให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตร ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ หรือการเรียนการสอนเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน ให้ไปในทิศทางที่เหมาะสม ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

๒.๕.๕.๒ ความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอน เพราะกิจกรรมทั้งของผู้เรียนและผู้สอนที่เหมาะสม จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

วาณี ภูเสถว^{๖๔} ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนี้

- ๑.) ช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียน ทำให้บทเรียนมีความหมายต่อการเรียนรู้
- ๒.) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ ความถนัด และความสนใจ
- ๓.) ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนแต่ละคน
- ๔.) ส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียน
- ๕.) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกันทำงาน ซึ่งเป็นการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย

ความรับผิดชอบ และความสามัคคีให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน

อาภรณ์ ใจเที่ยง^{๖๕} ได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มีต่อการเรียนรู้ไว้หลายประการ ดังนี้

- ๑.) กิจกรรมช่วยสร้างความสนใจเด็ก
- ๒.) กิจกรรมจะเปิดโอกาสให้นักเรียนประสบความสำเร็จ
- ๓.) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
- ๔.) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบ
- ๕.) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ๖.) กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหว
- ๗.) กิจกรรมจะช่วยให้นักเรียนได้รู้สึกสนุกสนาน
- ๘.) กิจกรรมช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล
- ๙.) กิจกรรมช่วยขยายความรู้และประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง
- ๑๐.) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงามและพัฒนาการของเด็ก

^{๖๓} สอนง อินละคร, เทคนิควิธีการและนวัตกรรมที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง, (อุบลราชธานี : อุบลกิจอพอเซทการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๗.

^{๖๔} วาณี ภูเสถว, การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน, (จันทบุรี : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๒), หน้า ๙๓.

^{๖๕} อาภรณ์ ใจเที่ยง, หลักการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๒-๗๓.

- ๑๑.) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะ
- ๑๒.) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี
- ๑๓.) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักทำงานเป็นหมู่
- ๑๔.) กิจกรรมจะช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในบทเรียน
- ๑๕.) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความซาบซึ้งความงามในเรื่องต่างๆ

ดังนั้น ผู้สอนจึงไม่ควรละเลยที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจ ให้สอดคล้องกับวัย สติปัญญา ความสามารถของผู้เรียน และเนื้อหาของบทเรียนนั้น โดยต้องจัดอย่างมีจุดมุ่งหมาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

- ๑.) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาไปพร้อมกัน
- ๒.) เพื่อสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนทุกคน ซึ่งแต่ละคนมีแตกต่างกัน
- ๓.) เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนด้วยความเพลิดเพลิน ไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน
- ๔.) เพื่อสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร ให้ผู้เรียนได้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และเกิดทักษะกระบวนการ

๕.) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก และมีส่วนร่วมในการเรียน

ผู้สอนจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทุกครั้ง เพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะมีขั้นตอนที่แตกต่างกันออกไปตามเทคนิควิธีสอนที่ผู้สอนใช้ เช่น ขั้นตอนการสอนของวิธีสอนแบบสาธิต ย่อมแตกต่างจากขั้นตอนการสอนของวิธีสอนแบบทดลอง อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วไม่ว่าจะใช้วิธีสอนแบบใด ก็จะมีขั้นตอนหลักเหมือนกัน ๓ ขั้นตอน ได้แก่

- ๑.) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน
- ๒.) ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (ขั้นสอน)
- ๓.) ขั้นสรุปและวัดผล

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหัวใจของการนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายของหลักสูตร ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นสำคัญ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรปัจจุบัน ที่เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ใช้วิธีสอนที่หลากหลาย และใช้กระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการสร้างเจตคติ ฯลฯ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการติดตัว สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตได้ นอกจากนี้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องจัดให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และลักษณะของเนื้อหาวิชา โดยเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

สมคิด สร้อยน้ำ^{๖๖} กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนหลายประการด้วยกัน คือ

๑.) กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในบทเรียน และยังช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียน

๒.) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ และความ เป็นประชาธิปไตย

๓.) กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ และช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล

๔.) กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนขยายความรู้ และประสบการณ์ให้กว้างขวางขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งความงามในเรื่องต่างๆ

๕.) กิจกรรมจะช่วยปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย และปลูกฝังความรับผิดชอบ

๖.) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมทักษะและช่วยปลูกฝังเจตคติที่ดี

๗.) กิจกรรมจะช่วยส่งเสริมความงอกงาม พัฒนาการของผู้เรียน และให้ผู้เรียนได้รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม

๘.) กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนมีการเคลื่อนไหว รู้สึกสนุกสนาน ทำให้ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน

จากการศึกษาความสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอนข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เนื่องจากเป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจที่เรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย และส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ

๒.๕.๕.๓ ลักษณะของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี

วัฒนาพร ระวังทุกข์^{๖๗} กล่าวว่า ลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะ ดังนี้

๑.) สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องสะท้อนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดทุกข้อ โดยกิจกรรมจะต้องสร้างมโนทัศน์ ในสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาที่กำหนดอย่างชัดเจน ครบถ้วน และทันสมัย

๒.) ฝึกกระบวนการที่สำคัญให้ผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนควรเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้เรียน ได้พัฒนาทักษะกระบวนการที่สำคัญ

๓.) เหมาะสมกับธรรมชาติและวัยของผู้เรียน ครูผู้สอนจะต้องคัดเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม กับธรรมชาติ วัย ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน และขณะเดียวกัน ก็ต้องสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนด้วย

๔.) เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชีวิตจริง ครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพของห้องเรียน โรงเรียน และชุมชน โดยพยายามใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้มากที่สุด

^{๖๖} สมคิด สร้อยน้ำ, หลักการสอน, หน้า ๒๒๒.

^{๖๗} วัฒนาพร ระวังทุกข์, แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, หน้า ๙๒-๙๕.

๕.) เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนควรเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้การสอนอย่างทั่วถึง และมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม และกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

สุวิทย์ มูลคำ^{๒๔} ได้เสนอลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่พึงประสงค์ ไว้ดังนี้

๑.) คำนึงถึงพื้นฐานความแตกต่างของผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ สนับสนุนให้ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาศักยภาพ และความสนใจของตนเอง มีวิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย

๒.) สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ค้นพบ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนคอยช่วยเหลือ นำ ให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน และทำกิจกรรมต่างๆ

๓.) สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่มีความหมาย ทั้งในและนอกห้องเรียน สนองความต้องการของผู้เรียน โดยสานต่อจากพื้นฐานความรู้เดิม และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของผู้เรียน

๔.) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปัญหาจริง ประสบการณ์จริง ในลักษณะของการบูรณาการให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ และชีวิตประจำวัน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

๕.) ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยตนเอง มุ่งเน้นให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

๖.) มีการสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยมีผู้สอนเป็นแบบอย่างที่ดี

สภาพที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอนทั้ง ๖ ประการนั้น ถือเป็นจุดเน้นของการจัดการเรียนการสอน เพื่อการเรียนรู้ที่แท้จริง ผู้สอนสามารถคิดและแสวงหาวิธีการ นวัตกรรม เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปตามทิศทางที่กำหนด ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่ต้องการได้

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่ดี ควรสอดคล้องกับหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ รวมทั้งต้องคำนึงถึงพื้นฐานความแตกต่างของผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อค้นพบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ไร่ความสนใจของผู้เรียน และมีบรรยากาศที่สนุกสนานเป็นกันเอง

๒.๕.๖ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนจะบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร จำเป็นจะต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอน หรือวัสดุอุปกรณ์การสอนหลายๆ อย่าง นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ จึงทำให้สื่อการเรียนการสอนมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนประถมศึกษา ในด้านการกระตุ้นความสนใจต่อสิ่งที่เรียน เป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมจริง ทำให้ได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม เป็นตัวแบบสำหรับการ

^{๒๔} สุวิทย์ มูลคำ, แพ้สมสมงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : พี.พี.พรินท์ จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒-๓.

เรียนรู้กระบวนการ หรือความคิดรวบยอดที่สลับซับซ้อน สร้างบรรยากาศความเป็นกันเองในรูปของกิจกรรมต่างๆ และสร้างสภาพการณ์ที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาได้มากยิ่งขึ้น

๒.๕.๖.๑ ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ^{๖๙} ได้อธิบายว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูและนักเรียน ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวกยิ่งขึ้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี และบรรลุคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนด

กิดานันท์ มลิทอง^{๗๐} กล่าวว่า สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี

ประเสริฐ ธรรมโวหาร^{๗๑} กล่าวว่า สื่อการเรียน คืออุปกรณ์ต่างๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ มีทักษะและเจตคติที่ตามที่ต้องการ ได้แก่ หนังสือ แผนภูมิ เอกสาร รูปภาพสไลด์ เทป และเครื่องมือต่างๆ

ชลียา ลิ้มปิยากร^{๗๒} กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ใช้เพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ อาจจากผู้สอนหรือแหล่งความรู้อื่นๆ ไปยังผู้เรียนนั่นเอง ซึ่งแหล่งความรู้อื่นๆ ก็อาจจะหมายถึงวิทยากร หรือบุคลากรในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านนั้นๆ ดังนั้น สื่อการเรียนการสอน จึงหมายถึง สิ่งต่างๆ ที่ใช้เป็นตัวกลางในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมาย

วัฒนาพร ระงับทุกข์^{๗๓} กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะหรือสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติให้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอน และตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้นหรือเร็วยิ่งขึ้น

อำภา บุญช่วย^{๗๔} กล่าวไว้ว่า คำว่า “สื่อ” หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยในการถ่ายทอดเรื่องราว ข่าวสาร ความรู้ เหตุการณ์ แนวความคิด สถานการณ์ ฯลฯ ที่ผู้ส่งสารต้องการส่งไปยังผู้รับ ส่วนสื่อการเรียนการสอน หมายถึง การนำวัสดุอุปกรณ์และวิธีการ มาเป็นตัวกลางในการให้การศึกษาให้ความรู้แก่ผู้เรียน

^{๖๙} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง, (กรุงเทพมหานคร : กองพัฒนาบุคคล สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๐), หน้า ๑๖๒-๑๖๓.

^{๗๐} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๘๙.

^{๗๑} ประเสริฐ ธรรมโวหาร, หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา, หน้า ๑๐๗.

^{๗๒} ชลียา ลิ้มปิยากร, เทคโนโลยีการศึกษา, (ธนบุรี : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๖), หน้า ๓๓.

^{๗๓} วัฒนาพร ระงับทุกข์, แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, หน้า ๑๑๗.

^{๗๔} อำภา บุญช่วย, สื่อการศึกษาพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์, ๒๕๔๒), หน้า ๙๙.

อำนาจ เดชชัยศรี^{๗๕} กล่าวว่า สื่อ (Media) ก็คือตัวกลางหรือช่องทางผ่านของสารจากส่งไปสู่ผู้รับ ให้เข้าใจตรงกัน ส่วนสื่อการศึกษา (Education Media) หมายถึง อุปกรณ์ วัสดุ และวิธีการที่ใช้เป็นตัวกลางในกระบวนการเรียนการสอนหรือใช้สื่อสาร เพื่อช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ใช้ถ่ายทอดเรื่องราวที่เป็นความรู้และประสบการณ์ไปสู่ผู้เรียน โดยผ่านวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการต่างๆ ที่ใช้เป็นตัวกลางในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนการสอนได้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จึงนับว่าสื่อการสอนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นตัวกลางที่จะช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจความหมายของบทเรียนได้ตรงตามที่ครูผู้สอนต้องการ ไม่ว่าสื่อการสอนนั้นจะอยู่รูปแบบใดก็ตาม ก็ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่อำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพได้ทั้งสิ้น

๒.๕.๖.๒ ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนนั้นมีมากมายหลายชนิด และได้พัฒนาให้เกิดความทันสมัยอยู่เสมอ ตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้มีนักเทคโนโลยีทางด้านการศึกษาได้กำหนดและจัดแบ่งประเภทสื่อการเรียนการสอนได้หลายท่าน เช่น

อำนาจ เดชชัยศรี^{๗๖} กล่าวไว้ว่า สื่อทางการศึกษาสามารถแบ่งได้หลายประเภทตามทัศนะของผู้รู้ แต่ทางด้านเทคโนโลยีการศึกษาจะแบ่งประเภทของสื่อออกเป็น ๓ ชนิด ได้แก่

๑.) สื่ออุปกรณ์ (Hardware) คือ ช่องทางผ่านของตัวผู้มีความรู้ เช่น เครื่องฉาย เครื่องเสียง คอมพิวเตอร์ ดาวเทียม เป็นต้น

๒.) สื่อวัสดุ (Software) คือ ตัวผู้มีความรู้ เช่น แผ่นภาพโปร่งใส फिल्म สไลด์ ภาพถ่าย บัตรภาพ บัตรคำ แถบบันทึกภาพ แผนภูมิ แถบบันทึกเสียง ภาพโฆษณา फिल्म ภาพยนตร์ บทเรียน คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๓.) วิธีการ (Technique) คือ ขั้นตอนในกระบวนการของการนำเสนอเนื้อหา โดยอาศัยกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ^{๗๗} ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา ออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ๓ ประเภท คือ

๑.) สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สื่อเล็กๆ ที่ทำหน้าที่เก็บความรู้ในลักษณะของภาพ เสียง และตัวอักษรในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือเรียน ตำรา ของจริง หุ่นจำลอง รูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ ป้ายนิเทศ फिल्मภาพยนตร์ แผ่นภาพเลื่อน फिल्मสตริป เทปบันทึกเสียง โดยสรุปแล้วแบ่งย่อยได้เป็น

^{๗๕} อำนาจ เดชชัยศรี, **สื่อการศึกษาพื้นฐาน**, (กรุงเทพมหานคร : พิสิษฐ์เซ็นเตอร์, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๗๖} อำนาจ เดชชัยศรี, **สื่อการศึกษาพื้นฐาน**, หน้า ๑-๒.

^{๗๗} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, **เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง**, หน้า ๑๒-๑๓.

วัสดุที่นำเสนอความรู้ด้วยตัวมันเอง และวัสดุที่ต้องอาศัยสื่อประเภทเครื่องกลไกเป็นตัวนำเสนอความรู้

๒.) สื่อประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สื่อใหญ่ที่เป็นตัวกลางหรือทางผ่านของความรู้ที่จะถ่ายทอดไปยังครูและผู้เรียน ต้องอาศัยวัสดุมาใส่ในตัวของมัน สื่อประเภทนี้ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพเลื่อน เครื่องฉายข้ามศีรษะ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ เครื่องเล่นแผ่นเสียง

๓.) สื่อประเภทวิธีการ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ครูและนักเรียนจัดขึ้น ทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การสาธิตการแสดงบทบาท การแสดงละครหุ่น การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การสอนโดยใช้โสตทัศนูปกรณ์ เป็นต้น

กิดานันท์ มลิทอง^{๗๘} กล่าวว่า สื่อการสอนสามารถจำแนกออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑.) สื่อประเภทวัสดุ หมายถึง สื่อที่เก็บความรู้ไว้ในตัวเอง ซึ่งจำแนกย่อยได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ วัสดุประเภทที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเอง และที่ต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วยในการถ่ายทอดความรู้ เช่น แผนที่ ลูกโลก รูปภาพ หุ่นจำลอง แผ่นซีดี फिल्मภาพยนตร์ สไลด์ เป็นต้น

๒.) สื่อประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางหรือตัวผ่าน ทำให้ข้อมูลหรือความรู้ที่บันทึกในวัสดุสามารถถ่ายทอดมาให้เห็นหรือได้ยิน เช่น เครื่องฉายภาพ แผ่นโปร่งใส เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องเล่นแผ่นซีดี เป็นต้น

๓.) สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ หมายถึง สื่อที่มีลักษณะเป็นแนวความคิด หรือรูปแบบขั้นตอนในการเรียนการสอน โดยสามารถจะนำสื่อวัสดุและอุปกรณ์มาช่วยในการสอนได้ เช่น เกมและการจำลอง การสอนแบบจุลภาค การสาธิต เป็นต้น

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา^{๗๙} แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนตามบทบาทหน้าที่ ลักษณะการใช้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑.) สื่อการเรียนการสอนที่ใช้เป็นสื่อหลักประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ หนังสือเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และหนังสือแบบฝึกหัดซึ่งกระทรวงศึกษาธิการกำหนด

๒.) สื่อการเรียนการสอนที่ใช้เป็นสื่อประกอบการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ หนังสืออื่นๆ นอกเหนือจากหนังสือเรียน ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ้างอิง นอกจากนี้ยังรวมสื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สื่อวีดิทัศน์ อินเทอร์เน็ต แหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน เมื่อจัดแบ่งตามลักษณะและรูปแบบของการนำมาใช้สามารถแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ สื่อประเภทวัสดุ เช่น ภาพถ่าย ภาพเขียน บัตรคำแผ่นโปร่งใส และแผ่นภูมิ เป็นต้น สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น และสื่อประเภทวิธีการ ได้แก่ การจัดกิจกรรม การแสดงบทบาทสมมติ การจัดนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

^{๗๘} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม, หน้า ๙๓.

^{๗๙} สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, แนวทางการบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, ๒๕๔๔), หน้า ๔.

๒.๕.๖.๓ คุณค่าของสื่อการเรียนการสอน

กฤษมันต์ วัฒนานรงค์^{๘๐} ได้กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนที่นำมาใช้ในวงการศึกษาไว้หลายประการ คือ

- ๑.) สื่อช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว แม้จะเป็นเนื้อหาที่ซับซ้อน
- ๒.) สื่อช่วยสร้างความสนใจไม่เฉพาะชั้นเด็กเล็ก แต่สามารถใช้เป็นเครื่องกระตุ้นความสนใจได้ดีในผู้ใหญ่อีกด้วย
- ๓.) สื่อช่วยสร้างความสนใจตรงกัน จัดความสับสนในผู้เรียนที่มีภูมิหลังต่างกัน
- ๔.) สื่อประเภทกิจกรรมจะส่งเสริมมนุษยสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และระหว่างนักเรียนกับนักเรียน
- ๕.) สื่อสามารถส่งเสริมให้แต่ละบุคคลสามารถเรียนรู้ตามความสนใจ ความสามารถ และความสนใจของตนเอง
- ๖.) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าหรือศึกษาในสิ่งที่ต้องการ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
- ๗.) สื่อที่ได้มีการทดสอบแล้ว สามารถใช้แทนการสอนของครูอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการลดกิจกรรมด้านการสอนของครูลง ทำให้ครูมีเวลาจัดประสบการณ์ด้านอื่นๆ
- ๘.) สื่อช่วยสร้างความมั่นใจให้ผู้สอน ทำให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนมีบรรยากาศในการเรียนที่น่าสนใจ
- ๙.) สื่อทำให้การสอนทันสมัยอยู่เสมอ การใช้เทคโนโลยีตลอดจนการผลิตสื่อใหม่ๆ ทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น

กิดานันท์ มลิทอง^{๘๑} กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอนใช้ประโยชน์ได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอน มีรายละเอียดดังนี้

- ๑.) ในด้านตัวผู้เรียน สื่อการสอนมีประโยชน์ดังต่อไปนี้
 - ๑.๑) เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนที่ยังยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้น ในระยะเวลาอันสั้นและสามารถช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้น ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว
 - ๑.๒) สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน
 - ๑.๓) การใช้สื่อทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจร่วมกัน เกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียนนั้น
 - ๑.๔) ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดี ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและผู้สอนด้วย

^{๘๐} กฤษมันต์ วัฒนานรงค์, เทคโนโลยีเทคนิคศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาครุศาสตร์ เทคโนโลยี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๓๖), หน้า ๖๑.

^{๘๑} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม, หน้า ๙๘.

๑.๕) ช่วยเสริมสร้างลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ช่วยให้
ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ จากการใช้สื่อการเรียนเหล่านั้น

๑.๖) ช่วยแก้ปัญหาเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการจัดให้มี
การใช้สื่อในการเรียนรู้เป็นรายบุคคล

๒.) ในด้านตัวผู้สอน สื่อการเรียนการสอนมีประโยชน์ดังต่อไปนี้

๒.๑) ช่วยให้บรรยากาศการสอนน่าสนใจมากขึ้น ผู้สอนมีความ
กระตือรือร้นเชื่อมั่นในตนเอง ในการดำเนินการสอนมากขึ้น

๒.๒) สื่อจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในการเตรียมเนื้อหา เพราะ
บางครั้งอาจจะให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้ด้วยตนเอง

๒.๓) เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอ การเตรียมและผลิตวัสดุ
ใหม่ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อการสอน ตลอดจนคิดเทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า คุณค่าของสื่อการเรียนการสอน จะพิจารณาจากความน่าสนใจ สร้างแรงจูงใจ
และสร้างความสนใจ ทำสิ่งที่เข้าใจยากให้เข้าใจง่ายขึ้น สร้างองค์ความรู้ที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม
ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์จริง กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และ
สามารถสร้างองค์ความรู้ที่ทันสมัย

๒.๕.๖.๔ การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนมีอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง จึง
จำเป็นต้องเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนนั้นเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งในการ
เลือกใช้สื่อการเรียนการสอน มีนักการศึกษาและผู้รู้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเลือกสื่อการเรียนการสอน
ดังนี้

ลัดดา ศุขปรีดี^{๘๒} กล่าวถึงการเลือกสื่อการเรียนการสอนดังนี้

๑.) เลือกสื่อการเรียนการสอนและประสบการณ์ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียน
การสอน การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องกำหนดจุดมุ่งหมายในรูปของพฤติกรรม
ซึ่งครอบคลุมลักษณะพฤติกรรมทั้ง ๓ ประเภท คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย ทั้งนี้เพราะ
จุดมุ่งหมายของการสอนแตกต่างกัน ย่อมให้ประสบการณ์เรียนรู้ต่างกัน ดังนั้นการเลือกสื่อการเรียน
การสอนและประสบการณ์ในการเรียนการสอน จึงต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายดังกล่าว โดย
พยายามเลือกสื่อการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างจริงจัง
และให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้เขาได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขั้นสุดท้ายไปตามจุดมุ่งหมายที่
ต้องการ

๒.) เลือกสื่อการเรียนการสอนและประสบการณ์ที่สอดคล้องกับลักษณะการตอบสนอง
และพฤติกรรมขั้นสุดท้ายของผู้เรียน ที่คาดหวังจะให้เกิดขึ้นกับพฤติกรรมของผู้เรียนจะเกิดขึ้นได้ ถ้า
ผู้เรียนมีความพึงพอใจในกิจกรรมและประสบการณ์ที่ได้รับ ความพึงพอใจย่อมก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี
ดังนั้นการเลือกสื่อการเรียนและประสบการณ์การเรียนการสอน จึงควรเลือกสื่อการเรียนการสอนที่จะ
ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพอใจ มีการตอบสนองและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่คาดหวัง

^{๘๒} ลัดดา ศุขปรีดี, *เทคนิคการเรียนการสอน*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕-๑๗.

๓.) เลือกสื่อการเรียนการสอนและประสบการณ์การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสบการณ์เดิมของแต่ละคน วัสดุและประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียนควรง่ายและอยู่ในขอบเขตความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน สื่อการเรียนการสอนนั้นจะต้องช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับประสบการณ์ใหม่ได้เป็นอย่างดี และไม่จำเป็นต้องใช้กับผู้เรียนทั้งชั้นเหมือนกันหมด เพราะสื่อการเรียนการสอนและประสบการณ์บางอย่าง อาจไม่เหมาะสมกับผู้เรียนบางคน ดังนั้นการเลือกสื่อการเรียนการสอน จึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย เช่นเดียวกันกับการเลือกวิธีสอน ซึ่งไม่มีวิธีสอนวิธีใดวิธีหนึ่งที่เหมาะสมกับผู้เรียนทุกคน หรือกับบทเรียนทุกบทเรียน ครูควรเลือกวิธีที่เหมาะสม อาจเริ่มด้วยการนำเข้าสู่บทเรียน ให้ความรู้ใหม่ และจัดกิจกรรมที่จะช่วยฝึกฝนในทักษะใหม่ๆ ครูควรกำหนดคำถามหรือแบบฝึกหัดแก่เด็กแตกต่างกันไป ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ผ่านวิธีการสอนที่แตกต่างกัน

๔.) เลือกรูปแบบสื่อ รูปแบบสื่อเป็นการแสดงออกทางกายภาพของสื่อ ที่ปรากฏให้เห็น เช่น ภาพพลิก (ภาพนิ่งและข้อความ) สไลด์ (ภาพนิ่งที่ฉายกับเครื่องฉาย) โสตวัสดุ (เสียงดนตรี) ภาพยนตร์ (ภาพเคลื่อนไหวบนจอ) วิดิทัศน์ (ภาพเคลื่อนไหวบนจอโทรทัศน์) และคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย (กราฟิกข้อความและภาพเคลื่อนไหวบนจอ) ซึ่งสื่อแต่ละรูปแบบมีความแตกต่างกัน และมีข้อจำกัดในการบันทึกและเสนอข้อมูลต่างกัน ครูควรเลือกรูปแบบของสื่อที่สามารถสนองต่อการกิจที่ผู้เรียนต้องมี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสุดท้ายในการเรียน โดยพิจารณาด้วยว่าจะหาสื่อชิ้นนั้นได้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและความแตกต่างของบุคคลด้วย การเลือกรูปแบบของสื่อยังต้องคำนึงถึงขนาดของกลุ่มผู้เรียนด้วย เช่น กลุ่มใหญ่/กลุ่มเล็ก หรือเรียนด้วยตนเองเป็นรายบุคคล เป็นต้น

๕.) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่พอจะหาได้ และอำนวยความสะดวกในการใช้การเลือกสื่อการเรียนการสอนใช้ในการเรียนการสอน จึงต้องคำนึงถึงความสะดวกในการนำสื่อชิ้นนั้นมาใช้ด้วย และจำเป็นต้องใช้สื่อที่มีราคาแพงเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะหาสื่อการเรียนการสอนชนิดใดบ้าง ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๘๓} ได้เสนอหลักการในการเลือกใช้สื่อการเรียน ควรจะได้คำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

๑.) การจัดทำสื่อการสอน สามารถจัดทำได้ดังนี้

๑.๑) ครูอาจารย์จัดทำขึ้นเอง โดยใช้วัสดุท้องถิ่นหรือวัสดุเหลือใช้ตลอดจนวัสดุที่จัดซื้อในราคาถูก

๑.๒) ให้นักเรียนนักศึกษาจัดทำขึ้น และอยู่ในความแนะนำของครู

๑.๓) สื่อการสอนบางชนิด อาจได้รับบริจาคจากองค์กรหรือมูลนิธิต่างๆ ตลอดจนบริษัท ห้างร้าน

๑.๔) สื่อการสอนประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ราคาแพง สถานศึกษา如果不能จะจัดซื้อได้ ก็ยืมจากหน่วยงานอื่น

๑.๕) สื่อการสอนบางประเภทไม่สามารถจะจัดทำขึ้นได้เอง แต่ต้องใช้เป็นประจำ ควรจะได้จัดเตรียมงบประมาณเพื่อนำไปซื้อไว้ใช้ และให้บริการแก่ครูอาจารย์

^{๘๓} ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๒๑๑-๒๑๒.

๒.) การเลือกใช้สื่อการสอน สื่อการสอนมีมากมายหลายประเภท ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ ที่จะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมโดยคำนึงถึง

๒.๑) ลักษณะวิชาที่สอนเป็นวิชาทฤษฎีหรือปฏิบัติการ ใช้สื่อชนิดใด จึงจะทำให้แก่นักเรียนนักศึกษาที่มีความเข้าใจบทเรียนยิ่งขึ้น

๒.๒) คุณลักษณะของนักเรียนนักศึกษา ได้แก่ การเลือกใช้ให้เหมาะสมกับอายุ ระดับสติปัญญา ระดับชั้นเรียน จำนวนนักเรียน เวลาที่เรียน ลักษณะของห้องเรียน

๒.๓) การเลือกใช้สื่อการสอนในห้องเรียนที่นักเรียนนักศึกษามีบทบาทในการเรียนการสอน มีกิจกรรมการเรียนรู้และสามารถรับประสบการณ์ใหม่ๆ ด้วยตัวเอง ซึ่งครูอาจารย์สามารถจะจัดในลักษณะของสื่อประสม

นิตยา ข้าวหอมทอง^{๘๔} กล่าวถึงการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนว่า นอกจากหนังสือคู่มือประกอบการเรียนการสอน เอกสาร วารสารแล้ว ยังได้เตรียมเลือกใช้สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสมไว้หลายอย่าง เช่น แผนภาพ แผนภูมิ แผ่นใส สไลด์ วิดีทัศน์ โดยคำนึงถึงสื่อการสอนดังนี้

๑.) จะต้องรู้ว่าใช้สื่อการสอนนั้นเพื่ออะไร ใช้ในสถานการณ์ใด เช่น ใช้เพื่อนำเข้าสู่บทเรียน หรือใช้ประกอบขณะสอน หรือเป็นการใช้เพื่อสรุปบทเรียน

๒.) จะต้องรับรู้วัยของผู้เรียน การรับรู้ของนักเรียนมีความแตกต่างกันไปตามวุฒิภาวะ การใช้สื่อการสอนจะต้องคำนึงถึงวัยและสติปัญญาของเด็กด้วย

๓.) เลือกการใช้สื่อการเรียนการสอนหลายๆ ประเภท ที่เกี่ยวกับบทเรียน เหมาะสมกับเวลา

๔.) เลือกใช้สื่อการสอนที่หาง่ายและมีอยู่ในท้องถิ่น

๕.) การใช้สื่อบุคคล ซึ่งได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ

๖.) สนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสื่อการเรียนร่วมกันครู

๗.) จะต้องพิจารณาสื่อการสอนที่จะใช้ให้มีความสัมพันธ์กับบทเรียนที่จะสอนตามเนื้อหา

๘.) ขนาดของสื่อต้องมีความเหมาะสมและอยู่ในสภาพที่ดี

๙.) ผลิตสื่อที่นักเรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการเสริมการเรียนรู้

อำนาจ เดชชัยศรี^{๘๕} กล่าวไว้ว่า การเลือกใช้สื่อการศึกษา ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะของสื่อในด้านต่างๆ ที่จะสนองวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน พิจารณาจากศักยภาพของสื่อการสอน ความถูกต้องเที่ยงตรง สอดคล้องกับเนื้อหาคุณภาพของตัวสื่อ มีความเหมาะสมกับค่าใช้จ่าย และสะดวกต่อการนำเสนอในแง่การประยุกต์และสอดคล้องกับหลักการใช้สื่อประสม (Multi Media)

^{๘๔} นิตยา ข้าวหอมทอง, การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบางปะหัน, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : www.๒.seed.net/watthanadham/hpmepage (๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๐).

^{๘๕} อำนาจ เดชชัยศรี, สื่อการศึกษาพื้นฐาน, หน้า ๒.

วณิ ภูเสตร^{๘๖} ได้กล่าวไว้ว่า การเลือกสื่อการสอนเพื่อนำมาใช้ประกอบการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ก่อนอื่นครูผู้สอนจะต้องตั้งจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมการสอนให้ชัดเจน เพื่อใช้เป็นตัวชี้้นำในการเลือกใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม

๑.) หลักการเลือกสื่อการสอน ผู้สอนต้องยึดหลักในการใช้สื่อ ดังนี้

- ๑.๑) สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหา บทเรียน และจุดประสงค์ที่จะสอน
- ๑.๒) เลือกสื่อที่มีความถูกต้อง ทันสมัย และน่าสนใจ เป็นสื่อที่จะส่งผลดีต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชานั้นได้ดี เป็นลำดับขั้นตอน
- ๑.๓) เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน

๑.๔) สะดวกในการใช้ มีวิธีใช้ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป

๑.๕) ต้องเป็นสื่อที่คุณภาพ มีเทคนิคการผลิตที่ดี มีความชัดเจนและเป็นจริง

๑.๖) มีราคาไม่แพงจนเกินไป ถ้าจะผลิตเองควรคุ้มค่างบประมาณและการลงทุน

๒.) ความรู้พื้นฐานในการเลือกใช้สื่อ จากหลักการเลือกใช้สื่อที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าการเลือกสื่อที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นที่ผู้สอนจะต้องมีความรู้ความสามารถ และทักษะในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้

- ๒.๑) ต้องรู้ถึงจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและจุดมุ่งหมายการเรียนการสอน
- ๒.๒) ต้องรู้ถึงจุดมุ่งหมายในการนำสื่อเหล่านั้นมาใช้ประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอนว่า เพื่อให้นำบทเรียน ใช้ในการประกอบคำอธิบาย ใช้เพื่อเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน หรือใช้เพื่อสรุปบทเรียน

๒.๓) ต้องเข้าใจลักษณะเฉพาะของสื่อชนิดต่างๆ แต่ละชนิดว่า สามารถสร้างความสนใจและให้ความหมายต่อประสบการณ์การเรียนรู้ แก่ผู้เรียนได้อย่างไร รู้ถึงข้อดี ข้อจำกัดของสื่อประเภทต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เช่น หนังสือเรียนและสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ ใช้เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานและอ้างอิง ของจริงและของจำลอง ใช้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง ข้อมูล สไลด์ และฟิล์มสตริป ใช้เพื่อเสนอภาพนิ่งขนาดใหญ่ ให้ผู้เรียนได้เห็นทั้งชั้น หรือเพื่อการเรียนเป็นรายบุคคลก็ได้

๒.๔) ต้องมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งของสื่อการเรียนการสอน ทั้งภายในและภายนอกสถาบันการศึกษา สื่อบางอย่างคุ้มค่าในการผลิตเองหรือไม่ หรืออาจจะหายืมได้จากที่ใดบ้าง

๓.) การเลือกสื่อการสอนให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์และประสบการณ์ การเรียนการสอนนั้น จุดประสงค์ของการเรียนนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ที่ผู้สอนจะต้องกำหนดไว้ เพื่อเป็นหลักที่จะสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หรือได้รับประสบการณ์ด้านใดบ้าง จะบทเรียนนั้น จะได้สามารถเลือกสื่อการเรียนที่เหมาะสมกับวิธีการสอนแต่ละวิธี

^{๘๖} วณิ ภูเสตร, การพัฒนาระบบการเรียนการสอน, หน้า ๑๖๕-๑๖๘.

๔.) การเลือกใช้สื่อการสอนให้สัมพันธ์กับขนาดของกลุ่มผู้เรียนและกิจกรรม ในการดำเนินการสอนนั้น ขนาดของกลุ่มผู้เรียน และลักษณะของกิจกรรมในการเรียน ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกสื่อการเรียนด้วย ผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

๔.๑) พิจารณาถึงขนาดของกลุ่มผู้เรียน ว่ามีขนาดเท่าใด เพื่อที่จะสามารถจัดการสอนได้อย่างถูกต้อง โดยแบ่งเป็นลักษณะการศึกษารายบุคคล การสอนกลุ่มย่อยกลุ่มใหญ่ หรือขนาดธรรมดาในห้องเรียนปกติ

๔.๒) ประสบการณ์การเรียนรู้ ที่ต้องการนั้นเป็นอย่างไร เช่น การฟัง การกระทำ การศึกษาจากของจริง หรือการศึกษาจากทฤษฎีแนวคิด เป็นต้น

๔.๓) ลักษณะของสื่อการสอน ที่ต้องการใช้นั้นคืออะไร เช่น ควรใช้ภาพเคลื่อนไหว เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลักษณะการเคลื่อนไหวของสิ่งต่างๆ หรือควรใช้เครื่องเสียง เพื่อให้ได้ฟังเสียงประกอบการเรียนด้วย

จากการศึกษาการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนนั้น จะต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

- ๑.) กิจกรรมการเรียนการสอน
- ๒.) ลักษณะของผู้เรียน
- ๓.) ขอบเขตเนื้อหาของบทเรียน
- ๔.) สอดคล้องกับบทเรียน
- ๕.) เหมาะสมกับเวลา

การที่ครูสามารถเลือกสื่อการเรียนการสอนมาใช้ในห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ครูจะต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ จุดมุ่งหมายของการสอน จุดมุ่งหมายของการนำสื่อมาใช้ ต้องเข้าใจลักษณะของสื่อการสอนชนิดต่างๆ ว่าสามารถสร้างความสนใจให้ความหมายต่อประสบการณ์การเรียนรู้และอื่นๆ แก่ผู้เรียนอย่างไรบ้าง และต้องมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งของสื่อการเรียนการสอน ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

๒.๕.๖.๕ ขั้นตอนการใช้สื่อการสอน

ฉลุย พร้อมมูล^{๘๗} กล่าวว่า การใช้สื่อการสอนโดยทั่วไป มีขั้นตอนที่สำคัญ ๔ ขั้นตอน คือ

๑.) ขั้นตอนการเลือก ควรรู้จักการเลือกใช้สื่อการเรียนและกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่จะสอน ถ้าเป็นประเภทวัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ ควรจะเป็นสิ่งที่หาได้ง่าย และมีความคงทน หยิบใช้ได้สะดวก ใช้ได้ประโยชน์คุ้มค่าและประหยัด

๒.) ขั้นตอนการเตรียม สื่อการเรียนการสอนที่จะใช้ ครูควรจะได้ทดลองใช้ดูเสียก่อน ก่อนถึงเวลาใช้ ต้องจัดเตรียมไว้ให้พร้อม เรียงลำดับสิ่งที่จะใช้ก่อนหลังไว้ เพื่อความรวดเร็ว ไม่สับสน เมื่อนำสื่อไปใช้สอนจริงๆ

๓.) ขั้นตอนการนำไปใช้ ซึ่งเป็นขั้นที่ครูนำสื่อมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็น ได้ฟัง หรือได้สัมผัส เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจได้เร็ว แจ่มแจ้ง ชัดเจน สื่อบางชนิดเมื่อ

^{๘๗} ฉลุย พร้อมมูล, พฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา, (สงขลา : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๑.

ใช้เสร็จแล้วอาจแสดงไว้ให้ผู้เรียนได้ดูที่บอร์ด ห้องสมุด หรือมุมกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น ถ้าเป็นเครื่องจะต้องเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย

๔.) ขั้นตอนการประเมินผล หลังจากที่ได้ใช้สื่อแต่ละอย่างแล้ว ครูควรจะได้มีการประเมินผลการใช้สื่อการสอนนั้นๆ เพื่อหาข้อบกพร่อง ทั้งนี้เพื่อจะได้นำมาแก้ไขปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง สำหรับการสอนครั้งต่อไป ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กิดานันท์ มลิทอง^{๘๘} กล่าวว่า การใช้สื่อการสอนนั้น อาจจะใช้เฉพาะขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการสอน หรืออาจใช้ในทุกขั้นตอนก็ได้ ดังนี้

๑.) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นที่ทำการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่กำลังจะเรียน สื่อที่ใช้ในขั้นนี้ควรจะเป็นสื่อที่แสดงเนื้อหากว้างๆ หรือจะแสดงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนในครั้งก่อน ยังมีสื่อที่เน้นเนื้อหาเจาะลึกอย่างแท้จริง อาจเป็นสื่อที่เป็นแนวปัญหาหรือเพื่อให้ผู้เรียนคิด และควรเป็นสื่อที่งานต่อการนำเสนอในระยะเวลาอันสั้นๆ เช่น ภาพบัตรคำ หรือบัตรปัญหา เป็นต้น

๒.) ขั้นตอนการสอน หรือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนสำคัญในการเรียน เพราะถือเป็นขั้นที่จะให้ความรู้ในเนื้อหาอย่างละเอียด เพื่อสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้สอนต้องเลือกสื่อให้ตรงกับเนื้อหาและวิธีสอน หรืออาจจะใช้สื่อหลายรูปแบบก็ได้ ต้องมีการจัดลำดับขั้นตอนการใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อในขั้นนี้จะต้องเป็นสื่อที่เสนอความรู้อย่างละเอียดถูกต้อง และชัดเจนแก่ผู้สอนเอง เช่น ภาพยนตร์ สไลด์แผ่นโปร่งใส แผนภูมิ วิดีทัศน์ เทปเสียง หรือชุดการสอน เป็นต้น

๓.) ขั้นวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองนำความรู้ทางด้านทฤษฎีหรือหลักการที่เรียนมาแล้ว ไปใช้แก้ปัญหาในขั้นฝึกหัด โดยการลงมือปฏิบัติเอง สื่อในขั้นนี้จึงเป็นสื่อที่เป็นประเด็นปัญหาให้ผู้เรียนได้ขบคิด โดยผู้เรียนเป็นผู้ใช้สื่อเองมากที่สุด เช่น ภาพ บัตรปัญหา เทปเสียง สมุดแบบฝึกหัด หรือชุดการเรียนรู้ เป็นต้น

๔.) ขั้นสรุปบทเรียน เป็นขั้นของการเรียนการสอน เพื่อการย้ำเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจถูกต้อง ตรงตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ขั้นสรุปนี้ควรใช้ระยะเวลาสั้นๆ เช่นเดียวกับขั้นนำ สื่อที่ใช้สรุปจึงควรครอบคลุมเนื้อหาสำคัญทั้งหมด โดยย่อและใช้เวลาน้อย เช่น แผนภูมิ และแผ่นโปร่งใส เป็นต้น

๕.) ขั้นประเมินผู้เรียน เป็นขั้นทดสอบว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปถูกต้องมากน้อยเพียงใด และบรรลุตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่ สื่อในขั้นนี้มักจะเป็นคำถามจากเนื้อหาบทเรียน โดยอาจมีภาพประกอบด้วยก็ได้ อาจจะนำบัตรคำหรือสื่อต่างๆ ที่ใช้ในขั้นกิจกรรมการเรียนรู้มาถามอีกครั้งหนึ่ง และอาจเป็นการทดสอบ โดยการปฏิบัติจากสื่อหรือการกระทำของผู้เรียน เพื่อทดสอบดูว่าผู้เรียนมีความสามารถ มีทักษะ จากการฝึกปฏิบัติจริงอย่างถูกต้องครบถ้วนหรือไม่

^{๘๘} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม, หน้า ๑๐๔-๑๐๕.

สรุปได้ว่า การนำเสนอสื่อการสอนในห้องเรียน คือการใช้สื่อประกอบในกระบวนการเรียนการสอน การใช้สื่อประกอบในกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ ครูจะต้องระลึกอยู่เสมอว่าไม่มีสื่อการสอนชนิดใดๆ ที่จะทำหน้าที่แทนครูได้อย่างสมบูรณ์ การใช้สื่อในการเรียนการสอน ครูจะต้องใช้ให้เหมาะสมกับวิธีการสอน จุดมุ่งหมาย จังหวะ เวลา จิตวิทยา การเรียนรู้ และบุคลิกภาพของครูประกอบด้วย

๒.๕.๗ การวัดผลและประเมินผล

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์^{๘๙} กล่าวว่า การวัดและประเมินผล เป็นขั้นตอนสำคัญอันหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน ครูจะทราบว่ามีนักเรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือไม่เพียงใด ก็โดยการวัดและประเมินผลนี้เอง ดังนั้น นอกเหนือจากครูจะมีความรู้ด้านเนื้อหาและวิธีการสอนแล้ว ครูจะต้องมีความรู้ด้านการวัดผลและประเมินผลด้วย ว่าการวัดและประเมินผลหมายถึงอะไร วัดและประเมินผลอะไร วัดและประเมินผลอย่างไร และใช้ผลของการวัดและประเมินผลอย่างไร

๒.๕.๗.๑ ความหมายของการวัดและการประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๙๐} ได้อธิบายว่า ในการวัดและประเมินผล มีคำศัพท์หลายคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน จำเป็นต้องให้นิยามคล้ายคลึงกัน คือ

- ๑.) การวัด (Measurement) คือ การให้ตัวเลขกับลักษณะที่กำหนด
- ๒.) การประเมินผล (Evaluation) คือ การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่วัด ตามเกณฑ์ภายในและภายนอก
- ๓.) การตรวจสอบ (Testing) คือ การวัดลักษณะโดยการสุ่มลักษณะบางอย่างออกมาทำการวัด เพื่อประโยชน์ในการบรรยายสรุป
- ๔.) การตีความ (Assessment) คือ การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่วัด โดยอิงกับสิ่งแวดล้อม
- ๕.) การตีราคา (Appraisal) คือ การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่วัด โดยอิงกับเกณฑ์หรือหลักการ

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์^{๙๑} ได้อธิบายว่า การวัดผลทางการศึกษานั้น จะมีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องใช้ และพบบ่อยอยู่ ๓ คำ คือ การทดสอบ การวัดผล และการประเมินผล ซึ่งมักจะเกิดความเข้าใจสับสนอยู่เสมอ จึงขอคำความเข้าใจถึงคำศัพท์ทั้ง ๓ คำนี้ เสียก่อน คือ

- ๑.) การทดสอบ (Testing) เป็นกระบวนการอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ได้มาซึ่งจำนวนหรือปริมาณของคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อนำไปสู่การประเมินค่า กระบวนการทดสอบที่ใช้กันอยู่ทั่วไป คือการนำแบบทดสอบซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคำ กลุ่มคำถาม ไปกระทำให้ผู้สอบแสดงพฤติกรรม

^{๘๙} สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, การประเมินผลการเรียน, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๑), หน้า ๑.

^{๙๐} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๕.

^{๙๑} สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, การประเมินผลการเรียน, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๑), หน้า ๕๕-๕๖.

ตอบสนองออกมา เช่น พูด บอก อธิบาย เขียน ปฏิบัติ (กระทำ) ฯลฯ ที่ขึ้นอยู่กับลักษณะของแบบทดสอบ กระบวนการนี้จะเสร็จสิ้นเมื่อผู้สอบได้แสดงพฤติกรรมตอบสนองมาเรียบร้อยแล้ว ผู้สอนที่ไม่ตอบโดยส่งกระดาษเปล่า จะถือว่าผู้นั้นสอบไม่ผ่านการทดสอบ กระทำได้หลายวิธี เช่น การสอนปากเปล่า ทดสอบภาคปฏิบัติ หรือทดสอบโดยการเขียนตอบ เป็นต้น

๒.) การวัดผล (Measurement) หมายถึง การใช้เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะค้นหาคำตอบเพื่อให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นปริมาณหรือคุณภาพ ที่มีความหมายแทนพฤติกรรมหรือคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือแทนผลงานที่แต่ละคนจะแสดงออกมา เช่น การวัดความสูง การชั่งน้ำหนัก การให้คะแนน การตอบข้อสอบถาม เป็นต้น ในการทดสอบเมื่อผู้สอบได้ตอบคำถามหรือส่งกระดาษคำตอบให้ครูแล้ว ก็เป็นอันว่าสิ้นสุดการทดสอบ การวัดผลจะเริ่มตั้งแต่ครูตรวจข้อสอบของนักเรียน แล้วให้คะแนนออกมา การวัดผลการศึกษานอกจากจะใช้แบบทดสอบ เครื่องมือนำไปสู่การวัดผลแล้ว ยังมีอีกหลายประการที่จะใช้วัดได้ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสำรวจ ฯลฯ ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้เหมาะสมที่จะใช้วัดลักษณะแต่ละอย่างแตกต่างกัน

๓.) การประเมินผลหรือประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง การนำเอาข้อมูลทั้งหลายที่ได้จากการวัดผล มาพิจารณาเพื่อหาข้อสรุปหรือประเมินค่าหรือตีราคา อาจกล่าวง่าย ๆ ว่าเป็นการนำข้อมูลที่รวบรวมได้ มาเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ การประเมินผลนี้ผู้ประเมินจะต้องมีข้อมูลมากเพียงพอ เพื่อนำมาเปรียบเทียบพิจารณากันกรองให้รอบคอบ แล้วจึงสรุปออกมาว่า ดี-เลว ได้-ตก เก่ง-อ่อน ได้ระดับคะแนน ๔ ๓ ๒ ๑ หรือ ๐ เป็นต้น

สนธิ เจริญธรรม^{๔๒} กล่าวว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึง การใช้เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่ง ในการค้นหาหรือการตรวจสอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นปริมาณที่มีความหมายแทนพฤติกรรม หรือคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือแทนผลงานที่แต่ละคนแสดงออกมา เช่น การวัดความสูงและชั่งน้ำหนักของเด็ก การให้คะแนนการตอบข้อสอบถามของนักเรียน หากจะพูดถึงความหมายของการวัดผลอย่างสั้น ๆ ก็จะได้ว่า การวัดผลคือการกำหนดตัวเลข แทนคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่ต้องการ ด้วยระเบียบวิธีที่เชื่อถือได้

อำภา บุญช่วย^{๔๓} กล่าวว่า การวัดผล (Measurement) คือการกำหนดหน่วยให้แก่ปริมาณที่มีอยู่ โดยใช้เครื่องมือวัด การวัดทางการศึกษาที่ใช้กันอยู่ อาจเป็นการสังเกตของครู ตารางตรวจพฤติกรรม หรือข้อสอบ

ส่วนประการประเมินผล (Evaluation) คือ การนำผลที่วัดได้มาหาคุณค่า การประเมินผลควรจะรวมถึงการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ วิธีการที่ได้ใช้ไปเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ตลอดจนพิจารณาถึงปริมาณของคุณสมบัติที่วัดได้ เช่น เก่งหรือไม่เก่ง ดีหรือไม่ดี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช^{๔๔} ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผล หมายถึง การตรวจสอบดู ว่าผู้เรียนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติ และทักษะไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ภายหลังจากที่ได้ผ่านประสบการณ์ที่หลักสูตรจัดให้แล้ว

^{๔๒} สนธิ เจริญธรรม, การวัดผลประเมินผล, (นครศรีธรรมราช : สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๐), หน้า ๑-๑๒.

^{๔๓} อำภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน, หน้า ๑๒๙-๑๓๐.

^{๔๔} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการการสอน, หน้า ๒๐๗.

ประเสริฐ ธรรมโวหาร^{๙๕} กล่าวว่า iva การประเมินผล หมายถึง การประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ และเพื่อการตัดสินผลการเรียนรู้ของนักเรียน จัดเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งจะช่วยให้ครูได้ทราบระดับความเจริญงอกงามของเด็กแต่ละคน ว่ามีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร ผู้เรียนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ เจตคติ และการปฏิบัติตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้เพียงใดหรือไม่

จากแนวคิดข้างต้นสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผล หมายถึง การใช้วิธีการหรือเครื่องมือต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูล นำมาพิจารณาหาข้อสรุปของผลการเรียนรู้ และตัดสินว่าสิ่งที่ผู้เรียนแสดงออกผ่านข้อมูลนั้น เป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยเพียงใด ซึ่งครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงการเลือกเครื่องมือวัดผล เพื่อนำไปใช้ ลักษณะประโยชน์ของเครื่องมือวัดผลและข้อจำกัดของเครื่องมือวัดผลแบบต่างๆ ตลอดจนสามารถใช้เครื่องมือวัดผลและประเมินผลได้อย่างเหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาวิชาที่เรียน

๒.๕.๗.๒ ประโยชน์ของการวัดผลและการประเมินผล

อำภา บุญช่วย^{๙๖} กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลมีประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑.) ด้านการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลจะเป็นประโยชน์ต่อเด็ก โดยทำให้ระดับความสามารถในแต่ละด้านของตน ช่วยในการเลือกโปรแกรมวิชาเรียน ได้รับการซ่อมเสริมในข้อบกพร่องต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอน โดยช่วยให้รู้พื้นฐานของนักเรียน อันจะนำไปสู่การกำหนดจุดเริ่มต้นของการสอน เลือกวิธีการสอนและกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม

๒.) ด้านแนะแนว ช่วยให้รู้ปัญหาและข้อบกพร่อง ความถนัดและความสนใจของเด็ก เพื่อให้คำแนะนำทั้งด้านการเรียนและด้านอาชีพได้ถูกต้อง อันจะทำให้ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองร่วมมือกันหาทางแก้ไขหรือส่งเสริมลักษณะเด่นของเด็ก

๓.) ด้านบริหาร ช่วยในการสอบคัดเลือกหรือคัดสรรเด็ก ทำให้เห็นข้อบกพร่องต่างๆ ในด้านการเรียนการสอนที่ควรแก้ไขปรับปรุง นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ในด้านการวิจัยในการศึกษาหาความจริงของต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่อไป

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๙๗} กล่าวว่า การวัดและประเมินผล เป็นสิ่งที่จำเป็นในกระบวนการเรียนการสอน มีประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้

๑.) เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูอาจารย์ ทำให้ครูอาจารย์ทราบผลการสอนของตนเองเป็นอย่างไร และจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

๒.) เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของผู้เรียน ผู้เรียนได้ทราบว่าตนมีความรู้

๓.) เพื่อปรับปรุงการบริหารงานในสถานศึกษา ทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตร โครงการสอน บันทึกการสอนที่นำมาสู่การปฏิบัติ ว่าประสบปัญหาอย่างไร และจะแก้ไขปรับปรุงอย่างไร

^{๙๕} ประเสริฐ ธรรมโวหาร, หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา, หน้า ๑๐๗.

^{๙๖} อำภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน, หน้า ๑๓๒-๑๓๓.

^{๙๗} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, หน้า ๑๖๖-๑๖๗.

๔.) เพื่อเป็นข้อมูลทางการศึกษาทั่วไป เช่น ผลการเรียนรู้ การศึกษาสำเร็จตามหลักสูตร เป็นแนวทางในการทำงานและศึกษาต่อ

๕.) เป็นหลักฐานด้านการศึกษาของสถานศึกษาในการรับนักเรียน ศึกษาผลการเรียน และผลสำเร็จตามหลักสูตร

๖.) เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สถานศึกษาในด้านผลการเรียน และการสำเร็จการเรียนรู้ของนักเรียนนักศึกษา

พิชิต ฤทธิ์จัญญ์^{๙๘} กล่าวว่าประโยชน์ของการวัดผลและประเมินผลที่สำคัญ คือ มุ่งนำผลการประเมินมาปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งประโยชน์ของการประเมินผลมีดังนี้

๑.) ประโยชน์ต่อผู้เรียน ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ในแนวทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยผลจากการประเมินความสามารถของตนเอง ทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนเพิ่มขึ้น ทำให้ทราบจุดมุ่งหมายในการเรียนชัดเจนยิ่งขึ้น

๒.) ประโยชน์ต่ออาจารย์ ทำให้อาจารย์ทราบผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ว่าเก่ง อ่อน เพียงใด เพื่อให้ทางช่วยเหลือ ผลการประเมินจะทำให้อาจารย์ใช้เป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนยิ่งขึ้น

๓.) ประโยชน์ต่อผู้บริหาร ทำให้ทราบมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาในด้านต่างๆ เช่น มาตรฐานความสามารถของผู้เรียน มาตรฐานความสามารถของอาจารย์ เป็นต้น และใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา พัฒนา และดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เปรี๊ยะ กิจรัตน์^{๙๙} ได้กล่าวถึงประโยชน์และความสำคัญของการวัดผลและประเมินผลไว้ดังนี้

๑.) ผู้สอนจะรู้ว่าสอนบรรลุเป้าหมายหรือไม่ เพียงใด รู้ถึงความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน และสามารถนำผลจากการวัดและประเมินผลมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นได้

๒.) ผู้เรียนจะรู้ว่าตนเองมีจุดเด่นและข้อบกพร่องอย่างไร ควรปรับปรุงตนเองในด้านใดบ้าง

๓.) ผู้บริหารจะได้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียน และนำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียน

วาณี ภูเสถว^{๑๐๐} กล่าวว่าไว้ว่า การประเมินผลมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะผลที่ได้จากการประเมิน จะนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจของผู้สอน ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงการเรียนการสอน การแนะแนวแบบเรียน การใช้สื่อการสอน ตลอดจนระบบบริหารทั่วไปของสถานศึกษา และยังเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนด้วย อาจกล่าวได้ว่าการวัดผลประเมินผลมีประโยชน์ ดังนี้

^{๙๘} พิชิต ฤทธิ์จัญญ์, หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสันเคอร์รี่ส์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๙๙} เปรี๊ยะ กิจรัตน์, อุตสาหกรรมศึกษาหลักการและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : คณะอุตสาหกรรมศึกษา วิทยาลัยครูพระนคร, ๒๕๓๒), หน้า ๑๑๔-๑๑๖.

^{๑๐๐} วาณี ภูเสถว, การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน, หน้า ๒๒๑-๒๒๓.

๑.) ประโยชน์ต่อตัวผู้สอน ผู้สอนจะได้ประโยชน์จากการวัดผลประเมินผล ดังนี้

๑.๑) ช่วยให้ผู้สอนทราบถึงระดับความสามารถของผู้เรียน ว่าเก่ง-อ่อน ในด้านใด ระดับใด เพื่อหาทางช่วยเหลือและสนับสนุนให้ดีขึ้น

๑.๒) ช่วยให้ผู้สอนทราบว่า ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ เพื่อยังใด สะท้อนให้เห็นว่า เทคนิควิธีสอนที่ผู้สอนใช้ เหมาะสมดีแล้วหรือไม่

๑.๓) ช่วยให้ผู้สอนทราบถึงประสิทธิภาพในการสอนของผู้สอน ว่ามีประสิทธิภาพดีเพียงใด

๑.๔) ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงเทคนิคการสอนของผู้สอน ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

๑.๕) ใช้เป็นข้อมูลในการจัดกลุ่มเพื่อการเรียนการสอน และใช้เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนมากยิ่งขึ้น

๒.) ประโยชน์ต่อตัวผู้เรียน ผู้เรียนจะได้รับประโยชน์จากการวัดผลประเมินผล ดังนี้

๒.๑) ช่วยให้ผู้เรียนทราบถึงสถานะของตนเอง ว่ามีความสามารถอยู่ในระดับใด เก่ง-อ่อน วิชาใด มีความสามารถเด่น-ด้อย ในด้านใด ทำให้สามารถพัฒนาตนเองไปในแนวทางที่เหมาะสมได้

๒.๒) ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนมากขึ้น และทำให้มีนิสัยรักการเรียนดีขึ้น

๒.๓) ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้ชัดเจนขึ้น เพราะในการสอบวัดแต่ละครั้ง ผู้เรียนจะต้องทบทวนเนื้อหาวิชาที่เรียนมา จึงมีการกล่าวว่าการสอบเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน

๒.๔) ทำให้ผู้เรียนทราบจุดมุ่งหมายในการสอบวัด ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนนั่นเอง

๓.) ประโยชน์ต่อผู้บริหาร ผู้บริหารได้รับประโยชน์จากการวัดผลประเมินผล ดังนี้

๓.๑) ทำให้ทราบสถานภาพต่างๆ ของสถานศึกษา เช่น มาตรฐานความรู้ของผู้เรียน ว่าอยู่ในระดับใด มีการพัฒนาไปถึงระดับใด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของการศึกษา ของสถานศึกษาต่อไป

๓.๒) ใช้เป็นข้อมูลในการประชาสัมพันธ์สถานศึกษา ให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบ

๓.๓) ใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจแก้ปัญหา และดำเนินการด้านต่างๆ

๔.) ประโยชน์ต่อการแนะแนว ผู้แนะแนวได้รับประโยชน์จากการวัดผลและประเมินผล ดังนี้

๔.๑) ให้ข้อมูลพื้นฐานแก่ผู้เรียนที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และช่วยให้เข้าใจปัญหาของผู้เรียนมากขึ้น

๔.๒) ช่วยในการแนะแนวทางให้ผู้เรียน เลือกวิชาเรียน และอาชีพได้เหมาะสม

๔.๓) ช่วยแนะแนวทางในการแก้ปัญหาการเรียน และปัญหาส่วนตัวของผู้เรียนได้ผลดียิ่งขึ้น

๕.) ประโยชน์ด้านการวิจัย ในการวิจัยใช้ผลที่ได้รับจากการวัดผลประเมินผล คือให้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลวิจัย

จากการศึกษาประโยชน์ของการวัดผลและประเมินผล สามารถสรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผลทำให้ทราบการเรียนการสอน หรือพบปัญหา หรือสิ่งที่บกพร่องที่เกิดจากการเรียนการสอน ทั้งนี้ เพื่อจะได้ปรับปรุงและแก้ไขปัญหาในแนวทางที่ถูกต้อง และผลการเรียนการสอนนั้นก็จะเป็นข้อมูลทางการศึกษาทั่วไป ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในด้านวางแผนการศึกษาของครู ผู้บริหาร หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ

๒.๕.๗.๓ วิธีการและเครื่องมือการวัดและประเมินผล

พร้อมพรรณ อุดมสิน^{๑๐๑} ได้เสนอแนะวิธีการและขั้นตอนในการวัดและประเมินผลไว้ดังนี้

๑.) จะต้องวางแผนการประเมินผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์ของการประเมินผล จะต้องสอดคล้องและครอบคลุมจุดหมายของหลักสูตร

๒.) เปลี่ยนจุดประสงค์ที่จะประเมินให้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม จุดประสงค์ในชั้นแรกเป็นเรื่อนามธรรมอยู่ เราจะต้องบ่งบอกถึงจุดประสงค์ของแต่ละข้อให้ชัดเจนว่าเป็นอย่างไร มีการแสดงออกอย่างไร เพื่อที่จะวัดได้ถูกต้อง

๓.) กำหนดสถานการณ์ ประสพการณ์ กิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ แล้วคัดเลือกเครื่องมือวัดผลและวิธีวัดให้สอดคล้องเหมาะสมกับข้อมูลที่จะวัดนั้น

๔.) ทำการรวบรวมข้อมูลต่างๆ และจัดบันทึกไว้เพื่อเปรียบเทียบ

๕.) ผสมผสานข้อมูลต่างๆ ของทุกรายการที่วัดได้ แล้ววินิจฉัยบ่งชี้ลงไปถึงผลการประเมินนั้น

กรมวิชาการ^{๑๐๒} กล่าวไว้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียน เป็นกระบวนการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความสามารถของผู้เรียน และเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินการตามแนวทางของหลักสูตร ซึ่งผู้บริหารและครูมีหน้าที่โดยตรงที่ต้องทำการทดสอบตามลักษณะการจัดประสบการณ์ และเนื้อหาวิชาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ แล้วนำผลไปพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๓๔

การวัดประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ของการจัดการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลจึงสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

^{๑๐๑} พร้อมพรรณ อุดมสิน, การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนคณิตศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

^{๑๐๒} กรมวิชาการ, คู่มือประเมินผลการเรียนการสอน หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๗), หน้า ๓๕.

๑.) การประเมินผลก่อนเรียน เพื่อช่วยให้ครูได้ทราบความสามารถของแต่ละคน เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินว่าจะมีความสามารถเพียงพอในการศึกษาต่อหรือไม่ หากไม่ดีพออาจทำการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

๒.) การประเมินผลระหว่างเรียน เมื่อมีการสอนไประยะหนึ่ง ครูควรจะได้มีการประเมินผลนักเรียน ตามจุดประสงค์ของรายวิชาเหล่านั้น เพื่อจะได้ทราบว่ามีความสามารถพอหรือไม่ ควรจะก้าวไปข้างหน้าได้หรือยัง

๓.) การประเมินผลหลังการเรียน เป็นการประเมินผลที่ครอบคลุมจุดประสงค์ด้านต่างๆ หลายจุดประสงค์ เป็นการประเมินผลเพื่อตัดสินความสามารถ เพื่อดูว่าตั้งแต่ต้นจนบัดนี้ นักเรียนมีความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมต่างๆ มากน้อยเพียงใด

ประเสริฐ ธรรมโวหาร^{๑๐๓} กล่าวว่า การประเมินผลนั้นมี ๒ ประเภท คือ การประเมินเพื่อสรุปผลหรือเพื่อตัดสินผล และการประเมินเพื่อพัฒนารักษาคูณภาพ การประเมินแต่ละประเภทต้องการข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป แต่จะต้องครอบคลุมองค์ประกอบเชิงระบบ ๓ ด้าน คือ ด้านผลผลิต เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านกระบวนการ เช่น กิจกรรมสนับสนุน และด้านบริบท เช่น สิ่งแวดล้อม และขั้นตอนในการวัดและประเมินผลโดยทั่วไป จะครอบคลุมเกี่ยวกับเหตุผล ความสำคัญ วัตถุประสงค์ของการประเมิน สิ่งที่จะประเมินงานด้านวิชาการ และกระบวนการใช้ประโยชน์จากการประเมิน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๑๐๔} กล่าวไว้ว่า เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลการเรียนการสอนหลายชนิด ได้แก่

๑.) แบบตรวจสอบรายการ เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เช่น การสังเกตผู้เรียนขณะปฏิบัติงาน

๒.) แบบจัดอันดับคุณภาพของงาน โดยเป็นตัวเลขแสดงอันดับคุณภาพ

๓.) แบบทดสอบ เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้ในสถานศึกษา มี ๓ ลักษณะ คือ

๓.๑) ข้อทดสอบแบบอัตนัย (Subjective test) เป็นแบบความเรียง เป็นข้อทดสอบที่ไม่จำกัดการตอบของผู้ตอบ ข้อทดสอบแบบอัตนัยมีข้อดีที่ไม่ต้องเสียเวลาในการเตรียมออกข้อสอบ ออกได้ง่าย และสะดวกเหมาะสมกับการวัดที่ต้องการให้ผู้เรียนแสดงเหตุผลและความคิดสร้างสรรค์เป็นของตนเอง แต่มีข้อเสียตรงที่ไม่สามารถออกให้ครอบคลุมหลักสูตร การตรวจให้คะแนนไม่แน่นอน และในการตรวจแต่ละครั้งจะเสียเวลามาก แต่ก็ยังเป็นข้อสอบที่จำเป็นสำหรับครูอาจารย์ที่ต้องการวัดความคิดและการใช้เหตุผล รวมทั้งการเขียนความเรียงด้วย

๓.๒) ข้อทดสอบแบบปรนัย (Objective test) ข้อทดสอบแบบปรนัยเป็นข้อทดสอบที่จำกัดการตอบของผู้ตอบ แต่สามารถออกได้มากข้อ ครอบคลุมหลักสูตร แต่ก็ขึ้นอยู่กับวิธีการสร้างข้อสอบของครูผู้สอน ข้อทดสอบแบบปรนัยแบ่งออกเป็น ๓ ชนิด คือ

(๑.) แบบถูกผิด (True-False) ข้อสอบแบบนี้จะกำหนดให้ผู้ตอบชี้ว่า ข้อความที่กำหนดให้ถูกหรือผิด ข้อทดสอบนี้มีทางเลือกเพียง ๒ ทาง จึงไม่ค่อยนิยมใช้ เพราะผู้ตอบเดาได้ง่าย

^{๑๐๓} ประเสริฐ ธรรมโวหาร, **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**, หน้า ๒๕๑.

^{๑๐๔} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ**, หน้า ๑๗๑-๑๗๓.

(๒.) แบบจับคู่ (Matching) ข้อทดสอบแบบนี้จะมีข้อความสองตอนที่เกี่ยวข้องกัน แล้วให้ผู้ตอบจับคู่ให้ตรงกัน หากจะนำไปใช้ ควรจะคำนึงถึงคำถามและคำตอบที่เกี่ยวข้องกันนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน และไม่ควรมีจำนวนข้อเกินกว่า ๘ ข้อ

(๓.) แบบเติมคำ (Completion type) ข้อสอบแบบนี้จะเว้นข้อความที่สำคัญของประโยคนั้นไว้ แล้วให้ผู้ตอบหามาใส่หรือเติมให้สมบูรณ์ ข้อสอบควรเป็นคำถามเฉพาะที่จะตอบเป็นแบบอื่นไม่ได้ เว้นที่ว่างพอให้ตอบและหลีกเลี่ยงคำถามที่แนะข้อสอบ

๓.๓) แบบเลือกตอบ (Multiple Choice) เป็นแบบที่มีคำถามและมีคำตอบให้เลือก ๔-๕ ตัว โดยให้เลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดกว่าตัวอื่นเพียงคำตอบเดียว ส่วนอีก ๓-๔ ตัว ก็เป็นตัวลวงไป ข้อทดสอบแบบนี้ถือเป็นข้อทดสอบที่เหมาะสมที่สุด เพราะสามารถสอบวัดได้ครอบคลุมหลักสูตร และยังสามารถนำมาหาความยากง่าย ค่าความเชื่อมั่น ค่าความเที่ยงตรง รวมทั้งปรับปรุงให้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า การวัดและการประเมินผลมีวิธีการที่หลากหลาย แล้วแต่ครูผู้สอนจะเลือกใช้ให้เหมาะสมตามสถานการณ์ เช่น การสังเกต การสอบถาม การสัมภาษณ์ การตรวจสอบผลงาน หรือกระบวนการทำงาน และการทำข้อสอบ ซึ่งขั้นตอนการวัดและประเมินผลโดยทั่วไปมี ๓ ขั้นตอน คือ การประเมินผลก่อนการเรียน การประเมินผลระหว่างเรียน และการประเมินผลหลังการเรียน ส่วนผลการประเมินอาจนำไปใช้เพื่อสรุปผลการเรียนการสอน หรือเพื่อประกอบการตัดสินใจ หรือเพื่อประเมินความก้าวหน้า

๒.๖ ข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

๒.๖.๑ โรงเรียนวัดจันทร์วิทยา

โรงเรียนวัดจันทร์วิทยา^{๑๐๕} ตั้งอยู่เลขที่ ๑๒๓/๕ วัดจันทร์ตะวันออก ถนนบรมไตรโลกนารถ ๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก รหัสไปรษณีย์ ๖๕๐๐๐

พ.ศ. ๒๕๑๙ เปิดสำนักเรียนวัดจันทร์ตะวันออก ให้การศึกษานักธรรม-บาลี แก่พระภิกษุและสามเณร

พ.ศ. ๒๕๓๘ พระครูปริยัติกิจจานุกรม เจ้าอาวาสวัดจันทร์ตะวันออก ได้ขอเปิดเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

พ.ศ. ๒๕๓๙ เปิดให้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามใบอนุญาตของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้ชื่อว่า “โรงเรียนวัดจันทร์วิทยา” โดยมี พระครูปริยัติกิจจานุกรม เป็นผู้จัดการ โดยมี พระมหากำน กาลญโน เป็นครูใหญ่

พ.ศ. ๒๕๔๐ พระมหาสมชาติ สิริบุญญ์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

^{๑๐๕} ที่มาของข้อมูล : “ข้อมูลสารสนเทศ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐”, อ้างใน สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ จังหวัดพิษณุโลก, (อัดสำเนา).

- พ.ศ. ๒๕๕๐ พระสุริโย ภทฺทธมฺมโณ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน
- พ.ศ. ๒๕๕๑ มีคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น ๑๕ รูป/คน และมีนักเรียนทั้งสิ้น ๑๖๘ รูป
- พ.ศ. ๒๕๕๒ มีคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น ๒๓ รูป/คน และมีนักเรียนทั้งสิ้น ๑๖๘ รูป
- พ.ศ. ๒๕๕๓ มีคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น ๒๒ รูป/คน และมีนักเรียนทั้งสิ้น ๑๗๕ รูป
- พ.ศ. ๒๕๕๔ มีคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น ๑๘ รูป/คน และมีนักเรียนทั้งสิ้น ๑๗๕ รูป
- พ.ศ. ๒๕๕๕ มีผู้บริหาร ๓ รูป, ลูกจ้างประจำ ๕ รูป/คน, ลูกจ้างพิเศษ ๙ รูป/คน และบุคลากรทางการศึกษา ๒ คน รวมมีคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น ๑๙ รูป/คน มีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ๖๒ รูป และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓๔ รูป รวมมีนักเรียนทั้งสิ้น ๙๖ รูป
- พ.ศ. ๒๕๕๖ มีคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น ๑๗ รูป/คน และมีนักเรียนทั้งสิ้น ๑๐๓ รูป
- พ.ศ. ๒๕๕๗ มีคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น ๑๓ รูป/คน และมีนักเรียนทั้งสิ้น ๘๒ รูป
- พ.ศ. ๒๕๕๘ พระสมศักดิ์ ยโสธโร ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน
- พ.ศ. ๒๕๕๘ พระใบฎีกาสุริโย ภทฺทธมฺมโณ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน
- พ.ศ. ๒๕๕๘ มีคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น ๑๕ รูป/คน และมีนักเรียนทั้งสิ้น ๖๐ รูป
- พ.ศ. ๒๕๕๙ มีคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น ๑๔ รูป/คน และมีนักเรียนทั้งสิ้น ๕๘ รูป
- พ.ศ. ๒๕๖๐ มีคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งสิ้น ๑๓ รูป/คน และมีนักเรียนทั้งสิ้น ๕๗ รูป ซึ่งเป็นผู้ศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แผนกธรรมทุกรูป

อักษรย่อของโรงเรียน	วจ.ว.
คำขวัญของโรงเรียน	วิชาดี วินัยเด่น เน้นคุณธรรม
ปรัชญาของโรงเรียน	ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ แปลว่า มนุษย์ที่ฝึกดีแล้ว เป็นผู้ประเสริฐ
อุดมการณ์ของโรงเรียน	สร้างคนให้มีความรู้และคุณธรรม คือ จุดหมายของพุทธศาสนา
สีประจำโรงเรียน	ขาว-เหลือง หมายถึง ความบริสุทธิ์แห่งดวงปัญญา
ดอกไม้ประจำของโรงเรียน	ดอกเข็ม

วิสัยทัศน์

“โรงเรียนวัดจันทร์วิทยา มุ่งจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายและเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณอย่างสมดุล ฝึกให้รู้จัก คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม อนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทย ความเป็นประชาธิปไตย รับผิดชอบต่อสังคม ธรรมชาติ พลังงาน และสิ่งแวดล้อม มีค่านิยม คุณธรรม และปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ที่เสริมคุณภาพชีวิตอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข”

พันธกิจ

จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศาสนทายาทที่ดี ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสมณวิสัย มินิสัยใฝ่เรียน ใฝ่รู้ รักการอ่าน การค้นคว้า มีความสามารถใช้เทคโนโลยีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิดวิเคราะห์ เพื่อให้เป็นคนดีมีคุณธรรม รักษ์หวงแหนความเป็นพุทธศาสนาและชาติไทย

เป้าหมายทางการศึกษา

๑. เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้รู้จักคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น
๒. เพื่อพัฒนาและฝึกฝนให้พระภิกษุสามเณรรู้จักตนเอง และมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ควบคู่กันไป
๓. เพื่อให้การศึกษาอบรมแก่พระภิกษุสามเณรซึ่งมาบวชเรียนให้เป็นคน มีคุณธรรม จริยธรรม
๔. เพื่อพัฒนาและฝึกฝนให้พระภิกษุสามเณรซึ่งมาบวชเรียนสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและรู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
๕. เพื่อให้การศึกษาและพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้รู้คุณค่า และรักษาพลังงานและสิ่งแวดล้อม

คุณลักษณะที่พึงประสงค์

๑. ประพฤติปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา
๒. มีกิริยามารยาทเรียบร้อย มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน
๓. รักความสะอาด มีสุขอนามัยที่ดี
๔. รักในการแสวงหาความรู้ มินิสัยรักการอ่าน
๕. มีความรักและหวงแหนสมบัติของส่วนรวมและของตน

๒.๗.๒ โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา

ข้อมูลทั่วไป

ชื่อโรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา ที่ตั้ง เลขที่ ๒๗/๑๗ ถนนธรรมบูชา ตำบลในเมือง

อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก รหัสไปรษณีย์ ๖๕๐๐๐

สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

โทร ๐-๕๕๓๐-๔๑๗๗ โทรสาร ๐-๕๕๒๑-๓๒๑๗

E-mail Watdhammacakvidaya@hotmail.com

Website www.watdhammacakvidaya.co.th

เปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีเนื้อที่วัด ๓๑ ไร่ ๙๗ ตารางวา เขตพื้นที่บริการโดยทั่วไป^{๑๖}

ประวัติโรงเรียน

วัดธรรมจักรในนามของเจ้าอาวาส ได้ขออนุญาตเปิดเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๐ โดยความคิดริเริ่มจากพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระโสภณปริยัติธรรม (ณรงค์ ปภัสสโร) ขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดธรรมจักร และเจ้าคณะอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ท่านเจ้าคุณมีความคิดว่าการศึกษาของสงฆ์ในขณะนั้น การที่จะมีผู้เข้ามาบวชเรียนเป็นพระภิกษุ-สามเณรได้น้อยลงทุกปี ถ้าจะเปิดสอนแต่เฉพาะแผนกนักธรรมและบาลี คงจะไม่มีผู้เข้ามาบวชเรียนกัน จึงได้คิดเปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ท่านเจ้าคุณได้ปรึกษาพระมหาบารุง ภูณฺญโณ (ลาสิกขาแล้ว) พระมหาเอกชัย อาภากร (ปัจจุบันเป็นเจ้าอาวาสวัดพันปี) ทุกรูปก็ให้ความร่วมมือว่าจะช่วยกันจัดการศึกษา และได้ขออนุญาตเปิดในปี พ.ศ.๒๕๔๐ และได้รับใบอนุญาตวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๑ ตามใบอนุญาตกรรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ เลขที่ ๔/๒๕๔๑ เปิดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้รับอนุญาตเมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๓ โดยท่านเจ้าคุณโสภณปริยัติธรรม ได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชนที่เลื่อมใสในทางพระพุทธศาสนา ที่เข้ามาบวชแล้วสมควรที่จะได้รับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป รวมทั้งเด็กและเยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน และพัฒนาตนเองประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เป็นศาสนทายาทที่ดี ปลุกฝังคุณธรรมนำไปเผยแผ่แก่สังคม ให้เข้าใจในการศึกษาพระปริยัติธรรมได้

โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา จัดการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย เปิดรับสามเณรและเด็กจากทั่วประเทศ ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาเข้ามาศึกษาโดยไม่เสีย

^{๑๖} ที่มาของข้อมูล : “รายงานการประเมินตนเอง ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ (Self-Assessment Report (SAR)) ”, โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก, (อัครา).

ค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น (สำหรับเด็กจะจัดการบรรพชาให้ในราวเดือนเมษายนของทุกปี) โดยเปิดทำการสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เวลา ๐๘.๒๐-๑๖.๓๐ น. เรียนวันละ ๗ คาบ คาบละ ๕๐ นาที หยุดเรียนวันพระและวันอาทิตย์ โดยเปิดเรียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ คือ

ภาคเรียนที่ ๑ เดือน พฤษภาคม ถึง ตุลาคม

ภาคเรียนที่ ๒ เดือน พฤศจิกายน ถึง มีนาคม

โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา สังกัดกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรที่ด้อยโอกาส เพื่อให้ได้โอกาสทางการศึกษา จนมีโอกาสดำเนินการเรียนต่อ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ปัจจุบันมีนักเรียนทั้งสิ้น ๓๒ รูป ซึ่งศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ทั้งสิ้น

๒.๗.๓ โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ตั้งอยู่เลขที่ ตั้งอยู่เลขที่ ๙๒ / ๓ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (พระอารามหลวง) ถนนพุทธบูชา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งอยู่ในบริเวณของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ได้รับใบอนุญาตให้จัดตั้งเป็น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณร โดยเปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เริ่มเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่วันที่ ๑๖ เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๑ ใบอนุญาตลง ณ วันที่ ๒ เดือน มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๑ ลงลายมือชื่อ นายสมานจิต ภิรมย์รัตน์ อธิบดีกรมการศาสนาพุทธศักราช ๒๕๔๐ พระราชรัตนมุนี (ราชทินนามเดิม) เจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร และเจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก ได้มีนโยบายที่จะส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ขึ้นมาโดยเฉพาะ จึงได้จัดประชุม คณะสงฆ์และกรรมการของวัดในเรื่องนี้ และได้ให้แนวทางสรุปว่า จะดำเนินการ เปิดการเรียนการสอนสำหรับพระภิกษุสามเณรซึ่งได้รับการอนุญาตและอนุมัติให้เป็นโรงเรียนในวันที่ ๒ เดือน มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๑ ได้ชื่อเป็นทางการว่า “ โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ” มี

๑. พระธรรมเสนานุวัตร	ผู้รับอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน
๒. พระครูสุวิธานศาสนกิจ	เป็นผู้จัดการโรงเรียน
๓. พระครูกิตติรัตนานุกุล	เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

โดยเริ่มเปิดการเรียนการสอนในวันที่ ๑๖ เดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๔๑ ตั้งแต่เวลา ๑๒.๔๐ น. ถึงเวลา ๑๗.๒๐ น. เรียนวันละ ๗ คาบ คาบละ ๕๐ นาที หยุดปิดเรียนวันพระและวันอาทิตย์ โดยเปิดเรียนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ คือ

ภาคเรียนที่ ๑ เริ่ม ๑๖ พฤษภาคม ถึง ๑๕ ตุลาคม

ภาคเรียนที่ ๒ เริ่ม ๑ พฤศจิกายน ถึง ๑๕ พฤษภาคม

ปัจจุบัน โรงเรียนได้ย้ายสถานที่การเรียนการสอน จากในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารมาจัดการเรียนการสอนที่อาคารเรียนหลังใหม่ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่เจ้าคุณพระธรรมเสนานุวัตร ได้จัดซื้อที่ดินเพื่อเป็นสถานที่จัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช เพราะเนื่องด้วยสถานที่ในวัดพระ

ศรีรัตนมหาธาตุมหาวิหาร เริ่มคับแคบด้วยมีจำนวนพระภิกษุ สามเณรมาเรียนกับทางวัดเป็นจำนวนมากขึ้นโรงเรียนจึงได้ย้ายมาเรียนที่อาคารเรียนหลังใหม่ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อดีจัดสร้าง ให้จำนวน ๔ หลังซึ่งสิ้นงบประมาณในการก่อสร้างประมาณ ๘,๐๐๐,๐๐๐ บาท (แปดล้านบาทถ้วน) ณ บริเวณสถานที่จัดตั้งวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช หมู่ที่ ๖ บ้านหนองไผ่ล้อม ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งในปีการศึกษา ๒๕๖๐ มีครูอาจารย์ฝ่ายบรรพชิต จำนวน ๘ รูป ฝ่ายคฤหัสถ์ จำนวน ๒๑ คน มีอาจารย์สอนพิเศษ จำนวน ๔ คน รวมทั้งสิ้น ๓๕ รูป/คน มีจำนวนนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ๑๓๕ รูป ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ๑๑๖ รูป รวมจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น ๒๕๑ รูป

ตราโรงเรียน วงกลมรีวงล้อมองค์หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปชินราช วงกลมรีด้านข้างขวา องค์หลวงเป็นปรัชญาของโรงเรียนเป็นภาษาบาลี ด้านซ้ายเป็นคำแปลได้ฐานเป็นลายไทย

อักษรย่อของโรงเรียน	สพ.
คำขวัญของโรงเรียน	พัฒนาตน ประพฤติดี เปี่ยมความรู้ สู่ความเจริญ
ปรัชญาของโรงเรียน	อตตانا โจทยตตานํ จงเตือนตนด้วยตนเอง
สีประจำของโรงเรียน	สีขาว หมายถึง คุณธรรม ความบริสุทธิ์ สีฟ้า หมายถึง ความเจริญ
ดอกไม้ประจำของโรงเรียน	ดอกกล้วยไม้
อักษรย่อของโรงเรียน	สพ. ^{๑๐๗}

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหามานิต สกลกล้า^{๑๐๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี” พบว่า สภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

การเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามตำแหน่งของผู้จัดการศึกษาโดยรวม ด้านงานงบประมาณ และด้านงานบุคคล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ประสพการณ์ของผู้จัดการศึกษาโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ภูมิการศึกษาของผู้จัดการศึกษาโดยรวม ด้านงานวิชาการ และด้านงานบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

การเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามตำแหน่งของผู้จัดการศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

^{๑๐๗} ที่มาของข้อมูล : “ข้อมูล จด. รด. ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐”, อ้างใน สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ จังหวัดพิษณุโลก, (อัตธาน).

^{๑๐๘} พระมหามานิต สกลกล้า, “สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

ส่วนรายด้าน ด้านการบริหารงานทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕
 ประสิทธิภาพของผู้จัดการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และวุฒิ
 การศึกษาของผู้จัดการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัด
 ชลบุรี ตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านงานวิชาการ ควรจัดฝึกอบรมครูให้มีความเข้าใจในการ
 จัดหลักสูตร แผนกธรรม ด้านงานงบประมาณ ควรให้มีการจัดการงบประมาณจากแหล่งต่างๆ อย่าง
 เพียงพอต่อการจัดการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ ด้านงานบุคคล ควรจัดวางตัวบุคลากรปฏิบัติงานใน
 ตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ให้อย่างเหมาะสม และด้านงานบริหารทั่วไป ควรจัดให้มีแผนปฏิบัติงานประจำปี
 ของโรงเรียน ให้อย่างเหมาะสมและชัดเจน

แสงจันทร์ มโนสร้อย^{๑๐๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพการเรียนการสอนจริยธรรม
 ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนในอำเภอเวียงหนองล่อง” เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน
 จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ของครูในโรงเรียนสังกัดอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
 ทำการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามกับครูผู้สอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียนและ
 ผู้ปกครองนักเรียน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ
 วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการโดยการพรรณนา วิเคราะห์แล้วนำเสนอโดยการสร้างตาราง
 ประกอบการบรรยาย ซึ่งผลการศึกษาดังนี้

ด้านสภาพการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาด้านการเปรียบเทียบ
 อุปมาอุปไมยที่ชัดเจน การใช้คำถามแบบปฏิจาภิวัตน์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน การสนทนาที่ถูกต้อง
 ตามการสอนแบบพุทธวิธี การจัดทำสื่อที่ไม่สอดคล้องกับพุทธวิธีการสอน ตลอดจนขาดความรู้ความ
 เข้าใจเกี่ยวกับการวัดประเมินผล ที่สอดคล้องกับเนื้อหา เทคนิควิธีตามหลักพุทธธรรม เนื่องจาก
 ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการอบรมเกี่ยวกับการสอนจริยธรรม ดังนั้น ในการพัฒนาการเรียนการ
 สอน จึงต้องการครูผู้สอนที่มีประสิทธิภาพ มีความรู้ ความสามารถ ทางจริยธรรมโดยเฉพาะ ส่วนการ
 ดำเนินการสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาในเรื่องของนักเรียนขาดทักษะในการตั้งคำถาม และทักษะใน
 การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง วิธีการสอนที่ใช้สอนส่วนมาก คือแบบศูนย์การเรียน และแบบอภิปราย
 โดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นกระบวนการเรียนรู้ แต่นักเรียนต้องการให้ครูสอนโดยให้ทำกิจกรรมต่างๆ
 เสริมบทเรียนที่มีอยู่แล้ว และให้มีการแสดงบทบาทสมมติ ให้ศึกษาจากสถานที่จริง รวมทั้งให้
 ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนหลายๆ วิธี

ด้านการใช้สื่อและอุปกรณ์การสอน ครูผู้สอนประสบปัญหาเรื่องสื่อ การจัดทำสื่อการ
 สอนที่ไม่เพียงพอ ขาดสื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น สไลด์วิดีโอทัศน์ สื่อที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นรูปภาพจาก
 หนังสือ นิตยสาร ภาพข่าวเหตุการณ์ ซึ่งนักเรียนต้องการให้ครูใช้สื่อหลายๆ ประเภท ประกอบการ
 เรียนการสอน นอกจากนี้ครูผู้สอนต้องการให้มีการอบรมให้ความรู้ในการจัดทำสื่อการสอน และ
 ต้องการสื่อที่ทันสมัย สะดวกต่อการใช้และให้ความรู้เพียงพอแก่นักเรียนด้วย

^{๑๐๙} แสงจันทร์ มโนสร้อย, “สภาพการเรียนการสอนจริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนในอำเภอ
 เวียงหนองล่อง” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

ด้านการวัดและประเมินผล ครูประสบกับสภาพเรื่องขาดความรู้และทักษะในการสร้างเครื่องมือ ขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการและประเมินผล ซึ่งปกติจะใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมเป็นหลัก ซึ่งบางอย่างไม่สอดคล้องกับวิธีวัดและประเมินผล เพราะด้านจริยธรรมบางกรณีศึกษาต้องการให้ประเมินผลที่การปฏิบัติ

นักเรียนมีปัญหาวุฒิกรรมด้านจริยธรรม ในเรื่องความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ความอดทน การประหยัด การตรงต่อเวลา ความขยัน และความสามัคคี ผู้ปกครองต้องการให้จัดกิจกรรมอบรมธรรมะในโรงเรียน และให้นักเรียนเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนาให้มาก และเหมาะสมกับนักเรียนยิ่งขึ้น เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมค่านิยมที่ดีให้กับนักเรียน การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน นักเรียนได้นำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติได้เหมาะสมกับวัย และสถานภาพของตนเอง

พระครูปัญญาวุฒนกิจ ปญญาวฑฺโณ (พึงสูงเนิน)^{๑๑๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน ของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๔” ผลการวิจัยพบว่า

๑.) สภาพการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีสภาพอยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน โดยด้านที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด ได้แก่ ด้านหลักสูตร รองลงมาได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามลำดับ ยกเว้นด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

๒.) ปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน และมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ๒ ด้าน โดยด้านที่มีปัญหาระดับปานกลางเป็นอันดับแรก คือ ด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๓.) ครูผู้สอน ที่มีเพศต่างกัน มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน มีประสบการณ์การสอนต่างกัน และมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕

๔.) ครูผู้สอน ที่มีเพศต่างกัน มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน มีประสบการณ์การสอนต่างกัน และมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างกัน มีปัญหา การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกันมีปัญหาด้านด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน ที่จบการศึกษาเอกทางด้านสังคมศึกษา มีปัญหามากกว่าครูผู้สอนที่จบการศึกษาวิชาเอกอื่น

^{๑๑๐} พระครูปัญญาวุฒนกิจ ปญญาวฑฺโณ (พึงสูงเนิน). “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน ของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ในสถาบันขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๔” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

พระมหาทวน นวลสาย^{๑๑๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา ของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม” ผลการวิจัยพบว่า

๑.) ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยส่วนรวมและจำแนกตามประสบการณ์ในการสอน มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การดำเนินการกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอน การทำแผนการสอน การศึกษาหลักสูตร การวัดผลและประเมินผล และการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยมีรายข้อที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้านดังนี้ ครูผู้สอนไม่จบวิชาพระพุทธศาสนาโดยตรง คู่มือที่ใช้ในการประกอบการทำแผนการสอนมีน้อย โรงเรียนได้รับเอกสารล่าช้า เช่น แผนการสอน คู่มือครู มีการไปสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนจากการไปเยี่ยมบ้านน้อย และจุดประสงค์การเรียนรู้ยังไม่คำนึงถึงความพร้อม ด้านวัสดุ/อุปกรณ์/อาคารสถานที่/แหล่งการเรียนรู้

๒.) ครูที่มีประสบการณ์การสอนวิชาพระพุทธศาสนา ต่ำกว่า ๑๐ ปี และประสบการณ์ตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

พระธีรชาติ ธีรวิโส(ธรรมวงศ์)^{๑๑๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (วิชาพระพุทธศาสนา) ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า

๑.) ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า สถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๑ มีปัญหาการใช้หลักสูตร (วิชาพระพุทธศาสนา) ในด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาประเด็นคำถามเป็นรายข้อ พบว่า สถานศึกษามีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ๙ ข้อ และในระดับน้อย ๖ ข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรกได้แก่ ครูขาดความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในสาระพระพุทธศาสนาที่หลากหลาย และในการทำแผนและการวางแผนการสอนสาระพระพุทธศาสนา ครูไม่ใช่สื่อในการจัดการเรียนการสอนในสาระพระพุทธศาสนา ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุดได้แก่ เครื่องมือวัดผลที่ใช้ไม่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้

๒.) ด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร พบว่า สถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๑ มีปัญหาการใช้หลักสูตร (วิชาพระพุทธศาสนา) ในด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาประเด็นคำถามเป็นรายข้อ พบว่าสถานศึกษามีปัญหาด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรอยู่ในระดับปาน

^{๑๑๑} พระมหาทวน นวลสาย, “ปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา ของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

^{๑๑๒} พระธีรชาติ ธีรวิโส (ธรรมวงศ์), “การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (วิชาพระพุทธศาสนา) ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๑” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ

กลาง ๑๑ ข้อ และในระดับน้อย ๖ ข้อ มีปัญหาเรียงจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรกได้แก่ สถานศึกษาขาดงบประมาณในการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนสาระพระพุทธศาสนา ครูขาดสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วีซีดี วีดีทัศน์ หรือสื่ออื่นๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียนรู้ในสาระพระพุทธศาสนา เช่น ห้องจริยศึกษา ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีปัญหาน้อยที่สุดได้แก่ ครูมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาพระพุทธศาสนา

พระครูปริยัติธรรมมาธู (วิรัช ต้นชวน)^{๑๑๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา” โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๕๕ รูป ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๓๕ คน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน ๓๕ คน รวม ๑๒๕ รูป/คน ผลการศึกษาพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ทั้ง ๖ ด้าน คือ (๑.) ด้านพัฒนาหลักสูตร (๒.) ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน (๓.) ด้านการจัดการเรียนการสอน (๔.) ด้านการวัดผลและประเมินผล (๕.) ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ (๖.) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา มีปัญหาระดับปานกลางและมากทุกด้าน

พระสมุห์สุทธิยะ สุทธิโย (หุ่ยมไธสง)^{๑๑๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม” ซึ่งได้ศึกษาปัญหาการใช้สื่อการจัดการเรียนการสอน ตามหลักการใช้สื่อ ๔ ด้าน คือ (๑.) ด้านหลักการเลือก (๒.) ด้านหลักการเตรียม (๓.) ด้านหลักการนำเสนอสื่อในห้องเรียน และ (๔.) ด้านหลักการประเมินผล ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา ๒๕๔๑ จำนวน ๙๒ รูป/คน ซึ่งผลการศึกษาปรากฏดังนี้

๑.) สภาพการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม รวมทุกประเภทและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ สื่อประเภทไม่ต้องฉาย สื่อประเภทเสียง สื่อของจริง สื่อกิจกรรม สื่อประสม สื่อภาพเคลื่อนไหว คอมพิวเตอร์และเกมส์ และสื่อภาพนิ่งประเภทฉาย เมื่อพิจารณาตามตัวแปร ปรากฏดังนี้

๑.๑) ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีการใช้สื่อรวมทุกประเภทและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

^{๑๑๓} พระครูปริยัติธรรมมาธู (วิรัช ต้นชวน), “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

^{๑๑๔} พระสมุห์สุทธิยะ สุทธิโย (หุ่ยมไธสง), “สภาพและปัญหาการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

๑.๒) ครูที่มีประสบการณ์ ๑-๕ ปี, ๖-๑๐ ปี และครูที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไป มีการใช้สื่อรวมทุกประเภทและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

๑.๓) พิจารณาตามตัวแปรกลุ่มวิชาที่สอน พบว่า มีการใช้สื่อการเรียนการสอนรวมทุกประเภท อยู่ในระดับปานกลาง

๒.) ปัญหาการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ด้านหลักการเตรียม และที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ ด้านหลักการเลือก และเมื่อพิจารณาตามตัวแปร ปรากฏดังนี้

๒.๑) ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีการใช้สื่อรวมทุกประเภทและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

๒.๒) ครูที่มีประสบการณ์ ๑-๕ ปี, ๖-๑๐ ปี และครูที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไป มีการใช้สื่อรวมทุกประเภทอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นรายด้าน โดยครูที่มีประสบการณ์ ๑-๕ ปี มีความเห็นว่า ด้านที่มีปัญหามากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านหลักการเตรียม และด้านที่มีปัญหาน้อยกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านหลักการนำเสนอสื่อในห้องเรียน ครูที่มีประสบการณ์ ๖-๑๐ ปีมีความเห็นว่า ด้านที่มีปัญหามากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านหลักการเลือก ด้านหลักการประเมินผล และด้านที่มีปัญหาน้อยกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านหลักการเตรียม สำหรับครูที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไปมีความเห็นว่า ด้านที่มีปัญหามากกว่าด้านอื่นๆ คือด้านหลักการนำเสนอสื่อในห้องเรียน และด้านที่มีปัญหาน้อยกว่าด้านอื่นๆ คือด้านหลักการเลือก

๒.๓) พิจารณาตามตัวแปรกลุ่มวิชาที่สอน พบว่า ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการใช้สื่อการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

พระอนุวรรตน์ ฟองศรี^{๑๑๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาปัญหาและแนวทางในการจัดธรรมศึกษาในจังหวัดชลบุรี” พบว่า ปัญหาและแนวทางในการจัดธรรมศึกษาในจังหวัดชลบุรี ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านกระบวนการเรียนการสอน และด้านหลักสูตร

ผลการเปรียบเทียบปัญหาในการจัดธรรมศึกษาในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามองค์กรที่จัด ไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และวัดมีปัญหาในการจัดธรรมศึกษาสูงกว่าเรือนจำ ส่วนด้านหลักสูตรและด้านกระบวนการเรียนการสอน ไม่มีความแตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบปัญหาในการจัดธรรมศึกษาในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามผู้จัดธรรมศึกษา ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่างกัน

แนวทางในการจัดธรรมศึกษา ของวัด โรงเรียน และเรือนจำในจังหวัดชลบุรีที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดหลักสูตรให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ มากขึ้น ควรจัดหาอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอและเหมาะสม และควรจัดให้มีการอบรมการวัดและประเมินผลให้กับครูผู้สอน เพื่อปฏิบัติให้เป็นแนวทางเดียวกัน

^{๑๑๕} พระอนุวรรตน์ ฟองศรี, “ศึกษาปัญหาและแนวทางในการจัดธรรมศึกษาในจังหวัดชลบุรี” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

พระจรัสศักดิ์ แสงประโคน^{๑๑๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบุคลากรด้านการสอน ธรรมศึกษาแบบบูรณาการ ของสำนักศาสนศึกษาวัดหลักร้อย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา” พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ นับว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญวิธีหนึ่ง ที่ ยึดหลักการว่า ในการจัดการเรียนการสอนต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื้อหาวิชาการทาง พระพุทธศาสนานับว่าเป็นเนื้อหาที่ยากต่อการเรียนและเข้าใจ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนต้อง สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน จึงต้องอาศัยหลักการบูรณาการ ซึ่งนับว่ามีความเหมาะสมมาก การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาบุคลากรของสำนักศาสนศึกษาวัดหลักร้อย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการสองด้าน (๑.) ความรู้เกี่ยวกับการเขียนแผนการสอน (๒.) ความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ๖ ขั้นตอน ดังนี้ (๒.๑) การกำหนดหัวข้อเรื่องที่จะสอน (๒.๒) การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ (๒.๓.) การกำหนดเนื้อหาย่อย (๒.๔) การวางแผนการสอน (๒.๕) การปฏิบัติการสอน (๒.๖) การ ประเมิน ปรับปรุง และพัฒนาการสอน โดยใช้วิธีพัฒนาคือการฝึกอบรม และการนิเทศตามหลักการ วิจัยปฏิบัติการ ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติการ ขั้นตอนการสังเกต และ ขั้นตอนการสะท้อนผล โดยดำเนินการ ๒ วงรอบ กลุ่มผู้ศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ผู้ศึกษาค้นคว้า และบุคลากรครู ของสำนักศาสนศึกษาวัดหลักร้อย ที่อาสาเข้าร่วมศึกษา จำนวน ๓ รูป และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่ม ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จำนวน ๗ รูป/คน นักเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี จำนวน ๓ คน และวิทยากรในการ ฝึกอบรม จำนวน ๑ รูป

ผลการศึกษา พบว่า ก่อนดำเนินการพัฒนาบุคลากร เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน แบบบูรณาการ ของบุคลากรของศาสนศึกษาวัดหลักร้อย บุคลากรยังยึดการสอนในแบบเดิม คือเน้น การสอนแบบบรรยาย เพื่อบอกความรู้แก่ผู้เรียนเป็นหลัก จึงทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการ เรียน บุคลากรไม่เข้าใจการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ผู้ศึกษาค้นคว้าจึงได้ ดำเนินการพัฒนา วงรอบที่ ๑ โดยใช้กิจกรรมการฝึกอบรมและการนิเทศ ผลการดำเนินการพบว่า ผู้ ร่วมศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพิ่มมากขึ้น แต่มีผู้ร่วมศึกษา บางท่านยังไม่มี ความชำนาญในการเขียนแผนการสอนธรรมศึกษาแบบบูรณาการ ผู้ศึกษาจึงได้ ดำเนินการพัฒนาบุคลากร วงรอบที่ ๒ โดยใช้การนิเทศ ปรากฏว่า บุคลากรมีความรู้เกี่ยวกับการ เขียนแผนการสอนเป็นอย่างดี มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนแบบบูรณาการทั้ง ๖ ขั้นตอนเป็นอย่างดี

โดยสรุป การพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ สำหรับ ผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจในการจัดการศึกษา ควรใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาที่หลากหลาย ให้สอดคล้องกับ สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของบุคลากร ในการฝึกอบรมควรเน้นให้ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า ให้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งการศึกษาเอกสาร การฝึกปฏิบัติ การนำเสนอผลงาน และการสนทนา ซักถาม ส่วนการนิเทศควรให้ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้มีส่วนร่วมในการนิเทศทุกขั้นตอน ยอมรับความ

^{๑๑๖} พระจรัสศักดิ์ แสงประโคน, “การพัฒนาบุคลากรด้านการสอนธรรมศึกษาแบบบูรณาการ ของสำนักศาสนศึกษาวัดหลักร้อย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘), บทคัดย่อ.

คิดเห็นซึ่งกันและกัน และเปิดโอกาสให้สนทนาซักถามข้อสงสัยจนเข้าใจ และร่วมกันสะท้อนผลจากการนิเทศ เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

พระครูกิตติวรการ^{๑๑๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค ๑” พบว่า สภาพการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค ๑ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างโอกาสทางการศึกษา และการพัฒนาผู้เรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดสภาพแวดล้อมภายใน และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการจัดครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการจัดการหลักสูตร และการเรียนการสอน และด้านการจัดการความสัมพันธ์กับชุมชน ล้วนแต่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ปัญหาการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค ๑ พบว่า ไม่มีการบริหารงานผ่านระบบข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต งบประมาณสำหรับบริหารจัดการสำนักเรียนมีไม่เพียงพอ ขาดครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถในการสอนเชิงบูรณาการ ขาดการส่งเสริมและสนับสนุนระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งการประกันคุณภาพภายในสำนักเรียน และการประกันคุณภาพภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) (สมศ.) ผู้เรียนขาดตำราเรียน และแหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เช่น ห้องสมุด เป็นต้น และขาดการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการจัดการศึกษาของสำนักเรียน

ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค ๑ สำนักเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ บอกบุญแก่ผู้มีจิตศรัทธา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระบบสื่อสารสนเทศที่ทันสมัย เพื่อให้พร้อมสำหรับการใช้งานด้านการเรียนการสอน รวมทั้งประชาสัมพันธ์บอกบุญผู้มีจิตศรัทธา ให้เข้ามามีส่วนร่วมบริจาคทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือด้านงบประมาณ สำหรับบริหารจัดการโรงเรียนด้วย ส่วนสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง ผู้จัดทำก็ควรจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดการศึกษา วิชาธรรมศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วถึง และมีความทันสมัยเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน และควรสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสำนักเรียนและชุมชน โดยให้ความสำคัญกับผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเน้นให้มีส่วนร่วมจัดการศึกษาในทุกกระบวน

พระมหาไพโรจน์ กนโก (นวลสำลี)^{๑๑๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอน ของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา” พบว่า

๑.) ครูอาจารย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา มีปัญหาการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งในภาพรวมและเป็นรายด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน รองลงมาได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียน

^{๑๑๗} พระครูกิตติวรการ, “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค ๑” วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๑๑๘} พระมหาไพโรจน์ กนโก (นวลสำลี), การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอน ของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา, บทคัดย่อ.

การสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้ง ๔ ด้าน พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับมาก จำนวน ๑๐ ข้อ ได้แก่ คู่มือครูในแต่ละรายวิชามีไม่เพียงพอกับความต้องการของครูผู้สอน คู่มือประกอบการใช้หลักสูตรมีไม่เพียงพอกับความต้องการของครูผู้สอน ขาดห้องปฏิบัติการสำหรับใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดแคลนงบประมาณที่จะให้การสนับสนุนในการผลิตสื่อการเรียนการสอน สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์มีไม่เพียงพอกับความต้องการของครูผู้สอน สื่อการสอนประเภทวัสดุมีไม่เพียงพอกับความต้องการของครูผู้สอน ขาดห้องและสถานที่จัดเก็บสื่อการเรียนการสอนที่เป็นสัดส่วน โรงเรียนไม่มีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก ในการติดตั้งอุปกรณ์การใช้สื่อการเรียนการสอน ครูไม่ได้รับการนิเทศความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอน และครูขาดความรู้และทักษะเทคนิคการผลิตสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

๒.) ครูอาจารย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ที่เป็นครูอาจารย์บรรพชิต และครูอาจารย์ฆราวาส มีปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้ง ๔ ด้าน พบว่า มีปัญหาแตกต่างกัน จำนวน ๑ ข้อ ได้แก่ ครูขาดความรู้ความเข้าใจ และทักษะในการจัดทำแผนการสอน ครูอาจารย์มีปัญหาการจัดการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยครูอาจารย์ที่เป็นบรรพชิต มีปัญหามากกว่าครูอาจารย์ที่เป็นฆราวาส

๓.) ครูอาจารย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ที่เป็นครูอาจารย์ประจำ และครูอาจารย์พิเศษ มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมและเป็นรายด้านไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้ง ๔ ด้าน พบว่า มีปัญหาแตกต่างกัน จำนวน ๔ ข้อ ได้แก่ ครูไม่เข้าใจจุดประสงค์ของหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ครูขาดการวางแผนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูขาดความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และครูไม่ดำเนินการวัดผลและประเมินผล ให้เป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ ครูอาจารย์มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยครูอาจารย์ประจำมีปัญหามากกว่าครูอาจารย์พิเศษ ยกเว้นข้อที่ครูไม่เข้าใจจุดประสงค์ของหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ครูอาจารย์พิเศษมีปัญหามากกว่าครูอาจารย์ประจำ

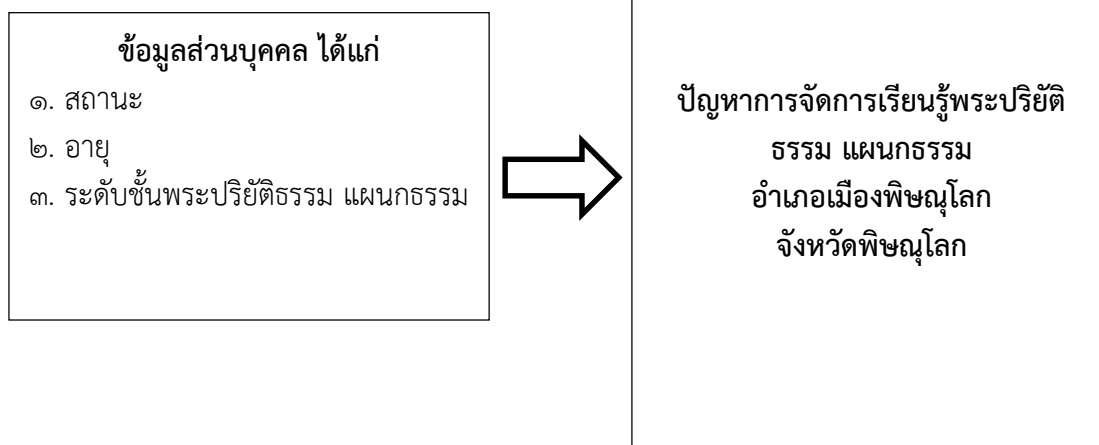
จากสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ที่ค้นพบจากงานวิจัยข้างต้น จึงจำเป็นต้องมีการทำวิจัยให้ทราบถึงสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยจึงได้นำมาสรุปตามกรอบแนวคิด เกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง พิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยแบ่งปัญหาออกเป็น ๔ ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา เกี่ยวกับความเห็นของพระภิกษุที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก สามารถสรุปแผนภูมิกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ได้ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variable)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

แผนภูมิที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๗ ท่าน

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ จำนวน ๓๔๐ รูป

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระภิกษุสามเณร แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณกำหนดกลุ่มตัวอย่างเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๘๑ รูป รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างของพระภิกษุสามเณร แผนกธรรม
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตามระดับชั้นพระปริยัติธรรม

พระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดพิษณุโลก	ระดับชั้น	พระภิกษุ สามเณร	กลุ่ม ตัวอย่าง
		ประชากร	
โรงเรียนวัดจันทร์ วิทยา	นักธรรมชั้นตรี	๑๗	๘
	นักธรรมชั้นโท	๑๒	๕
	นักธรรมชั้นเอก	๒๘	๑๘
โรงเรียนวัด ธรรมจักรวิทยา	นักธรรมชั้นตรี	๑๓	๕
	นักธรรมชั้นโท	๙	๒
	นักธรรมชั้นเอก	๑๐	๓
โรงเรียนสาธิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธ ชินราช	นักธรรมชั้นตรี	๙๗	๕๐
	นักธรรมชั้นโท	๗๕	๔๓
	นักธรรมชั้นเอก	๗๙	๔๘
รวม	รวม	๓๔๐	๑๘๑

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามกรอบงานการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัย โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๓ ตอนและลักษณะดังนี้

ตอนที่ ๑ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ สถานะ, อายุ, ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ ๒ เกี่ยวกับความคิดเห็น ของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ (๑.) ด้านหลักสูตร (๒.) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (๓.) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน (๔.) ด้านการวัดและประเมินผล มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ ได้แก่ น้อยที่สุด, น้อย, ปานกลาง, มาก, มากที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ๑ หมายถึง มีปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม ระดับน้อยที่สุด
- ๒ หมายถึง มีปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม ระดับน้อย
- ๓ หมายถึง มีปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม ระดับปานกลาง
- ๔ หมายถึง มีปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม ระดับมาก
- ๕ หมายถึง มีปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม ระดับมากที่สุด

ตอนที่ ๓ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-Ended Questions)

ตอนที่ ๔ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) ปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

๓.๓.๒ การสร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามและนำแบบสอบถามมาหาคุณภาพ โดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้

๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม จากหนังสือ เอกสาร และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดเป็นกรอบให้ครอบคลุมเนื้อหา และวัตถุประสงค์ที่ทำการวิจัย

๒) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ตามกรอบที่กำหนดไว้

๓) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

(๑) พระครูกิตติรัตนานุกูล	ผู้อำนวยการ
โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
(๒) พระสมศักดิ์ ยโสธโร	ผู้อำนวยการ
โรงเรียนวัดจันทร์วิทยา
(๓) พระครูนิทัศน์ปัญญากร	ผู้อำนวยการ
โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา
(๔) ดร. วินัย ทองมัน	อาจารย์ประจำวิทยาเขตนครสวรรค์
(๕) ผศ.ดร. วิรัช จงอยู่สุข	อาจารย์ประจำวิทยาเขตนครสวรรค์

เมื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ปรากฏมีค่าความสอดคล้อง (IOC)^{๑๑๑} ระหว่าง .๖๐ ถึง ๑.๐ ทุกข้อ โดยทุกข้อ มีค่า IOC = ๑

^{๑๑๑} พิสนุ พงศ์ศรี, วิจัยทางการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียมผาการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓๘-๑๓๙.

๔.) หาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปทดลองใช้กับพระภิกษุและสามเณร ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ รูป แล้วนำมาตรวจให้คะแนน เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของความเชื่อมั่น ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ ๐.๙๓๓

๕.) นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๓.๔.๑ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามสัมภาษณ์ถึงโครงสร้าง และขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล จากศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๗ ท่าน เพื่อขอความรู้ทางทางวิชาการในการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ถึงโครงสร้าง ปัญหาการจัดการเรียนรู้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

๓.๔.๒ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล จากศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ซึ่งขอความอนุเคราะห์ไปยัง ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั้ง ๓ โรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม จากกลุ่มตัวอย่าง

๓.๔.๓ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๘๑ รูป โดยการนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้ว ไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง กับพระภิกษุสามเณร ที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐

๓.๔.๔ เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ตอบเสร็จแล้ว มาตรวจสอบความเรียบร้อยสมบูรณ์แล้ว นำไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

๑.) นำแบบสอบถามมาตรวจ แล้วคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์และถูกต้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์

๒.) วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์

๓.) การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

๓.๒) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๑-๕.๐๐ มีปัญหาในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย ๓.๕๑-๔.๔๙ มีปัญหาในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๑-๓.๔๙ มีปัญหาในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๑-๒.๔๙ มีปัญหาในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐-๑.๔๙ มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด

๓.๓) ทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปรีชาธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้สถิติตามลักษณะของตัวแปร คือ การทดสอบค่าที (T-Test) ในกรณีตัวแปรต้น ๒ กลุ่ม และทดสอบค่าเอฟ (F-Test) โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่ ๓ ตัวขึ้นไป หากพบว่ามีผลแตกต่าง จึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD)

๓.๔) วิเคราะห์และสรุปผลแบบสอบถาม เกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไข การจัดการเรียนรู้พระปรีชาธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด (Content Analysis) วิเคราะห์โดยการเขียนความเรียงประกอบตาราง

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑.) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

- ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสอบถาม ใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ค่าความสอดคล้องของเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหา

$\sum R$ คือ ผลรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยที่ $R = +๑$ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าแน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับ

ขอบข่ายของ

เนื้อหาที่มีความเหมาะสม

$R = ๐$ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าไม่แน่ใจว่าเนื้อหาตรงกับขอบข่ายของเนื้อหาที่มีความเหมาะสม

$R = -๑$ เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นว่าแน่ใจว่าเนื้อหาไม่ตรงกับขอบข่ายของเนื้อหาที่มีความเหมาะสม

- ตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค(Cronbach alpha coefficient) ใช้สูตรดังนี้

$$\alpha = \left[\frac{K}{K-1} \right] \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ α	=	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
k	=	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
S_i^2	=	ผลรวมค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ
S_t^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนแบบสอบถามทั้งฉบับ

๒.) สถิติพรรณนา ใช้สูตรดังนี้

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	P	คือ	ร้อยละ
	$\bar{X}$	คือ	ค่าเฉลี่ย
	S.D.	คือ	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	N	คือ	ประชากรทั้งหมด

๓.) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ใช้สูตรดังนี้

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ $\bar{X}_1, \bar{X}_2$	คือ	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากรที่ ๑ และ ๒
S_1^2, S_2^2	คือ	ความแปรปรวนของกลุ่มประชากรที่ ๑ และ ๒
n_1, n_2	คือ	จำนวนประชากรที่ ๑ และ ๒

$$F = \frac{MS_B}{MS_W}$$

เมื่อ F	คือ	ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ(F-Distribution)
MS_B	คือ	ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
MS_W	คือ	ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

๓.๖ รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ

งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

๓.๖.๑ ประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเลือก โดยยึดหลักว่าเป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วยผู้มีรายนามต่อไปนี้

๑. พระครูรัตนสุตาภรณ์,ดร. ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. นายนิกร โตแฉ่ง ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ
โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
๓. นายวชิรวิทย์ ภูนวล ตำแหน่ง รองหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ
โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
๔. นางยุพิน สารีคำ ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ
โรงเรียนวัดจันทร์วิทยา
๕. นายธนเมศร์ จันทร์สงคราม ตำแหน่ง ครูโรงเรียนวัดจันทร์วิทยา
๖. นายสุทธิคุณ เอี่ยมยัง ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ
โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา
๗. นางลัดดาวัลย์ เสงี่ยมทรัพย์ ตำแหน่ง รองหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ
โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา

๓.๖.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่เป็นกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ รูป/คน โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) มีขั้นตอนดังนี้

- ๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับข้อกับ “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) นำผลการวิจัยเชิงปริมาณมาสังเคราะห์ร่วมกับผลการวิเคราะห์เอกสารเพื่อสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

๓) สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบประเด็นว่าครอบคลุมหรือไม่และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

๔) นำแบบสัมภาษณ์การวิจัย เรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๕) ปรับปรุงแก้ไข

๖) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) นำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๖.๓ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

๒) นำแบบ สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่สร้างเสร็จแล้วเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำมาแก้ไขให้ เหมาะสม

๓) นำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิจัย

๔) นำเครื่องมือที่ได้จากการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

๓.๖.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์มีขั้นตอน ดังนี้

๑) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา บริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

๒) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อ สัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓) ดำเนินการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๖.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ทั้งโครงสร้างโดยวิธีการดังนี้

- ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งโครงสร้างมาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์ทั้งโครงสร้างและการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ทั้งโครงสร้างของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประกอบบริบท (Context)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๘๑ คน มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาเสนอ ดังต่อไปนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาวิจัยออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

- ด้านหลักสูตร
- ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน
- ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน
- การวัดและประเมินผล

๔.๓ ผลการทดสอบสมมุติฐาน

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษา ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามของผู้นำชุมชน จำแนกตาม สถานะ อายุ ระดับพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๑๘๑)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
๑. สถานะ	พระภิกษุ	๔	๓.๒๐
	สามเณร	๑๗๗	๙๖.๘๐
รวม		๑๘๑	๑๐๐
๒. อายุ	๑๓ – ๑๕ ปี	๙๘	๕๔.๕๕
	๑๖ – ๒๐ ปี	๘๐	๔๓.๐๔
	๒๑ – ๒๕ ปี	๓	๑.๕๑
รวม		๑๘๑	๑๐๐
๓. ระดับชั้น	นักธรรมชั้นตรี	๘๖	๔๗.๕๕
	พระปริยัติธรรม	๖๔	๓๕.๐๔
	แผนกธรรม	๓๑	๑๗.๐๑
รวม		๑๘๑	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสถานะ เป็นสามเณร มีจำนวน จำนวน ๑๗๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๘๐ มีอายุ ๑๓ – ๑๕ ปี มีจำนวน ๙๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕๕ และมีระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม นักธรรมชั้นตรี มีจำนวน ๘๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๕๕

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้ ๑) ด้านหลักสูตร ๒) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ๔) การวัดและประเมินผล แสดงด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม

(n=๑๘๑)

การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ด้านหลักสูตร	๓.๐๒	๑.๖๗๗	ปานกลาง
๒. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	๒.๙๗	๐.๖๙๒	ปานกลาง
๓. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	๒.๕๔	๐.๖๕๖	ปานกลาง
๔. การวัดและประเมินผล	๓.๔๑	๐.๙๗๖	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	๓.๓๖	๐.๖๗๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๓๖ , S.D.= ๐.๖๗๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาสูงสุดคือ การวัดและประเมินผล ($\bar{X}$ = ๓.๔๑) ปัญหารองลงมา คือ ด้านหลักสูตร ($\bar{X}$ = ๓.๐๒) และมีปัญหาลดต่ำสุด คือด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ($\bar{X}$ = ๒.๕๔)

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร

(n=๑๘๑)

ด้านหลักสูตร	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. มีความรู้ด้านโครงสร้างของหลักสูตรนักธรรม	๒.๓๕	๐.๘๗๒	ปานกลาง
๒. เข้าใจจุดประสงค์ของหลักสูตรนักธรรม	๓.๔๔	๐.๙๘๗	ปานกลาง
๓. เนื้อในหลักสูตรนักธรรมมีความน่าสนใจ	๒.๔๕	๑.๐๒๔	ปานกลาง
๔. เนื้อหาของหลักสูตรนักธรรมมีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน	๒.๖๓	๑.๖๘๔	ปานกลาง
๕. เนื้อหามีความเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนด	๓.๒๐	๐.๙๘๕	ปานกลาง
๖. ความเพียงพอของหนังสือ/ตำราเรียน	๓.๔๒	๑.๘๗๕	ปานกลาง
๗. เนื้อหาที่เรียนง่ายต่อการทำความเข้าใจ	๒.๕๗	๑.๐๘๕	ปานกลาง
๘. หลักสูตรมีการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ	๓.๔๗	๑.๑๐๕	ปานกลาง
๙. หลักสูตรสามารถนำไปบูรณาการกับศาสตร์อื่นได้	๒.๕๒	๐.๙๘๗	ปานกลาง
๑๐. หลักสูตรมีสาระความรู้ครบถ้วน	๓.๔๐	๑.๐๔๕	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	๓.๐๒	๑.๖๗๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๓.๐๒ , S.D.= ๑.๖๗๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาสูงสุด คือ หลักสูตรมีการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ ($\bar{X}$ = ๓.๔๗) รองลงมา คือ เข้าใจจุดประสงค์ของหลักสูตรนักธรรม ($\bar{X}$ = ๓.๔๔) และมีปัญหาลดสุด คือ มีความรู้ด้านโครงสร้างของหลักสูตรนักธรรม ($\bar{X}$ = ๒.๓๕)

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

(n=๑๘๑)

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา	๓.๒๕	๐.๙๖๕	ปานกลาง
๒. กิจกรรมการเรียนการสอนเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน	๓.๓๓	๑.๕๗๔	ปานกลาง
๓. กิจกรรมการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้	๒.๕๔	๑.๑๑๔	ปานกลาง
๔. กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนเกิดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางกาย	๒.๗๗	๑.๖๕๓	ปานกลาง
๕. กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา	๓.๓๘	๐.๙๘๙	ปานกลาง
๖. กิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับวัยของ ผู้เรียน	๒.๘๗	๑.๘๗๕	ปานกลาง
๗. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้มีความหลากหลาย	๒.๙๖	๐.๙๘๖	ปานกลาง
๘. กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก	๓.๔๒	๐.๘๗๖	ปานกลาง
๙. กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสทำงานร่วมกัน	๓.๔๔	๑.๕๘๗	ปานกลาง
๑๐. กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	๒.๕๕	๑.๖๒๒	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	๒.๙๗	๐.๖๙๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๒.๙๗, S.D.= ๐.๖๙๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาสูงสุด คือ กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสทำงานร่วมกัน ($\bar{X}$ = ๓.๔๔) รองลงมา คือ กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ($\bar{X}$ = ๓.๓๘) และมีปัญหาลดต่ำสุด คือ กิจกรรมการเรียนการสอนเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน ($\bar{X}$ = ๓.๓๓)

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

(n=๑๘๑)

ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. การใช้สื่อมีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน	๓.๔๒	๑.๐๕๘	ปานกลาง
๒. การใช้สื่อช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น	๓.๒๕	๑.๐๘๖	ปานกลาง
๓. สื่อที่สอนที่ใช้มีความทันสมัยอยู่เสมอ	๒.๕๔	๑.๐๔๓	ปานกลาง
๔. การใช้สื่อการสอนคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนผู้เรียน	๒.๖๖	๐.๘๙๘	ปานกลาง
๕. สื่อการสอนที่ใช้มีความหลากหลาย	๓.๔๔	๑.๒๖๓	ปานกลาง
๖. สื่อการสอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่เรียน	๒.๖๒	๑.๐๔๔	ปานกลาง
๗. สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องเสียง เครื่องฉาย เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน	๒.๘๔	๑.๒๔๕	ปานกลาง
๘. สื่อการเรียนการสอนอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน	๓.๔๑	๑.๐๗๓	ปานกลาง
๙. สื่อการเรียนการสอนเพียงพอต่อผู้เรียน	๒.๖๖	๑.๐๔๔	ปานกลาง
๑๐. สื่อการเรียนการสอนมีการอัปเดตข้อมูลอยู่เสมอ	๒.๘๗	๑.๐๔๑	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	๒.๕๔	๐.๖๕๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๒.๕๔, S.D.= ๐.๖๕๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาสูงสุด คือ สื่อการสอนที่ใช้มีความหลากหลาย ($\bar{X}$ = ๓.๔๔) รองลงมา คือ การใช้สื่อมีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน ($\bar{X}$ = ๓.๔๒) และมีปัญหาต่ำสุด คือ สื่อการเรียนการสอนอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ($\bar{X}$ = ๓.๔๑)

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้อริยธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก การวัดและประเมินผล

(n=๑๘๑)

การวัดและประเมินผล	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. มีการแจ้งเกณฑ์การวัดและการประเมินผลให้กับผู้เรียน ทราบก่อนเรียน	๓.๕๔	๑.๑๒๕	ปานกลาง
๒. มีการแจ้งเกณฑ์การวัดและการประเมินผลให้กับผู้เรียน ทราบหลังเรียน	๓.๒๖	๑.๒๐๑	ปานกลาง
๓. การวัดและประเมินผลมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การเรียนรู้	๒.๘๗	๐.๙๙๘	ปานกลาง
๔. การวัดและประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาวิชาที่เรียน	๒.๙๗	๑.๐๖๗	ปานกลาง
๕. มีการวัดและประเมินผลความรู้ของผู้เรียนก่อนเรียน	๓.๕๖	๑.๐๐๘	ปานกลาง
๖. มีการวัดและประเมินผลความรู้ของผู้เรียนก่อนหลังเรียน	๓.๘๗	๑.๖๒๓	ปานกลาง
๗. วิธีการวัดและประเมินผลที่ใช้มีความหลากหลาย	๒.๙๘	๑.๓๘๗	ปานกลาง
๘. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับ กิจกรรมการเรียนการสอน	๓.๔๑	๐.๙๘๕	ปานกลาง
๙. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล มีการปรับแก้ไขข้อมูลกับเหตุการณ์ของการศึกษาอยู่เสมอ	๓.๓๖	๐.๗๘๘	ปานกลาง
๑๐. มีการนำผลการวัดและประเมินผลมาเป็นข้อมูลในการ วางแผนการเรียนการสอนในปีต่อไป	๒.๘๘	๑.๑๐๕	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	๓.๔๑	๐.๙๗๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พบว่า ระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้อริยธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัด การวัดและประเมินผล โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = ๒.๔๑, S.D.= ๐.๙๗๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัญหาสูงสุด คือ มีการวัดและประเมินผลความรู้ของผู้เรียนก่อนหลังเรียน ($\bar{X}$ = ๓.๘๗) รองลงมา

คือ มีการวัดและประเมินผลความรู้ของผู้เรียนก่อนเรียน ($\bar{X} = 3.56$) และมีปัญหาต่ำสุด คือมีการ
แจ้งเกณฑ์การวัดและการประเมินผลให้กับผู้เรียน ทราบก่อนเรียน ($\bar{X} = 2.54$)

๔.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๑ พระภิกษุ สามเณรที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการ
เรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการ เรียนรู้พระ
ปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
จำแนกตามสถานภาพ

(n = ๑๘๑)

การศึกษาปัญหาการ จัดการเรียนรู้พระปริยัติ ธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	สถานภาพ				t	Sig.
	พระภิกษุ (๔ รูป)		สามเณร (๑๗๗ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
๑. ด้านหลักสูตร	๔.๐๑	๐.๕๔๐	๔.๐๒	๐.๔๘๐	-๐.๑๑๑	๐.๙๑๒
๒. ด้านกิจกรรมการเรียน การสอน	๓.๔๗	๐.๘๐๗	๓.๒๓	๐.๘๑๗	๑.๗๕๔	๐.๐๘๒
๓. ด้านการใช้สื่อการเรียน การสอน	๓.๕๓	๐.๗๓๖	๓.๔๙	๐.๖๗๕	๐.๒๖๓	๐.๗๙๓
๔. ด้านการวัดและ ประเมินผล	๓.๖๓	๐.๕๙๓	๓.๕๐	๐.๖๒๖	๑.๒๔๒	๐.๒๑๖
รวม	๓.๖๖	๐.๔๑๙	๓.๕๖	๐.๔๐๕	๑.๓๙๒	๐.๑๖๖

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๗ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ t - test แบบข้อมูล ๒ กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระภิกษุ สามเณร สถานะต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการ เรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ แสดงการเปรียบเทียบระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามอายุ
(n = ๑๘๑)

การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	Ms	F	Sig
๑. ด้านหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๑.๗๔๑ ๓๖.๑๖๕ ๓๗.๙๐๗	๒ ๑๗๙ ๑๘๑	๐.๘๗๑ ๐.๒๕๘	๓.๓๗๐*	๐.๐๓๗
๒. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๑.๐๔๐ ๙๓.๗๑๗ ๙๔.๗๕๗	๒ ๑๗๙ ๑๘๑	๐.๕๒๐ ๐.๖๖๙	๐.๗๗๗	๐.๔๖๒
๓. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๐.๒๗๑ ๗๑.๕๓๕ ๗๑.๘๐๕	๒ ๑๗๙ ๑๘๑	๐.๑๓๕ ๐.๕๑๑	๐.๒๖๕	๐.๗๖๘
๔. ด้านการวัดและประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๐.๑๕๗ ๕๒.๐๘๔ ๕๒.๒๔๑	๒ ๑๗๙ ๑๘๑	๐.๐๗๙ ๐.๓๗๒	๐.๒๑๑	๐.๘๑๐
รวม	ระหว่างกลุ่ม ภายในกลุ่ม รวม	๐.๒๓๗ ๒๔.๒๕๐ ๒๔.๔๘๗	๒ ๑๗๙ ๑๘๑	๐.๑๑๘ ๐.๑๓๓	๐.๖๘๔	๐.๕๐๖

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๘ ผลการทดสอบด้วยค่าสถิติ F - test ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ ๐.๐๕ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกัน ด้านหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้านหลักสูตร ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของพระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร จำแนกตามอายุ (n = ๑๘๑)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ		
		๑๓ - ๑๕ ปี	๑๖ - ๒๐ ปี	๒๑ - ๒๕ ปี
		๔.๐๘	๔.๑๑	๓.๘๗
๑๓ - ๑๕ ปี	๔.๐๘		-๐.๐๓	๐.๒๑*
๑๖ - ๒๐ ปี	๔.๑๑			๐.๒๔*
๒๑ - ๒๕ ปี	๓.๘๗			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๑๓ - ๑๕ ปี มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร มากกว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑ - ๒๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๑๖ - ๒๐ ปี มีมีระดับความเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร มากกว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุ ๒๑ - ๒๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๓ พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แตกต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงการเปรียบเทียบระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการ เรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก **จำแนกตามระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม**

(n = ๑๘๑)

การศึกษาสภาพปัญหา การจัดการเรียนรู้พระ ปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัด พิษณุโลก	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	Ms	F	Sig
๑. ด้านหลักสูตร	ระหว่างกลุ่ม	๔.๑๘๒	๒	๒.๐๘๗	๔.๖๓๑*	๐.๐๑๑
	ภายในกลุ่ม	๑๓๒.๘๗๕	๑๗๙	๐.๕๕๗		
	รวม	๑๓๕.๙๘๗	๑๘๐			
๒. ด้านกิจกรรมการเรียน การสอน	ระหว่างกลุ่ม	๕.๕๔๐	๒	๒.๗๓๕	๖.๕๘๗*	๐.๐๐๒
	ภายในกลุ่ม	๑๒๓.๑๔๒	๑๗๙	๐.๕๗๘		
	รวม	๑๒๘.๖๘๒	๑๘๐			
๓. ด้านการใช้สื่อการเรียน การสอน	ระหว่างกลุ่ม	๔.๒๕๓	๒	๒.๐๕๗	๓.๘๗๕*	๐.๐๒๓
	ภายในกลุ่ม	๑๕๘.๕๔๒	๑๗๙	๐.๕๕๒		
	รวม	๑๖๒.๗๙๕	๑๘๐			
๔. ด้านการวัดและ ประเมินผล	ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๐๕	๒	๐.๗๐๓	๑.๒๔๓	๐.๒๗๕
	ภายในกลุ่ม	๑๗๓.๔๓๒	๑๗๙	๐.๖๗๔		
	รวม	๑๗๔.๘๓๗	๑๘๐			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๓.๕๘๖	๒	๑.๗๘๓	๔.๘๙๗*	๐.๐๐๙
	ภายในกลุ่ม	๑๐๘.๕๓๒	๑๗๙	๐.๓๔๗		
	รวม	๑๑๒.๑๑๘	๑๘๐			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก พิษณุโลก โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านการวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ดังนั้นจึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของพระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร โดยภาพรวม

(n = ๑๘๑)

ระดับชั้น	$\bar{X}$	ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม		
		นักธรรมชั้นตรี	นักธรรมชั้นโท	นักธรรมชั้นเอก
		๓.๑๘	๓.๑๐	๓.๔๕
นักธรรมชั้นตรี	๓.๑๘		๐.๘๑	-๐.๒๗๔*
นักธรรมชั้นโท	๓.๑๐			-๐.๓๕๔*
นักธรรมชั้นเอก	๓.๔๕			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระภิกษุสามเณร ที่มีระดับชั้นนักธรรมชั้นตรี มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม น้อยกว่า นักธรรมชั้นเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ และ พระภิกษุสามเณร ที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นโท มีปัญหาน้อยกว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของพระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก **ด้านหลักสูตร**

(n = ๑๘๑)

ระดับชั้น	$\bar{X}$	ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม		
		นักธรรมชั้นตรี	นักธรรมชั้นโท	นักธรรมชั้นเอก
		๓.๓๓	๓.๒๑	๓.๕๙
นักธรรมชั้นตรี	๓.๓๓		๐.๘๑	-๒.๕๘ *
นักธรรมชั้นโท	๓.๒๑			-๓.๘๑ *
นักธรรมชั้นเอก	๓.๕๙			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นตรี มีระดับความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม น้อยกว่านักธรรมชั้นเอก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และพระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นโท มีปัญหาน้อยกว่าพระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้นนักธรรมชั้นเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของพระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก **ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน**

(n = ๑๘๑)

ระดับชั้น	$\bar{X}$	ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม		
		นักธรรมชั้นตรี	นักธรรมชั้นโท	นักธรรมชั้นเอก
		๓.๒๑	๓.๑๕	๓.๕๘
นักธรรมชั้นตรี	๓.๒๑		๐.๖๖	-๓.๖๙ *
นักธรรมชั้นโท	๓.๑๕			-๔.๓๔ *
นักธรรมชั้นเอก	๓.๕๘			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นตรี มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม น้อยกว่านักธรรมชั้นเอก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และ พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นโท มีปัญหาน้อยกว่าพระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้นนักธรรมชั้นเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุดของพระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

(n = ๑๘๑)

ระดับชั้น	$\bar{X}$	ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม		
		นักธรรมชั้นตรี	นักธรรมชั้นโท	นักธรรมชั้นเอก
		๓.๐๕	๓.๐๐	๓.๓๗
นักธรรมชั้นตรี	๓.๐๕		.๐๕๐	-.๓๒๖ *
นักธรรมชั้นโท	๓.๐๐			-.๓๗๖ *
นักธรรมชั้นเอก	๓.๓๗			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นตรี มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม น้อยกว่านักธรรมชั้นเอก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้น นักธรรมชั้นโท มีปัญหาน้อยกว่าพระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้นนักธรรมชั้นเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ตารางที่ ๔.๑๕ ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตาม ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตามสมมติฐานที่ ๑ – ๓

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	Sig.	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
๑.	สถานภาพ	ความคิดเห็น	๑.๓๕๒		๐.๑๖๖		✓
๒.	อายุ	ความคิดเห็น		๐.๖๔๔	๐.๕๐๖		✓
๓.	ระดับชั้น	ความคิดเห็น		๐.๔๙๗	๐.๐๐๙ *	✓	

จากตารางที่ ๔.๑๕ สรุปได้ว่า การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้พระภิกษุ สามเณรที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

พระภิกษุสามเณรที่มี ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มีระดับความเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

พระภิกษุสามเณรที่มี ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มีระดับความเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก จำแนกรายด้าน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๖ – ๔.๑๙

ตารางที่ ๔.๑๖ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ จัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร

ลำดับ	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน
๑.	เนื้อหาหลักด้านหลักสูตรมีความหลากหลายเกินไป	๑๔
๒.	เนื้อหาหลักสูตรเนื้อที่ซ้ำซ้อนจนทำให้ผู้เรียนเกิดการสับสน	๑๐
๓.	เนื้อหาหลักสูตรเข้าใจยาก	๘
ข้อเสนอแนะ		
๑	โรงเรียนควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเข้าใจง่าย	๑๔
๒	โรงเรียนควรมีการปรับปรุงหลักสูตร ให้มีเนื้อหาที่ชัดเจน กระชับรัดกุมต่อการเรียนการสอน	๑๐
๓	โรงเรียนควรปรับโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะสม โดยยึดวุฒิภาวะของผู้เรียน และลดวิชาการทางโลกบางวิชาที่ไม่สำคัญ และปรับการเรียนแผนกธรรม ให้มีเนื้อหาลดน้อยลง แต่คงไว้ในประเด็นสำคัญที่ผู้เรียนควรเข้าใจ ลดการเน้นท่องจำ ให้เน้นการคิดวิเคราะห์มากขึ้น โดยมีการศึกษาวิจัยการรวมหลักสูตรพระปริยัติธรรมทั้ง ๒ แผนกดังกล่าว และศึกษาวิจัยเนื้อหาสาระของหลักสูตรธรรมที่สมควรกำหนดให้เรียนในแผนก สามัญศึกษา เพื่อนำมากำหนดหลักสูตร	๘

ตารางที่ ๔.๑๗ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

ลำดับ	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน
๑.	ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยเกินไป	๑๘
๒.	ครูไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่	๑๖
๓.	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน	๘
ข้อเสนอแนะ		
๑	ครูควรศึกษากิจกรรมการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น	๑๘
๒	ครูควรมีการเรียนรู้นอกสถานที่ควบคู่กับการเรียนการสอน	๑๖
๓	ครูควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนการสอนให้หลากหลาย	๘

ตารางที่ ๔.๑๘ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

ลำดับ	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน
๑.	สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อผู้เรียน	๒๘
๒.	สื่อการเรียนการสอนไม่มีการพัฒนาหรืออัปเดต	๒๔
๓.	อุปกรณ์ด้านสื่อการเรียนการสอน อิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงพอ	๓๒
ข้อเสนอแนะ		
๑	ผู้บริหาร ครูผู้สอนควรจัดหาสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอต่อผู้เรียน	๒๘
๒	โรงเรียนควรจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่มีความน่าสนใจและอัปเดตอยู่เสมอเพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น	๒๔
๓	ควรมีการจัดซื้อสื่อการเรียนทางอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มยิ่งขึ้น	๓๒

ตารางที่ ๔.๑๙ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านการวัดและประเมินผล

ลำดับ	ปัญหา อุปสรรค	จำนวน
๑.	ครูผู้สอนไม่ค่อยมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้การสอนในชั้นเรียนอย่างจริงจัง	๒๔
๒.	ครูไม่ค่อยมีการชี้แจงการวัดและผลการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนรับทราบ	๒๘
๓.	เกณฑ์การวัดและประเมินผลไม่มีความชัดเจน	๒๑
ข้อเสนอแนะ		
๑	ครูควรให้ความใส่ใจอย่างจริงจังกับการวัดและประเมินผล การเรียนการสอน	๒๔
๒	ครูควรมีการชี้แจงการวัดและผลการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้รับทราบอยู่ตลอดเวลา	๒๘
๓	ครูควรมีการวัดประเมินผลการสอนให้กับตัวนักเรียนอย่างต่อเนื่อง	๒๑

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึกการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้และ

ข้อเสนอแนะพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

การสัมภาษณ์นี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยดำเนินสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured or guided interviews) ใน ๔ หัวข้อ คือ ๑) ด้านหลักสูตร ๒) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ๔) ด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งสรุปบทสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน ๗ ท่าน ได้แก่

๑. พระครูรัตนสุตาภรณ์,ดร. ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการ
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒. นายนิกร โตแผ่ ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ
โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
๓. นายชวีวิทย์ ภูนวล ตำแหน่ง รองหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ
โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
๔. นางยุพิน สารีคำ ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ
โรงเรียนวัดจันทร์วิทยา

๕. นายธนเมศร์ จันทร์สงคราม ตำแหน่ง ครูโรงเรียนวัดจันทร์วิทยา
 ๖. นายสุทธิคุณ เอี่ยมยัง ตำแหน่ง หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ
 โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา
 ๗. นางลัดดาวลัย เสี่ยมทรัพย์ ตำแหน่ง รองหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ
 โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. ด้านหลักสูตร พบว่า เนื้อหาสาระ วิชาธรรม มีซ้ำซ้อน ควรจัดให้มีเรียนการจัดการสอนวิชาธรรมเพิ่มเติม เพื่อให้พระเณรมีความรู้จริง สามารถนำความรู้ไปสอนผู้อื่นได้ เวลาเรียนมีความเหมาะสมแต่มีปัญหาสำหรับผู้กำลังศึกษานักธรรม วิธีการเรียนการสอน ขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ขาดวิธีการที่ทันสมัย ควรเพิ่มการคิดวิเคราะห์ และปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนให้ทันสมัย^{๑๑๒}

เนื้อหาสาระ เก่าเกินไป และภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็นภาษาที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเนื้อหาสาระในแผนกรรมเน้นการจำมากกว่าความเข้าใจ ขาดการประยุกต์ใช้ ไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน จึงควรปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย จัดระบบเนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าใจ มีคำอธิบายให้ชัดเจน ควรขีดเคลาสำนวนต่างๆ ให้ทันสมัย และควรเพิ่มวิชาการทางโลก เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้หลากหลาย มีความแตกฉาน สามารถเชื่อมโยงประยุกต์ใช้ และมีความสนใจอยากเรียนมากยิ่งขึ้น^{๑๑๓}

โรงเรียนควรมีหลักสูตรพิเศษเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและระยะเวลาเพื่อศึกษาศาสนาธรรม คือ หลักสูตรสำหรับผู้มุ่งเรียนรู้ทางพระธรรม พระวินัยโดยเฉพาะ เวลาเรียน การจัดเวลาเรียนยังไม่เป็นระบบ ไม่แน่นอน มีเวลาเรียนน้อยเกินไป จึงไม่สามารถทำความเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง จึงควรเพิ่มเวลาเรียนหรือขยายเวลาเรียนให้มากขึ้น โดยอาจปรับเวลาเรียนเป็นคาบ จัดให้เรียนตลอดทั้งปี และมีการสับเปลี่ยนเรียนวิชาอื่นด้วย^{๑๑๔}

โรงเรียนควรมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยสอบถามผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตรได้แก่ มหาเถรสมาคม หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านหลักสูตรได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ในวิสัยทัศน์ของหลักสูตรว่า ในปีการศึกษา การศึกษานี้ควร มีการพัฒนาด้านใด และควรมีการกำหนดเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ โดยให้ครูหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทำโครงสร้างรายวิชาร่วมด้วยเพื่อความหลากหลายด้านหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา^{๑๑๕}

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ พระครูรัตนสุตาภรณ์,ดร, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช, ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นายนิกร โตแดง, หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช, ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นายวชิรวิทย์ ภูนวล, หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช, ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ นางยุพิน สารีคำ, หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการโรงเรียนวัดจันทร์วิทยา, ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

โรงเรียนควรมีการนำหลักสูตรไปใช้และมีการประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยฝ่ายบริหารประเมินโดยการนิเทศห้องเรียน การปรึกษาหารือการประชุมย่อย การประชุมฝ่ายวิชาการเพื่อจะถามว่าหลักสูตรมีความบกพร่องในด้านใดบ้าง กล่าวคือ ในส่วนเอกสารหลักสูตรว่ามีความบกพร่องตรงไหน การนำเอกสารไปใช้ในห้องเรียนเป็นอย่างไรและมีอุปสรรคอย่างไร^{๑๑๖}

โรงเรียนควรมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพื่อให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งที่สามารถดำเนินการได้เสมอทุกระยะเวลา การพัฒนาหลักสูตรที่ดีควรจะได้เริ่มต้นเมื่อหลักสูตรนั้นได้ใช้ไปแล้วไม่ควรเกิน ๑ ปี เพราะหลักสูตรที่ดีจะเป็นหลักสูตรที่กำหนดให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้เนื้อหาสาระและกระบวนการที่มองไปข้างหน้าอย่างน้อย ๕ ปี และไม่ควรเกิน ๑๐ ปี เป็นอันตราย ดังนั้นเมื่อใช้หลักสูตรเป็นเวลา ๑ ปีแล้ว ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องเริ่มการประเมินผลหลักสูตรการใช้หลักสูตรทันทีและจะต้องเริ่มรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจสังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะต้องนำมาเป็นข้อมูลเพื่อการพัฒนาหลักสูตรต่อไป การเริ่มพัฒนาหลักสูตรจะต้องเริ่มตั้งแต่ปีที่ ๓ ของการนำหลักสูตรนั้นมาใช้ และควรที่จะพัฒนาแล้วเสร็จภายในปีที่ ๕ ซึ่งนั่นก็หมายความว่าในปีที่ได้กำหนดเป้าหมายอายุของหลักสูตรที่สามารถเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ให้กับผู้เรียนแล้ว^{๑๑๗}

หลักสูตรสถานศึกษาทุกสถานศึกษาต้องครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม สถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวลเป็นประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อที่ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ใหม่ๆด้านการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความหลากหลายของหลักสูตรได้อีกด้วย^{๑๑๘}

ด้านหลักสูตร ควรมีสถานศึกษา เป็นแบบแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการเพื่อที่จะเป็นอย่าง เพื่อที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถโดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนรวมถึงระดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสมซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ประสบการณ์สำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข โดยอาศัยจากการเรียนการสอนในโครงสร้างของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม^{๑๑๙}

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ นายธเนศ จันทรวงศ์, ครูโรงเรียนวัดจันทรวินัย, ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ นายสุทธิคุณ เอี่ยมยัง, หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการโรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา, ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ นางลัดดาวัลย์ เสงี่ยมทรัพย์, รองหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการโรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา, ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ นายธเนศ จันทรวงศ์, ครูโรงเรียนวัดจันทรวินัย, ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สรุปด้านหลักสูตร พบว่า เนื้อหาสาระ เก่าเกินไป และภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็นภาษาที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเนื้อหาสาระในแผนกธรรมเน้นการจำมากกว่าความเข้าใจ ขาดการประยุกต์ใช้ ไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน จึงควรปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย จัดระบบเนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าใจ มีคำอธิบายให้ชัดเจน ควรจัดเกลาสำนวนต่างๆ ให้ทันสมัย และควรเพิ่มวิชาการทางโลก เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้หลากหลาย มีความแตกฉาน สามารถเชื่อมโยงประยุกต์ใช้ และมีความสนใจอยากเรียนมากยิ่งขึ้น และควรมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยสอบถามผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตรได้แก่โรงเรียนพระปริยัติธรรม มหาเถรสมาคม หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านหลักสูตรได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ในวิสัยทัศน์ของหลักสูตรว่า ในปีการศึกษาการศึกษานี้ควร มีการพัฒนาด้านใด และควรมีการกำหนดเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ โดยให้ครูหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทำโครงสร้างรายวิชา ร่วมด้วยเพื่อความหลากหลายด้านหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๒. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูผู้สอน ไม่เพียงพอ มักใช้ระบบพี่สอนน้อง ครูขาดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ขาดประสบการณ์ ไม่สามารถประยุกต์ใช้กับสภาพจริง ขาดการศึกษาอบรม และขาดขวัญกำลังใจ ซึ่งครูผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณวุฒิ และมีประสบการณ์ทางโลกด้วย เพื่อสามารถเชื่อมโยงเหตุการณ์ในปัจจุบัน เปรียบเทียบ อธิบาย ประยุกต์ใช้ และควรอบรมวิชาครู พัฒนาเทคนิควิธีการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างแท้จริง อีกทั้งเสริมสร้างขวัญกำลังใจแก่ครูผู้สอน

วิธีการเรียนการสอน เน้นการท่องจำ ไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้และขาดการคิดวิเคราะห์ จึงควรเน้นทักษะทั้ง ๔ ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยปรับวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตได้ และปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนให้เกิดความศรัทธาในการเรียน และเพิ่มกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากขึ้น

อาคารสถานที่ ไม่ค่อยจะเอื้ออำนวยในการเรียนการสอน ซึ่งมักมีเสียงรบกวน และบรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ คับแคบ ไม่ปลอดโปร่ง แสงสว่างไม่เพียงพอ ควรมีสถานที่เรียนเป็นเอกเทศ จัดเป็นห้องเรียนเฉพาะ เป็นสัดส่วน จัดให้มีแสงสว่างเพียงพอทั้งภายในและภายนอก มีบรรยากาศและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้

สรุปด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า วิธีการเรียนการสอน เน้นการท่องจำ ไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้และขาดการคิดวิเคราะห์ จึงควรเน้นทักษะทั้ง ๔ ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยปรับวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตได้ และปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนให้เกิดความศรัทธาในการเรียน และเพิ่มกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากขึ้น และอาคารสถานที่ ไม่ค่อยจะเอื้ออำนวยในการเรียนการสอน ซึ่งมักมีเสียงรบกวน และบรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ คับแคบ ไม่ปลอดโปร่ง แสงสว่างไม่เพียงพอ ควรมีสถานที่เรียนเป็นเอกเทศ จัดเป็นห้องเรียนเฉพาะ เป็นสัดส่วน จัดให้มีแสงสว่างเพียงพอทั้งภายในและภายนอก มีบรรยากาศและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้

๓. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน พบว่า หนังสือ ตำราประกอบการเรียน ไม่เพียงพอ วิชาทางศาสนา มีน้อยเกินไป สื่อ-อุปกรณ์ประกอบการสอน มีน้อย ไม่เพียงพอ ขาดวัสดุเสียหาย ควรปรับปรุงสื่อการสอนและมีอุปกรณ์ให้ทันสมัย และให้เพียงพอต่อความต้องการ^{๑๒๐}

หนังสือ ตำราประกอบการเรียน เป็น ตำราเก่าเกินไป ขาดการปรับปรุง และภาษาที่ใช้ยาก จึงควรมีตำราสากลที่เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยคณะสงฆ์รับรองอย่างเป็นทางการ เพื่อใช้เป็นหลักสูตรกลาง และจัดเกลาสำนวนต่าง ๆ ให้ทันสมัย สามารถเข้าใจง่าย และควรส่งเสริมให้มีการผลิตตำราหรือคู่มือประกอบการเรียนให้มากขึ้น

สื่อ-อุปกรณ์ประกอบการสอน มีการใช้น้อยหรือแทบไม่มี ควรจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนส่งเสริมจัดทำและพัฒนาสื่อที่น่าสนใจ และใช้อย่างแพร่หลาย

การเลือกสื่อการสอนเพื่อใช้ในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด จำเป็นจะต้องมีจุดประสงค์ในการเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสม ๑) สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดมุ่งหมายที่จะสอน ๒) เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจ และเป็นสื่อที่จะให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชานั้นได้ดี เป็นลำดับขั้นตอน ๓) เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน ๔. สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้ มีวิธีใช้ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป ๕) ต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพเทคนิคการผลิตที่ดี มีความชัดเจน และเป็นจริง และสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมได้

ครูผู้สอนควรมีการเตรียมความพร้อมของตัวผู้สอนในการใช้สื่อการสอน โดยการทำ ความเข้าใจในเนื้อหาที่มีในสื่อ ขั้นตอน และวิธีการใช้สื่อ เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นการ เตรียมจัดสภาพแวดล้อม เช่น สถานที่ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องไม้เครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการเรียนการสอนนั้นกรรม

ครูผู้สอนควรมีการ เตรียมตัวผู้เรียน เพื่อให้มีความพร้อมที่จะเรียน อาจมีการทดสอบ มีการอธิบายวิธีการใช้สื่อ อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆบอกวัตถุประสงค์ แนะนำหรือให้ความคิดรวบยอดของเนื้อหาในสื่ออื่นๆ เป็นต้น ว่าการเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม มีวัตถุประสงค์อะไรอย่างไร และที่สำคัญครูผู้สอน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมี การใช้สื่อให้เหมาะกับขั้นตอนและวิธีการ ตามที่ได้เตรียมไว้แล้ว และควบคุมการนำเสนอสื่อ เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น และมี การติดตามผล (Follow Up) หลังจากการใช้สื่อการสอนแล้ว ควรมีการติดตามผลเพื่อเป็นการทดสอบว่า ผู้เรียนเข้าใจบทเรียน และเรียนรู้ จากสื่อที่นำเสนอไปนั้นอย่างถูกต้องหรือไม่ เช่น การให้ผู้เรียนตอบคำถาม อภิปราย ท่องแบบ เป็นต้น เพื่อครูผู้สอนจะได้ทราบจุดบกพร่อง สามารถ นำมาแก้ไขปรับปรุงสำหรับการสอนในครั้งต่อไปได้ และยังเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมอีกด้วย

^{๑๒๐} ข้างแล้ว.

สรุปด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน พบว่า หนังสือ ตำราประกอบการเรียน ไม่เพียงพอ วิชาทางศาสนา มีน้อยเกินไป สื่อ-อุปกรณ์ประกอบการสอน มีน้อย ไม่เพียงพอ ขำพูดเสียหาย ควรปรับปรุงสื่อการสอนและมีอุปกรณ์ให้ทันสมัย และให้เพียงพอต่อความต้องการ และสิ่งที่สำคัญ หนังสือ ตำราประกอบแบบเรียน เป็น ตำราเก่าเกินไป ขาดการปรับปรุง และภาษาที่ใช้ยาก จึงควรมีตำราสากลที่เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยหน่วยงานสังกัดที่รับผิดชอบโรงเรียนพระปริยัติธรรม ควรมีการรับรองอย่างเป็นทางการ เพื่อใช้เป็นหลักสูตรกลาง และขัดเกลาสำนวนต่าง ๆ ให้ทันสมัย สามารถเข้าใจง่าย และควรส่งเสริมให้มีการผลิตตำราหรือคู่มือประกอบการเรียนให้มากขึ้น

๔. ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า เกณฑ์การวัดและประเมินผล มักวัดความจำ มากกว่าความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ ไม่มีเกณฑ์มาตรฐาน และกฎเกณฑ์แน่นอน ควรปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีดำเนินสายกลาง จัดระบบให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยเน้นการวัดความเข้าใจและการประยุกต์ใช้มากกว่า วัดความจำ^{๑๒๑}

ความยากง่ายของข้อสอบ ยากเกินไป ขาดการทดสอบความยากง่าย ควรมีการทดสอบความยากง่ายของข้อสอบ เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของ ผู้เรียนครอบคลุมทุกด้าน ข้อสอบควรเน้นการประยุกต์ใช้ และควรปรับปรุงการออกข้อสอบโดยให้เลือกทำ มีการสอบเก็บสะสมได้ในทุกระดับ ทั้งนี้ ควรให้ผู้สอนได้ประเมินผลการเรียน พฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน หรือองค์ประกอบ อื่น ๆ ประกอบด้วย^{๑๒๒}

โรงเรียนควรมีการประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อย่างต่อเนื่องกันไปตลอดเวลา และใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตร มาปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้นและควรให้มีหน่วยงานกลางที่มีการ ประเมินให้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบในกระบวนการพิจารณาหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ไม่ว่าจะเป็นการประเมินด้านผลผลิต (Outcome) ควรให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และ ในการใช้หลักสูตรควรกำหนดให้แน่นอนว่าจะประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะนานเท่าใด เช่น ทุกๆ ๓ ปี หรือทุกๆ ๕ ปี^{๑๒๓} เป็นต้นโดยการประเมินจะต้องอาศัยเครื่องมือที่เหมาะสม และแหล่งข้อมูลที่เหมาะสมนอกจากนี้แล้ว หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ควรให้ความสำคัญต่อการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งจะเป็นหลักในการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้และประเมินผล และให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกและการจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ และเชื่อว่าผู้สอนซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

อย่างไรก็ตามหลักสูตรสถานศึกษาของแต่ละโรงเรียนจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น บริบทของชุมชน ปัญหาที่พบของแต่ละโรงเรียน ความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนความต้องการของชุมชน แต่สิ่งที่คล้ายกันคือ หลักสูตรที่โรงเรียนพระปริยัติใช้อยู่ปัจจุบันนี้ ที่จัดทำขึ้นของแต่ละโรงเรียนส่วนใหญ่แล้วจะยึดหลักสูตรจากสำนักแม่กองธรรม

^{๑๒๑} ข้างแล้ว.

^{๑๒๒} ข้างแล้ว.

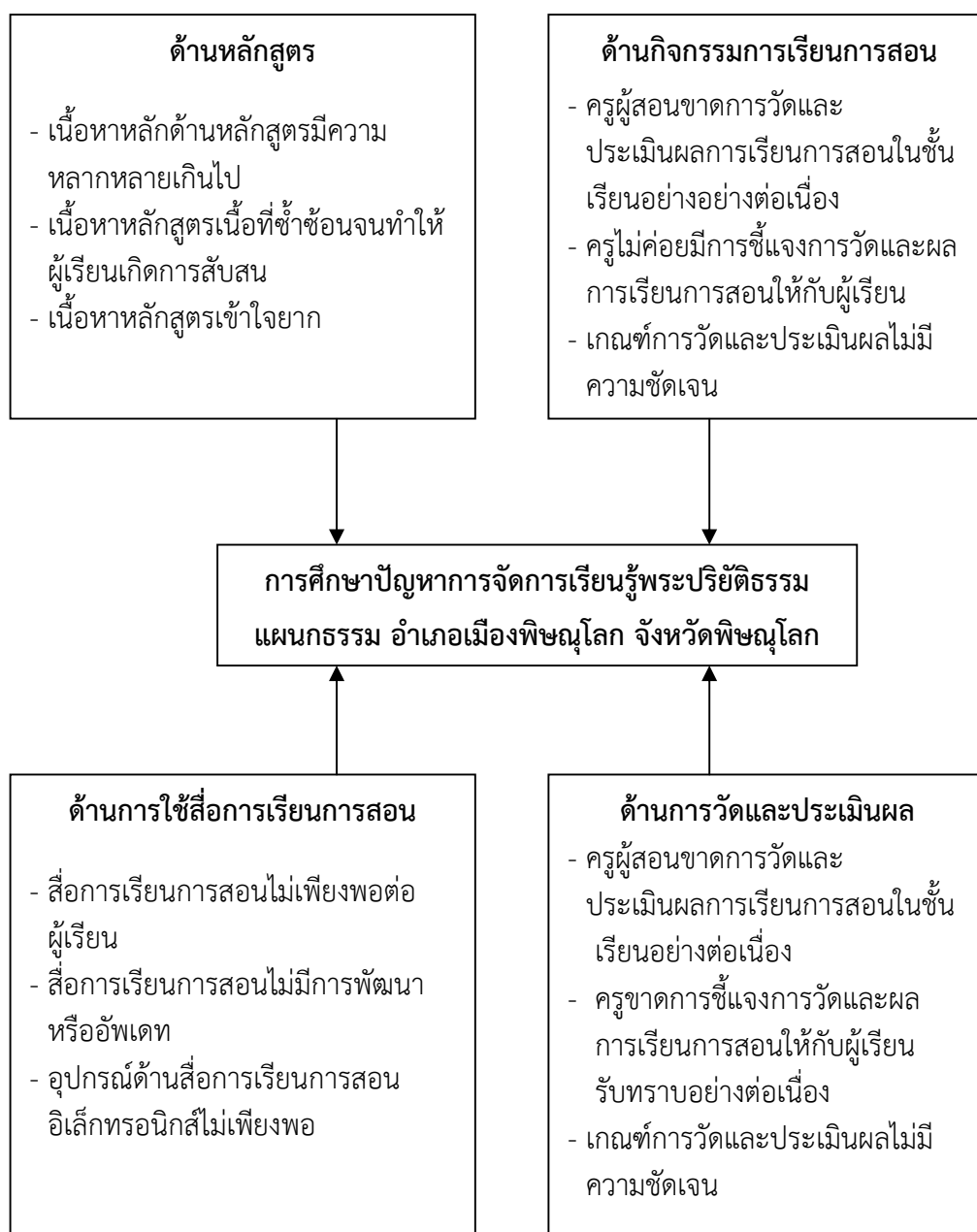
^{๑๒๓} ข้างแล้ว.

สนามหลวง สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติและนโยบายของผู้บริหาร หรือมหาเถรสมาคม เป็นเกณฑ์ เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณร ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาชั้นตรี โท เอก ให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในอนาคต โดยยึดหลักธรรมที่ได้จากการเรียนการสอน^{๑๒๔}

สรุปด้านการวัดและประเมินผล พบว่า เกณฑ์การวัดและประเมินผล ของโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดพิษณุโลก มักใช้การวัดความจำ มากกว่าความเข้าใจและการคิด วิเคราะห์ ไม่มีเกณฑ์มาตรฐาน และกฎเกณฑ์แน่นอน ควรปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผลโดยใช้วิธี ดำเนินสายกลาง จัดระบบให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยเน้นการวัดความเข้าใจและการประยุกต์ใช้ มากกว่า วัดความจำ และควรมีการประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อย่างต่อเนื่อง และ ใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตร มาปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้นและควรให้มีหน่วยงานกลางที่มีการ ประเมินให้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบในกระบวนการพิจารณาหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนก ธรรม ไม่ว่าจะการประเมินด้านผลผลิต (Outcome) ควรให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และ ทักษะพิสัยด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และ ในการใช้ หลักสูตรควรกำหนดให้แน่นอนว่าจะประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะนานเท่าใด เช่น ทุกๆ ๓ ปี หรือทุกๆ ๕ ปี เป็นต้น เพื่อเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ทำให้ทราบถึงระดับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลกต่อไป สามารถสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากวิจัย

สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับการวิจัยคือ “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป ดังต่อไปนี้

ด้านหลักสูตร

ปัญหา อุปสรรค

- เนื้อหาหลักด้านหลักสูตรมีความหลากหลายเกินไป
- เนื้อหาหลักสูตรเนื้อที่ซ้ำซ้อนจนทำให้ผู้เรียนเกิดการสับสน
- เนื้อหาหลักสูตรเข้าใจยาก

ข้อเสนอแนะ

- โรงเรียนควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเข้าใจง่าย
- โรงเรียนควรมีการปรับปรุงหลักสูตร ให้มีเนื้อหาที่ชัดเจนกะทัดรัดง่ายต่อการเรียนการสอน

- โรงเรียนควรปรับโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะสม โดยยึดวุฒิภาวะของผู้เรียน และลดวิชาการทางโลกบางวิชาที่ไม่สำคัญ และปรับการเรียนแผนกธรรม ให้มีเนื้อหาน้อยลง แต่คงไว้ในประเด็นสำคัญที่ผู้เรียนควรเข้าใจ ลดการเน้นท่องจำ ให้เน้นการคิดวิเคราะห์มากขึ้น โดยมีการศึกษาวิจัยการรวมหลักสูตรพระปริยัติธรรมทั้ง ๒ แผนกดังกล่าว และศึกษาวิจัยเนื้อหาสาระของหลักสูตรธรรมที่สมควรกำหนดให้เรียนในแผนก สามัญศึกษา เพื่อนำมากำหนดหลักสูตร

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

ปัญหา อุปสรรค

- ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยเกินไป
- ครูไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

- ครูควรศึกษากิจกรรมการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น
- ครูควรมีการเรียนรู้นอกสถานที่ควบคู่กับการเรียนการสอน
- ครูควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนการสอนให้หลากหลาย

ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

ปัญหา อุปสรรค

- สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อผู้เรียน
- สื่อการเรียนการสอนไม่มีการพัฒนาหรืออัปเดต
- อุปกรณ์ด้านสื่อการเรียนการสอน อิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

- ผู้บริหาร ครูผู้สอนต้องจัดหาสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอต่อผู้เรียน
- โรงเรียนควรจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่มีความน่าสนใจและอัปเดตอยู่เสมอเพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น
- ควรมีการจัดซื้อสื่อการเรียนทางอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มยิ่งขึ้น

ด้านการวัดและประเมินผล

ปัญหา อุปสรรค

- ครูผู้สอนไม่ค่อยมีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างจริงจัง
- ครูไม่ค่อยมีการชี้แจงการวัดและผลการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนรับทราบ
- เกณฑ์การวัดและประเมินผลไม่มีความชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

- ครูควรให้ความใส่ใจอย่างจริงจังกับการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
- ครูควรมีการชี้แจงการวัดและผลการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้รับทราบอยู่ตลอดเวลา
- ครูควรมีการวัดประเมินผลการสอนให้กับตัวนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ พระภิกษุสามเณร ที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ จำนวน ๑๘๑ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามสัดส่วน (Stratified random sampling) และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณกำหนดกลุ่มตัวอย่างเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและมาตราส่วนประเมินค่า ๕ ระดับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๓๓ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (T-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการ (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๗ ท่าน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสถานะ เป็นสามเณร มีจำนวน มากที่สุด จำนวน ๑๗๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๘๐ มีอายุ ๑๓ – ๑๕ ปี มีจำนวน ๘๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๕๕ มีระดับชั้น พระปริยัติธรรม แผนกธรรม นักธรรมชั้นตรี มีจำนวน ๘๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๙๕

๕.๑.๒ การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๖$, S.D.= ๐.๖๗๖) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านหลักสูตร

มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๐๒$, S.D.= ๑.๖๗๗)

๒) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๙๗$, S.D.= ๐.๖๙๒)

๓) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๕๔$, S.D.= ๐.๖๕๖)

๔) การวัดและประเมินผล

มีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก การวัดและประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๑$, S.D.= ๐.๙๗๖)

๕.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๑ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีสถานะแตกต่างกัน มีระดับความเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการ เรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีสถานะต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการ เรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๒ พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุแตกต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการ เรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุสามเณรที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกันด้านหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระภิกษุสามเณรที่มีระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรมต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักสูตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนด้านการวัดและประเมินผล ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๔ สรุปปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ การศึกษาครั้งนี้ ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป ดังต่อไปนี้

ด้านหลักสูตร

ปัญหา อุปสรรค

- เนื้อหาหลักด้านหลักสูตรมีความหลากหลายเกินไป
- เนื้อหาหลักสูตรเนื้อที่ซ้ำซ้อนจนทำให้ผู้เรียนเกิดการสับสน
- เนื้อหาหลักสูตรเข้าใจยาก

ข้อเสนอแนะ

- โรงเรียนควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเข้าใจง่าย
- โรงเรียนควรมีการปรับปรุงหลักสูตร ให้มีเนื้อหาที่ชัดเจนกะทัดรัดง่ายต่อการเรียนการสอน
- โรงเรียนควรปรับโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะสม โดยยึดวุฒิภาวะของผู้เรียน และลดวิชาการทางโลกบางวิชาที่ไม่สำคัญ และปรับการเรียนแผนกธรรม ให้มีเนื้อหาลดน้อยลง แต่คงไว้ในประเด็นสำคัญที่ผู้เรียนควรเข้าใจ ลดการเน้นท่องจำ ให้เน้นการคิดวิเคราะห์มากขึ้น โดยมีการ

ศึกษาวิจัยการรวมหลักสูตรพระปริยัติธรรมทั้ง ๒ แผนกดังกล่าว และศึกษาวิจัยเนื้อหาสาระของหลักสูตรธรรมที่สมควรกำหนดให้เรียนในแผนก สามัญศึกษา เพื่อนำมากำหนดหลักสูตร

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

ปัญหา อุปสรรค

- ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยเกินไป
- ครูไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกสถานที่
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

- ครูควรศึกษากิจกรรมการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น
- ครูควรมีการเรียนรู้นอกสถานที่ควบคู่กับการเรียนการสอน
- ครูควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนการสอนให้หลากหลาย

ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

ปัญหา อุปสรรค

- สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอต่อผู้เรียน
- สื่อการเรียนการสอนไม่มีการพัฒนาหรืออัปเดต
- อุปกรณ์ด้านสื่อการเรียนการสอน อิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

- ผู้บริหาร ครูผู้สอนต้องจัดหาสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอต่อผู้เรียน
- โรงเรียนควรจัดหาสื่อการเรียนการสอนที่มีความน่าสนใจและอัปเดตอยู่เสมอเพื่อเป็นการดึงความสนใจของผู้เรียนให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น
- โรงเรียนควรมีการจัดซื้อสื่อการเรียนทางอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มยิ่งขึ้น

ด้านการวัดและประเมินผล

ปัญหา อุปสรรค

- ครูผู้สอนไม่ค่อยมีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างจริงจัง
- ครูไม่ค่อยมีการชี้แจงการวัดและผลการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนรับทราบ
- เกณฑ์การวัดและประเมินผลไม่มีความชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

- ครูควรให้ความใส่ใจอย่างจริงจังกับการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
- ครูควรมีการชี้แจงการวัดและผลการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้รับทราบอยู่ตลอดเวลา
- ครูควรมีการวัดประเมินผลการสอนให้กับตัวนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

๕.๑.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-Depth Interview)ผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key Informant) เกี่ยวกับ “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง พิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะ ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

๑. ด้านหลักสูตร

พบว่า เนื้อหาสาระ เก่าเกินไป และภาษาที่ใช้ในหนังสือเป็นภาษาที่เข้าใจยาก โดยเฉพาะเนื้อหาสาระในแผนกธรรมเน้นการจำมากกว่าความเข้าใจ ขาดการประยุกต์ใช้ ไม่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน จึงควรปรับปรุงภาษาที่ใช้ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย จัดระบบเนื้อหาให้ง่ายต่อการเข้าใจ มีคำอธิบายให้ชัดเจน ควรขัดเกลาสำนวนต่างๆ ให้ทันสมัย และควรเพิ่มวิชาการทางโลก เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้หลากหลาย มีความแตกฉาน สามารถเชื่อมโยงประยุกต์ใช้ และมีความสนใจอยากเรียนมากยิ่งขึ้น และควรมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยสอบถามผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตรได้แก่โรงเรียนพระปริยัติธรรม มหาเถรสมาคม หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านหลักสูตรได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ในวิสัยทัศน์ของหลักสูตรว่า ในปีการศึกษาการศึกษานี้ควร มีการพัฒนาด้านใด และควรมีการกำหนดเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ โดยให้ครูหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทำโครงสร้างรายวิชาร่วมด้วยเพื่อความหลากหลายด้านหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

๒. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

พบว่า วิธีการเรียนการสอน เน้นการท่องจำ ไม่ค่อยมีการประยุกต์ใช้และขาดการคิดวิเคราะห์ จึงควรเน้นทักษะทั้ง ๔ ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยปรับวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตได้ และปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนให้เกิดความศรัทธาในการเรียน และเพิ่มกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากขึ้น และอาคารสถานที่ ไม่ค่อยจะเอื้ออำนวยในการเรียนการสอน ซึ่งมักมีเสียงรบกวน และบรรยากาศไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ คับแคบ ไม่ปลอดโปร่ง แสงสว่างไม่เพียงพอ ควรมีสถานที่เรียนเป็นเอกเทศ จัดเป็นห้องเรียนเฉพาะเป็นสัดส่วน จัดให้มีแสงสว่างเพียงพอทั้งภายในและภายนอก มีบรรยากาศและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้

๓. สรุปด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

พบว่า หนังสือ ตำราประกอบการเรียน ไม่เพียงพอ วิชาทางศาสนา มีน้อยเกินไป สื่อ-อุปกรณ์ประกอบการสอน มีน้อย ไม่เพียงพอ ขาดหาย ควรปรับปรุงสื่อการสอนและมีอุปกรณ์ให้ทันสมัย และให้เพียงพอต่อความต้องการ และสิ่งที่สำคัญ หนังสือ ตำราประกอบแบบเรียน เป็น ตำราเก่าเกินไป ขาดการปรับปรุง และภาษาที่ใช้ยาก จึงควรมีตำราสากลที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยหน่วยงานสังกัดที่รับผิดชอบโรงเรียนพระปริยัติธรรมควรมีการรับรองอย่างเป็นทางการ เพื่อใช้เป็นหลักสูตรกลาง และขัดเกลาสำนวนต่าง ๆ ให้ทันสมัย สามารถเข้าใจง่าย และควรส่งเสริมให้มีการผลิตตำราหรือคู่มือประกอบการเรียนให้มากขึ้น

๔. สรุปด้านการวัดและประเมินผล

พบว่า เกณฑ์การวัดและประเมินผล ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดพิษณุโลก มักใช้การวัดความจำ มากกว่าความเข้าใจและการคิดวิเคราะห์ ไม่มีเกณฑ์มาตรฐาน และกฎเกณฑ์แน่นอน ควรปรับเกณฑ์การวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีดำเนินการสายกลาง จัดระบบให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยเน้นการวัดความเข้าใจและการประยุกต์ใช้มากกว่า วัดความจำ และควรมีการประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อย่างต่อเนื่อง และใช้ข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตร มาปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้นและควรให้มีหน่วยงานกลางที่มีการ ประเมินให้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบในกระบวนการพิจารณาหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ไม่ว่าการประเมินด้านผลผลิต (Outcome) ควรให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และ ในการใช้หลักสูตรควรกำหนดให้แน่นอนว่าจะประเมินผลการใช้หลักสูตรในระยะนานเท่าใด เช่น ทุกๆ ๓ ปี หรือทุกๆ ๕ ปี เป็นต้น เพื่อเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ระดับความคิดเห็นปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวม

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๓๖$, $S.D. = ๐.๖๗๖$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก มีการวัดและประเมินผลที่ยังขาดความต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหามานิต สกกล้ำ^{๑๒๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี” พบว่า สภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

การเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี จำแนกตามตำแหน่งของผู้จัดการศึกษาโดยรวม ด้านงานงบประมาณ และด้านงาน

^{๑๒๕} พระมหามานิต สกกล้ำ, “สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

บุคคล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ประสบการณ์ของผู้จัดการศึกษาโดยรวม และรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ วุฒิการศึกษาของผู้จัดการศึกษาโดยรวม ด้านงานวิชาการ และด้านงานบริหารทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

การเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ใน จังหวัดชลบุรี จำแนกตามตำแหน่งของผู้จัดการศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนรายด้าน ด้านการบริหารงานทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ประสบการณ์ของผู้จัดการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และวุฒิ การศึกษาของผู้จัดการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษา ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัด ชลบุรี ตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านงานวิชาการ ควรจัดฝึกอบรมครูให้มีความเข้าใจในการ จัดหลักสูตร แผนกธรรม ด้านงานงบประมาณ ควรให้มีการจัดการงบประมาณจากแหล่งต่างๆ อย่าง เพียงพอต่อการจัดการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพ ด้านงานบุคคล ควรจัดวางตัวบุคลากรปฏิบัติงานใน ตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ให้อย่างเหมาะสม และด้านงานบริหารทั่วไป ควรจัดให้มีแผนปฏิบัติงานประจำปี ของโรงเรียน ให้อย่างเหมาะสมและชัดเจน

๕.๒.๒ ระดับความคิดเห็นปัญหาการจัดการเรียนรู้อาเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกเป็นรายด้าน

๑) **ด้านหลักสูตร** ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้อาเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้านหลักสูตร อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๐๒$, $S.D. = ๑.๖๗๗$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรมีการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ ซึ่งทำให้เกิดความซับซ้อนและยุ่งยากในเรื่องของการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรควรมีความชัดเจนและเป็นแบบแผนให้มีการศึกษาได้อย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเอกชัย ชยเมธี^{๑๒๖} ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า ๑.หลักสูตรมีความซับซ้อนและยากต่อความเข้าใจของผู้เรียน ($\bar{X} = ๓.๕๕$) ที่พระภิกษุหรือสามเณร จะเรียนได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระภิกษุสามเณรที่มีอายุพรรษาน้อย ๒.) ผู้เรียนไม่เข้าใจหลักสูตรของ นักธรรมอย่างจริงจัง ๓.) ผู้เรียนขาดความเข้าใจในด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ๔.) หลักสูตรมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ

๒) **ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน** ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อสภาพ ปัญหาการจัดการเรียนรู้อาเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ด้าน กิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๙๗$, $S.D. = ๐.๖๙๒$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสทำงานร่วมกันน้อยเกินไปจนทำให้เกิดความรู้ความ เข้าใจด้านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปัญญาวุฒิน

^{๑๒๖} พระมหาเอกชัย ชยเมธี, “การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๗), บทคัดย่อ.

กิจ ปัญญาวฑฺโณ (พึงสูงเนิน)^{๑๒๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน ของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๔” ผลการวิจัยพบว่า ๑.) สภาพการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีสภาพอยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน โดยด้านที่มีสภาพการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด ได้แก่ ด้านหลักสูตร รองลงมาได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามลำดับ ยกเว้นด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ๒.) ปัญหาการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ด้าน และมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ๒ ด้าน โดยด้านที่มีปัญหาระดับปานกลางเป็นอันดับแรก คือ ด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน รองลงมาคือ ด้านหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๓.) ครูผู้สอน ที่มีเพศต่างกัน มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน มีประสบการณ์การสอนต่างกัน และมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ๔.) ครูผู้สอน ที่มีเพศต่างกัน มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน มีประสบการณ์การสอนต่างกัน และมีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาต่างกัน มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ทั้งโดยภาพรวมและเป็นรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกันมีปัญหาด้านด้านอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่างกัน ที่จบการศึกษาเอกทางด้านสังคมศึกษามีปัญหามากกว่าครูผู้สอนที่จบการศึกษาวិชาเอกอื่น

๓) **ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน** ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๒.๕๔$, S.D. = ๐.๖๕๖) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสื่อการเรียนการสอนมีความหลากหลาย บางสื่อไม่มีความเหมาะสมเนื้อหาและสื่อการเรียนการสอนไม่พร้อมใช้งาน จนทำให้เกิดปัญหาด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์สุทธิยะ สุทธิโย (หุยมโธสง)^{๑๒๘} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม” ซึ่งได้ศึกษาปัญหาการใช้สื่อการจัดการเรียนการสอน ตามหลักการใช้สื่อ ๔ ด้าน คือ (๑.) ด้านหลักการเลือก (๒.) ด้านหลักการเตรียม (๓.) ด้านหลักการนำเสนอสื่อในห้องเรียน และ (๔.) ด้านหลักการประเมินผล ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนพระปริยัติ

^{๑๒๗} พระครูปัญญาวัฒน์กิจ ปัญญาวฑฺโณ (พึงสูงเนิน). “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน ของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ในสถาบันขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๔” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๙), บทคัดย่อ.

^{๑๒๘} พระสมุห์สุทธิยะ สุทธิโย (หุยมโธสง), “สภาพและปัญหาการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), บทคัดย่อ.

ธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา ๒๕๔๑ จำนวน ๙๒ รูป/คน ซึ่งผลการศึกษาปรากฏดังนี้

๑.) สภาพการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม รวมทุกประเภทและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ สื่อประเภทไม่ต้องฉาย สื่อประเภทเสียง สื่อของจริง สื่อกิจกรรม สื่อประสม สื่อภาพเคลื่อนไหว คอมพิวเตอร์และเกมส์ และสื่อภาพนิ่งประเภทฉาย เมื่อพิจารณาตามตัวแปร ปรากฏดังนี้ ๑.๑) ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีการใช้สื่อรวมทุกประเภทและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ๑.๒) ครูที่มีประสบการณ์ ๑-๕ ปี, ๖-๑๐ ปี และครูที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไป มีการใช้สื่อรวมทุกประเภทและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ๑.๓) พิจารณาตามตัวแปรกลุ่มวิชาที่สอน พบว่า มีการใช้สื่อการเรียนการสอนรวมทุกประเภท อยู่ในระดับปานกลาง

๒.) ปัญหาการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีปัญหามากที่สุด ได้แก่ ด้านหลักการเตรียม และที่มีปัญหาน้อยที่สุดคือ ด้านหลักการเลือก และเมื่อพิจารณาตามตัวแปร ปรากฏดังนี้ ๒.๑) ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีการใช้สื่อรวมทุกประเภทและเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ๒.๒) ครูที่มีประสบการณ์ ๑-๕ ปี, ๖-๑๐ ปี และครูที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไป มีการใช้สื่อรวมทุกประเภทอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นรายด้าน โดยครูที่มีประสบการณ์ ๑-๕ ปี มีความเห็นว่า ด้านที่มีปัญหามากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านหลักการเตรียม และด้านที่มีปัญหาน้อยกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านหลักการนำเสนอสื่อในห้องเรียน ครูที่มีประสบการณ์ ๖-๑๐ ปีมีความเห็นว่า ด้านที่มีปัญหามากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านหลักการเลือก ด้านหลักการประเมินผล และด้านที่มีปัญหาน้อยกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านหลักการเตรียม สำหรับครูที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไปมีความเห็นว่า ด้านที่มีปัญหามากกว่าด้านอื่นๆ คือด้านหลักการนำเสนอสื่อในห้องเรียน และด้านที่มีปัญหาน้อยกว่าด้านอื่นๆ คือด้านหลักการเลือก ๒.๓) พิจารณาตามตัวแปรกลุ่มวิชาที่สอน พบว่า ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการใช้สื่อการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

๔) **ด้านการวัดและประเมินผล** ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก การวัดและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.576) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดการวัดและประเมินผลความรู้ของผู้เรียนก่อนหลังการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูกิตติวรากร**^{๑๒๙} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค ๑” พบว่า สภาพการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค ๑ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างโอกาสทางการศึกษา และการพัฒนาผู้เรียน ไม่มีการวัดและการ

^{๑๒๙} พระครูกิตติวรากร, “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค ๑” วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

ประเมินผลอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ส่วนด้านการจัดองค์กร ด้านการจัดสภาพแวดล้อมภายใน และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการจัดครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการจัดการหลักสูตร และการเรียนการสอน และด้านการจัดการความสัมพันธ์กับชุมชน ล้วนแต่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ปัญหาการจัดการศึกษา พระปรียัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค ๑ พบว่า ไม่มีการบริหารงานผ่านระบบข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัย เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต งบประมาณสำหรับบริหารจัดการสำนักเรียนมีไม่เพียงพอ ขาดครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถในการสอนเชิงบูรณาการ ขาดการส่งเสริมและสนับสนุนระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งการประกันคุณภาพภายในสำนักเรียน และการประกันคุณภาพภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) (สมศ.) ผู้เรียนขาดตำราเรียน และแหล่งศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เช่น ห้องสมุด เป็นต้น และขาดการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการจัดการศึกษาของสำนักเรียน

ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการศึกษาพระปรียัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค ๑ สำนักเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์ บอกบุญแก่ผู้มีจิตศรัทธา ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระบบสื่อสารสนเทศที่ทันสมัย เพื่อให้พร้อมสำหรับการใช้งานด้านการเรียนการสอน รวมทั้งประชาสัมพันธ์บอกบุญผู้มีจิตศรัทธา ให้เข้ามามีส่วนร่วมบริจาคทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือด้านงบประมาณ สำหรับบริหารจัดการโรงเรียนด้วย ส่วนสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง ผู้จัดทำก็ควรจัดกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดการศึกษา วิชาธรรมศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วถึง และมีความทันสมัยเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน และควรสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสำนักเรียนและชุมชน โดยให้ความสำคัญกับผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเน้นให้มีส่วนร่วมจัดการศึกษาในทุกกระบวนการ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปรียัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

- ๑) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรมุ่งเน้นการบริหารงานวิชาการทางด้านแผนกธรรม เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น
- ๒) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสถานศึกษาควรสร้างและกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน เกี่ยวกับการเรียนการสอนแผนกธรรม ให้มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น
- ๓) โรงเรียนพระปรียัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ควรมีการวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน และปฏิบัติตามแผนที่กำหนด

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาจัดการเรียนรู้ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม
๒. ควรกำหนดระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและการประเมินผลให้มีความชัดเจน
๓. ควรจัดหาสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ให้ทันสมัยและเพียงพอต่อความต้องการ
๔. ควรมีการกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษาตามมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษาด้านแผนกธรรม ให้มีมาตรฐานและเป็นแบบอย่างเดียวกัน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

- ๑) ศึกษาเรื่องระบบการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในภูมิภาคอื่นๆ ต่อไป
- ๒) ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ให้มีประสิทธิภาพ
- ๓) ควรศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในระดับกลุ่ม โรงเรียนในแต่ละกลุ่มโรงเรียน
- ๔) ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้จัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔.

_____ การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๔.

_____ คู่มือประเมินผลการเรียนการสอน หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๗.

_____ คู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑. ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๓๓.

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕.

เกษมสันต์ วัฒนานรงค์. เทคโนโลยีเทคนิคศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาครุศาสตร์ เทคโนโลยีคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, ๒๕๓๖.

กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

กิติมา ปรีดีดิลก. การบริหารและการนิเทศเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์, ๒๕๓๒.

จำเนียร ศิลปะวานิช. หลักและวิธีการสอน. กรุงเทพมหานคร : เจริญรุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๓๘.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร : หลักและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, ๒๕๓๙.

ฉลวย พร้อมมูล. พฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา. สงขลา : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา, ๒๕๔๒.

ทัศนีย์ ศุภเมธี. หลักการและการจัดการประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒.

- ธำรง บัวศรี. **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาการศึกษา, ๒๕๔๒.
- บุญชม ศรีสะอาด. **การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕.
- ประเสริฐ ธรรมโวหาร. **หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๒.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ๒๕๔๒.
- เป็รื่อง กิจรัตน์. **อุตสาหกรรมศึกษาหลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : คณะอุตสาหกรรมศึกษา วิทยาลัยครูพระนคร, ๒๕๓๒.
- พร้อมพรรณ อุดมสิน. **การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนคณิตศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- พระยาภักตินฤเบศร์. **หลักสูตรนักเรียนและเปรียญสำหรับใช้ในการศึกษาและสอบไล่ธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร**. ฉบับพิมพ์ครั้งแรก. พ.ศ.๒๕๖๙.
- พิชิต ฤทธิ์จัญญ. **หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : เอ้าส์ออฟเคอร์มีส์, ๒๕๔๕.
- พิสนุ พองศรี. **วิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียมฟ้าการพิมพ์, ๒๕๔๙.
- แรมสมร อยู่สถาพร. **การสร้างและการใช้หลักสูตรประถมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- ละออ การุณยะวนิช และคณะ. **วิธีสอนทั่วไป General methods of teaching**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๔๕.
- ลัดดา สุขปรีดี. **เทคนิคการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖.
- วไลพร คุณุทัย. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร : กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๓๐.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, ๒๕๔๑.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. **แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท แอล.ที.เพรส. จำกัด, ๒๕๔๒.
- วาณี ภูเสต์. **การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน**. จันทบุรี : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสกลนคร, ๒๕๔๒.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. **การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อกระบวนการเรียนการสอนของสถาบันราชภัฏธนบุรี**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๔.
- สนอง อินละคร. **เทคนิควิธีการและนวัตกรรมที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง**. อุบลราชธานี : อุบลกิจออฟเซตการพิมพ์, ๒๕๔๔.
- สนิท เจริญธรรม. **การวัดผลประเมินผล**. นครศรีธรรมราช : สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๐.

สมคิด สร้อยน้ำ. **หลักการสอน**. อุดรธานี : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๔๒.

สมพงษ์ สิงหะพล. **ศัพท์หลักสูตร เล่ม ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครราชสีมา : สมบูรณ์การพิมพ์, ๒๕๔๒.

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. **การประเมินผลการเรียน**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๑.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตาม**

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการวิจัย เรื่อง **รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่**

ศาสนธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดดอนงคาราม. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๘.

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. **แนวทางการบริหารหลักสูตรและการเรียนการสอนตาม**

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, ๒๕๔๙.

สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **ธรรมศึกษาขั้นตรี ฉบับปรับปรุง**

ใหม่ที่ประกาศใช้ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๐.

สิทธิศักดิ์ จุลศิริพงษ์. **หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร**. นครราชสีมา : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๒.

สิริเทพ สุวรรณาศ และคณะ. **การพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน**. ขอนแก่น :

สุนีย์ ภูพันธ์. **แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร**. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์แสงศิลป์, ๒๕๔๖.

สุพิน บุญช่วงศ์. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๓๕.

สุวิทย์ มูลคำ. **เพิ่มสะสมงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : พี.พี.พรินท์ จำกัด, ๒๕๔๒.

แสงจันทร์งาม. **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

อมรา เล็กเริงสินธุ์. **การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร :

ฝ่ายเอกสารตำราทางวิชาการ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๓๗.

อรัญญ์ มูลคำ และ สุวิทย์ มูลคำ. **การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็น**

สำคัญ เล่ม ๒, ๒๕๓๔.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖.

อำนวย เดชชัยศรี. **สื่อการศึกษาพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์, ๒๕๔๒.

อำภา บุญช่วย. **สื่อการศึกษาพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์, ๒๕๔๒.

เอกศักดิ์ บุตรลับ. **ครูและการสอน Teacher and teaching**. เพชรบุรี : ภาควิชาหลักสูตรและการ

สอน คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๗.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ปัญญา ผิวเกลี้ยง. ความคิดเห็นของผู้บริหารและครู เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอาชีวศึกษา. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๓๘.

พระครูกิตติวรากร. การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ฝ่ายธรรมศึกษา สำนักเรียน คณะจังหวัดนนทบุรี ภาค ๑. **วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑.

พระครูปริยัติธรรมมาวุธ (วิรัช ต้นชวน. บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดกระบี่ ตรัง และพังงา. **วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

พระครูปัญญาวัฒน์กิจ ปัญญาพัฒโน (พึงสูงเนิน). สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน ของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา ช่วงชั้นที่ ๓ ในสถาบันชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครราชสีมา เขต ๔. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๙.

พระจรัสศักดิ์ แสงประโคน. การพัฒนาบุคลากรด้านการสอนธรรมศึกษาแบบบูรณาการ ของสำนักศาสนศึกษาวัดหลักร้อย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๘.

พระธีรชาติ ธีรวิโส (ธรรมวงศ์). การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ สารที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม วิชาพระพุทธศาสนา ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต ๑. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๘.

พระมหาทวน นวลสาย. ปัญหาการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา ของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.

พระมหาไพโรจน์ กนโก (นวลสำลี). การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๔๖.

พระมหามานิต สกลกล้า. สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในจังหวัดชลบุรี. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑.

พระมหาวรยุทธ ไพโรจน์สถิตธาดา. การศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดพิษณุโลก. หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต** สาขาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏ พิบูลสงคราม, ๒๕๕๑.

พระมหาสุพรรณภูมิ (จงไกรจักร). ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของ ครูผู้สอนในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จังหวัดนครราชสีมา. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ๒๕๕๐.

พระสมุห์สุทธิยะ สุทธิโย (หุ่ยมไธสง). สภาพและปัญหาการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนของครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดมหาสารคาม. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.

พระอนรรตน์ พองศรี. ศึกษาปัญหาและแนวทางในการจัดธรรมศึกษาในจังหวัดชลบุรี. **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๑.

แสงจันทร์ มโนสร้อย. สภาพการเรียนการสอนจริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนในอำเภอเวียงหนองล่อง. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

(๓) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์ :

กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม, ๒๕๖๐.

ชลียา ลิ้มปิยากร. เทคโนโลยีการศึกษา. ธนบุรี : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๓๖.

ที่มาของข้อมูล : “ข้อมูล จ๑ ร๑ ” . สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.

ที่มาของข้อมูล : “ข้อมูล จ1ร1”. อ้างใน ข้อมูลสถิติ จ1 ร1 สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔.

ที่มาของข้อมูล : ข้อมูล จ๑. ร๑. ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ . อ้างใน สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ จังหวัดพิษณุโลก, (อัตสำเนา).

ที่มาของข้อมูล : ข้อมูลสารสนเทศ ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐. อ้างใน สำนักงานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ ๔ จังหวัดพิษณุโลก, (อัตสำเนา).

ที่มาของข้อมูล : รายงานการประเมินตนเอง. ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐ Self-Assessment Report SAR .โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก, (อัตสำเนา).

ประเสริฐ ธรรมโวหาร. หลักสูตรและการจัดการมัธยมศึกษา, (อัตสำเนา).

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. การบริหารงานวิชาการ, (อัตสำเนา).

พระมหาบุญเพียร บุญญวิริโย. ปฏิรูปการศึกษาเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. วารสาร วิชาการ, ๔
กันยายน ๒๕๔๔.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๐.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการการสอน, หน้า ๒๐๗.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง, ๒๕๓๒.

วาณี ภูเสต์. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน, (อัดสำเนา).

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตรผู้บริหาร
สถานศึกษาระดับสูง, ๒๕๕๙.

สถานศึกษาระดับสูง. กรุงเทพมหานคร : กองพัฒนาบุคคล สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ, ๒๕๓๐.

อำนาจ เดชชัยศรี, สื่อการศึกษาพื้นฐาน, ๒๕๓๔.

อำภา บุญช่วย, การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน, ๒๕๕๙.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

นิตยา ข้าวหอมทอง. การเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม โรงเรียนบางปะหัน. (ออนไลน์), แหล่งที่มา :
www.2.seed.net/watthanadham/hpmepage (๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐).

(๕) บทสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระครูรัตนสุตาภรณ์,ดร, รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช, ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายนิกร โตแดง, หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช,
๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายวชิรวิทย์ ภูนวล, หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช,
๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางยุพิน สารีคำ, หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการโรงเรียนวัดจันทร์วิทยา,
๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายธนเมษฐ์ จันทร์สงคราม, ครูโรงเรียนวัดจันทร์วิทยา, ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นายสุทธิคุณ เอี่ยมยัง, หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการโรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา,
๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สัมภาษณ์ นางลัดดาวัลย์ เสงี่ยมทรัพย์, รองหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการโรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา,
๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Beauchamp George A. **A Curriculum theory**. 4 th ed Itasca Ill : F.E. Peacock, 1981.

Good.c.v. **Dictionary of education**. New York :Mcgraw-Hill, 1973.

Taba Hilda. **Curriculum development** : Theory and practice,1996.

Taba Hilda. **Curriculum development : Theory and practice**. New York : Mcgraw-Hill, 1962.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๐๗

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓๐ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

กราบเรียน พระครูกิตติรัตนานุกูล ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. งานวิจัย ๓ บท จำนวน ๑ ชุด
๒. แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาส นศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ใน การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์ พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่าน เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง

ฉะนั้นจึงกราบเรียนมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็น อย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพ

(พระมหาไช้ ธมฺมเมธี)

รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๙๗๐

นิสิตผู้ประสาน พระสิทธิชัย สิทธิชัย โทร. ๐๙๘-๓๕๕๔๘๑๗

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๐๙

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓๐ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

กราบเรียน พระครูนิทัศน์ปัญญากร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. งานวิจัย ๓ บท	จำนวน	๑ ชุด
๒. แบบสัมภาษณ์	จำนวน	๑ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย โนนสุกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง “สภาพปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาส สนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์ พิจารณาแล้ว เห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง

ฉะนั้นจึงกราบเรียนมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็น อย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพ

(พระมหาไธ้ ธรรมเมธี)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

นิสิตผู้ประสาน พระสิทธิชัย สิทธิชัย โทร. ๐๙๘-๓๕๕๙๘๑๗

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๐๘

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๓๐ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

กราบเรียน พระครูพนัสนิรันดร์, ดร. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจันทน์วิทยา

(พ่อตาคุณ)

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. งานวิจัย ๓ บท จำนวน ๑ ชุด
๒. แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์ พิจารณาแล้ว เห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง

ฉะนั้นจึงกราบเรียนมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ ในการศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ มา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพ

ดร. Kai
(พระมหาไธ้ ธมมเมธี)

รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๙๗๐

นิสิตผู้ประสาน พระสิทธิชัย สิทธิชัย โทร. ๐๙๘-๓๕๔๙๘๑๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔๑(๔)/๔๐๖

วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เจริญพร ดร.วินัย ทองมัน อาจารย์ประจำวิทยาเขตนครสวรรค์

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาส สนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์ พิจารณาแล้ว เห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี

ฉะนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ใน การศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็น อย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง วิชาการมา ณ โอกาสนี้

ดร.ไพฑูริย์

(พระมหาไธ้ ธมฺมเมธี)

รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ดร.ไพฑูริย์

ดร.ไพฑูริย์

(ดร.วินัย ทองมัน)

๒๐ ต.ค. ๕๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ โทร ๐๕๖-๒๑๔๙๗๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๐๕

วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข อาจารย์ประจำวิทยาเขตนครสวรรค์

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาส สนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางบัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตนครสวรรค์ พิจารณาแล้ว เห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง

ฉะนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ใน การศึกษาครั้งนี้ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมกับหนังสือฉบับนี้แล้ว หวังเป็น อย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทาง วิชาการมา ณ โอกาสนี้

พระมหาไธ้ ธรรมเมธี

(พระมหาไธ้ ธรรมเมธี)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ดร.วิรัช จงอยู่สุข
(ผศ.ดร.วิรัช จงอยู่สุข)

ภาคผนวก ข

ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC)
 ของแบบสอบถามเกี่ยวกับ
 เรื่อง การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปรีชาธรรม แผนกธรรม
 อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

พระสิทธิชัย สิริชัยโย (อ๋อนลี)
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่	การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระ ปรีชาธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๑. ด้านหลักสูตร								
๑.	ท่านมีความรู้ด้านโครงสร้างของหลักสูตร นักธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านเข้าใจจุดประสงค์ของหลักสูตรนักธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	เนื้อหาหลักสูตรนักธรรมมีความน่าสนใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	เนื้อหาของหลักสูตรนักธรรมมีความสอดคล้องกับ สภาพปัจจุบัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	เนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับระยะเวลาที่ กำหนด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	ความเพียงพอของหนังสือ/ตำราเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	เนื้อหาที่เรียนง่ายต่อการทำความเข้าใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	หลักสูตรมีการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	หลักสูตรสามารถนำไปบูรณาการกับศาสตร์ อื่นได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐.	หลักสูตรมีสาระความรู้ครบถ้วน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระ ปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๒. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน								
๑.	กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดความซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	กิจกรรมการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเกิด ความสนใจในบทเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	กิจกรรมการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ในการเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนเกิด ความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางกาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสอดคล้อง กับเนื้อหาวิชา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	กิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสม กับวัยของ ผู้เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้มีความ หลากหลาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียน กล้าแสดงออก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียน มีโอกาสทำงาน ร่วมกัน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐.	กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๓. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน								
๑.	การใช้สื่อมีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	การใช้สื่อช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	สื่อที่สอนที่ใช้มีความทันสมัยอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	การใช้สื่อการสอนคำนึงถึงความแตกต่าง ของผู้เรียนผู้เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	สื่อการสอนที่ใช้มีความหลากหลาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	สื่อการสอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ในเนื้อหาที่เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระ ปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	๓. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน								
๗.	สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องเสียง เครื่องฉาย เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	สื่อการเรียนการสอนอยู่ในสภาพพร้อมใช้ งาน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	สื่อการเรียนการสอนเพียงพอต่อผู้เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐.	สื่อการเรียนการสอนมีการอัปเดตข้อมูลอยู่ เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	๔. ด้านการวัดและประเมินผล								
๑.	มีการแจ้งเกณฑ์การวัดและการประเมินผล ให้กับผู้เรียน ทราบก่อนเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	มีการแจ้งเกณฑ์การวัดและการประเมินผล ให้กับผู้เรียน ทราบหลังเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	การวัดและประเมินผลมีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ การเรียนรู้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	การวัดและประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาวิชา ที่เรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	มีการวัดและประเมินผลความรู้ของผู้เรียน ก่อนเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	มีการวัดและประเมินผลความรู้ของผู้เรียน ก่อนหลังเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	วิธีการวัดและประเมินผลที่ใช้มีความ หลากหลาย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลมี ความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการ สอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๙.	เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล มี การปรับแก้ไขข้อมูลกับเหตุการณ์ของ การศึกษาอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๐.	มีการนำผลการวัดและประเมินผลมาเป็น ข้อมูลในการวางแผนการเรียนการสอนในปี ต่อไป	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๑๐

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุญาติเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out) เพื่อทดสอบเครื่องการวิจัย
การาเรียน พระเมธีธรรมประนาท ผู้อำนวยการโรงเรียนหลวงพ่เพชรวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษานานบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำ การวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสน ศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว ใน การศึกษาครั้งนี้ นิสิตมีความประสงค์จักเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out) จากนิสิตของหน่วยฯ ที่ท่าน อำนาจการอยู่เพื่อทดสอบเครื่องมือในการวิจัย จำนวน ๓๐ ชุด

ฉะนั้น จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่าน ได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิต ดำเนินการเก็บข้อมูลตัวอย่าง (Try out) เพื่อทดสอบเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งจะเป็น ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาไช้ ชุมเมธี)

รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๙๗๐

นิสิตผู้ประสาน พระสิทธิชัย สิทธิชัย โทร. ๐๙๘-๓๕๙๙๘๑๗

- รับทราบ

๑๗/๑๐/๒๕๖๐

พระประธานคณะบริหารงานศึกษา

ฝ่ายวัดในเขตปกครองตนเอง

๒๗ ต.ค. ๖๐.

ภาคผนวก ง

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Try out)

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)
 เรื่อง การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปรีดีธรรม แผนกธรรม
 อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
 พระสิทธิชัย สิทธิชัยโย (อ่อนสี)
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Case Processing Summary			
		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0
a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.			

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
.933	25

Item-Total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	81.20	209.476	.710	.928
A2	81.83	210.489	.633	.929
A3	81.20	209.476	.710	.928
A4	81.83	210.489	.633	.929
A5	81.33	214.023	.487	.932
A6	81.83	214.420	.562	.930
A7	83.87	219.016	.133	.944
A8	80.11	218.045	.756	.987
A9	82.21	215.345	.751	.895
A10	83.20	231.245	.645	.876
B1	81.20	209.476	.710	.928
B2	81.83	210.489	.633	.929
B3	81.20	209.476	.710	.928

B4	81.83	210.489	.633	.929
B5	81.33	214.023	.487	.932
B6	81.83	214.420	.562	.930
B7	80.32	213.014	.523	.986
B8	80.44	212.015	.654	.976
B9	81.22	211.145	.721	.876
B10	80.11	214.342	.633	.980
C1	81.20	209.476	.710	.928
C2	81.83	210.489	.633	.929
C3	81.20	209.476	.710	.928
C4	81.83	210.489	.633	.929
C5	81.33	214.023	.487	.932
C6	81.83	214.420	.562	.930
C7	82.00	215.324	.578	.962
C8	81.21	211.224	.632	.978
C9	80.10	214.354	.614	.961
C10	81.22	211.245	.751	.934
D1	81.20	209.476	.710	.928
D2	81.83	210.489	.633	.929
D3	81.20	209.476	.710	.928
D4	81.83	210.489	.633	.929
D5	81.33	214.023	.487	.932
D6	81.83	214.420	.562	.930
D7	81.20	215.487	.751	.987
D8	81.22	210.245	.632	.935
D9	81.43	241.324	.652	.931
D10	82.30	210.117	.630	.962

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๑๓

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

กราบเรียน พระครูกิตติรัตนานุกูล ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑๐๐ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ในการศึกษาครั้งนี้ นิสิตมีความประสงค์จักเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากบุคลากรและนักเรียน ของโรงเรียนที่พระคุณท่านผู้อำนวยการอยู่ การเก็บข้อมูลในครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยตามหลักสูตรดังกล่าว

ฉะนั้น จึงกราบเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้นิสิตได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพ

ดร.ไพฑูริย์
(พระมหาไธ้ ธมฺมเมธี)

รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๙๗๐

นิสิตผู้ประสาน พระสิทธิชัย สิทธิชัย โทร. ๐๙๘-๓๕๙๔๘๑๗

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๑๒

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

กราบเรียน พระครูพิทักษ์นิรันดร์, ดร. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดจันทริกวิน (๗๖๐๓๖๖๖๖)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๒๒ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัยโย นามสกุลอ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพ
ปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัด
พิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ในการศึกษาครั้งนี้ นิสิตมีความประสงค์เก็บ
ข้อมูลเพื่อการวิจัยจากบุคลากรและนักเรียน ของโรงเรียนที่พระคุณท่านผู้อำนวยการอยู่ การเก็บข้อมูลใน
ครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยตามหลักสูตรดังกล่าว

ฉะนั้น จึงกราบเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้นิสิตได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพ

ร.ก. ไร่
(พระมหาไธ้ ธมฺมเมธี)

รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๙๗๐

นิสิตผู้ประสาน พระสิทธิชัย สิทธิชัยโย โทร. ๐๙๘-๓๕๕๙๘๘๑๗

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๑๑

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

กราบเรียน พระครูนิทัศน์ปัญญากร ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๒๐ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุลอ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ในการศึกษา ครั้งนี้ นิสิตมีความประสงค์จักเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากบุคลากรและนักเรียน ของโรงเรียนที่พระคุณท่านผู้อำนวยการอยู่ การเก็บข้อมูลในครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยตามหลักสูตรดังกล่าว

ฉะนั้น จึงกราบเรียนมาเพื่อขออนุญาตให้นิสิตได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย ซึ่งจะเป็น ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนด้วยความเคารพ

(พระมหาไธ้ ธรรมเมธี)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

นิสิตผู้ประสาน พระสิทธิชัย สิทธิชัย โทร. ๐๙๘-๓๕๙๙๘๑๗

ภาคผนวก ฉ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามการวิจัย
เรื่อง การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามชุดนี้ใช้สำหรับพระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในปีการศึกษา ๒๕๖๐ เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ประกอบไปด้วยคำถาม ๓ ตอน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ปัญหาการจัดการเรียนรู้ พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

๒. โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริงเพื่องานวิจัยครั้งนี้จะได้มีความสมบูรณ์และมีคุณค่าต่อการวางแผนการปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ต่อไป

๓ ผู้วิจัยจะใช้คำตอบของท่านสำหรับการวิจัยครั้งนี้เท่านั้นจะสงวนคำตอบของท่านไว้เป็นความลับและจะนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมซึ่งจะไม่ส่งผลกระทบต่อหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวท่านแต่ประการใด และขอขอบพระคุณที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

พระสิทธิชัย สิทธิชัย

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

คณะครุศาสตร์ สาขา วิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในวงเล็บ () หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่านโดยพิจารณาจากข้อความด้านล่าง ดังนี้

๑. สถานะ

() พระภิกษุ () สามเณร

๒. อายุ

() ๑๓ - ๑๕ ปี () ๑๖ - ๒๐ ปี
() ๒๑ - ๒๕ ปี () ๒๖ ปีขึ้นไป

๓. ระดับชั้นพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

() นักธรรมชั้นตรี () นักธรรมชั้นโท
() นักธรรมชั้นเอก

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้

พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านหลักสูตร ๒) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน และ ๔) การวัดและประเมินผล โปรดพิจารณาข้อความในแบบสอบถามที่ละเอียดละเอียดแล้วเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นที่ตรงกับความคิดของท่านโดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

- ๑ หมายถึง มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ระดับน้อยที่สุด
- ๒ หมายถึง มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ระดับน้อย
- ๓ หมายถึง มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ระดับปานกลาง
- ๔ หมายถึง มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ระดับมาก
- ๕ หมายถึง มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ระดับมากที่สุด

คำชี้แจง : โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่กำหนด

การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ระดับคะแนน				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านหลักสูตร					
๑. ท่านมีความรู้ด้านโครงสร้างของหลักสูตรนักธรรม					
๒. ท่านเข้าใจจุดประสงค์ของหลักสูตรนักธรรม					
๓. เนื้อในหลักสูตรนักธรรมมีความน่าสนใจ					
๔. เนื้อหาของหลักสูตรนักธรรมมีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน					
๕. เนื้อหามีความเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนด					
๖. ความเพียงพอของหนังสือ/ตำราเรียน					
๗. เนื้อหาที่เรียนง่ายต่อการทำความเข้าใจ					
๘. หลักสูตรมีการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ					
๙. หลักสูตรสามารถนำไปบูรณาการกับศาสตร์อื่นได้					
๑๐. หลักสูตรมีสาระความรู้ครบถ้วน					
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน					
๑. กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา					
๒. กิจกรรมการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน					
๓. กิจกรรมการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้					
๔. กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนเกิดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางกาย					
๕. กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา					
๖. กิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน					
๗. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้มีความหลากหลาย					
๘. กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก					
๙. กิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสทำงานร่วมกัน					
๑๐. กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					

การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก	ระดับคะแนน				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน					
๑. การใช้สื่อมีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่สอน					
๒. การใช้สื่อช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น					
๓. สื่อที่สอนที่ใช้มีความทันสมัยอยู่เสมอ					
๔. การใช้สื่อการสอนคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน					
๕. สื่อการสอนที่ใช้มีความหลากหลาย					
๖. สื่อการสอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่เรียน					
๗. สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องเสียง เครื่องฉาย เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน					
๘. สื่อการเรียนการสอนอยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน					
๙. สื่อการเรียนการสอนเพียงพอต่อผู้เรียน					
๑๐. สื่อการเรียนการสอนมีการอัปเดตข้อมูลอยู่เสมอ					
ด้านการวัดและประเมินผล					
๑. มีการแจ้งเกณฑ์การวัดและการประเมินผลให้กับผู้เรียนทราบก่อนเรียน					
๒. มีการแจ้งเกณฑ์การวัดและการประเมินผลให้กับผู้เรียนทราบหลังเรียน					
๓. การวัดและประเมินผลมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้					
๔. การวัดและประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาวิชาที่เรียน					
๕. มีการวัดและประเมินผลความรู้ของผู้เรียนก่อนเรียน					
๖. มีการวัดและประเมินผลความรู้ของผู้เรียนก่อนหลังเรียน					
๗. วิธีการวัดและประเมินผลที่ใช้มีความหลากหลาย					
๘. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน					
๙. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล มีการปรับแก้ไขข้อมูลกับเหตุการณ์ของการศึกษาอยู่เสมอ					
๑๐. มีการนำผลการวัดและประเมินผลมาเป็นข้อมูลในการวางแผนการเรียนการสอนในปีต่อไป					

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ปัญหาการจัดการเรียนรู้ พระปริยัติธรรม
แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก

๑. ปัญหาและอุปสรรค (ด้านหลักสูตร)

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๒. ปัญหาและอุปสรรค (ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน)

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๓. ปัญหาและอุปสรรค (ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน)

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

๔. ปัญหาและอุปสรรค (ด้านการวัดและประเมินผล)

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

**** ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม****

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๑๔

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

กราบเรียน พระครูรัตนสถากรณ์, ดร. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓ นิตยพริญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก” การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว และเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการศึกษาวิจัย

ฉะนั้น จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้หนังสือสัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

กราบเรียนมาด้วยความเคารพ

(พระมหาไธ้ ฐมเมธี)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

นิตยผู้ติดต่อประสาน : พระสิทธิชัย สิทธิชัย โทร. ๐๙๘-๓๕๙๙๘๑๗

อ.ศักดิ์มงคล
พระครูรัตนสถากรณ์
๒๗ ต.ค. ๖๐

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๑๖

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เจริญพร นายนิกร โตแดง หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัยโย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "สภาพปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก" การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว และเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการศึกษาวิจัย

ฉะนั้น จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้นิสิตได้สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาไธ้ ธมฺมเมธี)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

นิสิตผู้ติดต่อประสาน : พระสิทธิชัย สิทธิชัยโย โทร. ๐๙๘-๓๕๙๙๘๑๗

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๑๘

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิเทศสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เจริญพร นางยุพิน สารีคำ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดจันทรวรวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัยโย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพ
ปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัด
พิษณุโลก” การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว และเพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการศึกษาวิจัย

ฉะนั้น จึงเจริญพรมมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้นิเทศได้สัมภาษณ์เพื่อประกอบ
ในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาไฉ่ ธมฺมเมธี)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

นิสิตผู้ติดต่อประสาน : พระสิทธิชัย สิทธิชัยโย โทร. ๐๙๘-๓๕๙๙๘๑๗

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๑๘

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตรับสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เจริญพร นายธนาเมศร์ จันทร์สงคราม ครูโรงเรียนวัดจันทร์วิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพ
ปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัด
พิษณุโลก” การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว และเพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการศึกษาวิจัย

ฉะนั้น จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้นิสิตรับสัมภาษณ์เพื่อประกอบ
ในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาไธ้ ธมฺมเมธี)

รักษาการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๔๙๗๐

นิสิตผู้ติดต่อประสาน : พระสิทธิชัย สิทธิชัย โทร. ๐๙๘-๓๕๙๙๘๑๗

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๒๐

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตรับสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เจริญพร นายสุทธิคุณ เอี่ยมยัง หัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพ
ปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัด
พิษณุโลก” การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว และเพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการศึกษาวิจัย

ฉะนั้น จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้นิสิตรับสัมภาษณ์เพื่อประกอบ
ในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาไธ้ ธมฺมเมธี)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๔๗๐

นิสิตผู้ติดต่อประสาน : พระสิทธิชัย สิทธิชัย โทร. ๐๙๘๘-๓๕๔๙๘๑๗

(นายสุชาติ อ.อ.)
๒๕๖๐.๑๐.๑๖

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๔๑๗

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เจริญพร นายวิชาวิทย์ ภูนวล รองหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก” การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว และเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการศึกษาวิจัย

ฉะนั้น จึงเจริญพราเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้นิสิตได้สัมภาษณ์เพื่อประกอบในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาไฉ่ ธรรมเมธี)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

นิสิตผู้ติดต่อประสาน : พระสิทธิชัย สิทธิชัย โทร. ๐๙๘-๓๕๙๙๘๑๗

ที่ ศธ ๖๑๖๔.๑(๔)/๕๒๑

บัณฑิตศึกษาวิทยาเขตนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือสัณหาณเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เจริญพร นางลัดดาวัลย์ เสี่ยมทรัพย์ รองหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดธรรมจักรวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณหาณ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุล อ่อนสี เลขประจำตัวนิสิต ๕๖๒๓๔๐๒๐๑๓
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพ
ปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของสำนักศาสนศึกษา อำเภอเมืองจังหวัด
พิษณุโลก” การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว และเพื่อนำข้อมูลมา
ประกอบการศึกษาวิจัย

ฉะนั้น จึงเจริญพรมหาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้หนังสือสัณหาณเพื่อประกอบ
ในการวิจัยครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เจริญพร

(พระมหาไฉ่ ธมฺมเมธี)

รักษาราชการผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
ปฏิบัติหน้าที่แทนในตำแหน่งเลขานุการบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์

โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐

นิสิตผู้ติดต่อประสาน : พระสิทธิชัย สิทธิชัย โทร. ๐๙๘๘-๓๕๙๙๘๘๑๗

ภาคผนวก ซ
แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปรีชาธิธรรม แผนกธรรม
อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมเป็นอย่างไร

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์..... ฉายา - นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

๑. ปัญหาการจัดการเรียนรู้พระปริยัติธรรม แผนกธรรม อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก โดยภาพรวมเป็นอย่างไร?

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

๑.๑) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ด้านหลักสูตร

๑.๒) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

๓.๓) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

๓.๔) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ การวัดและประเมินผล

ขอกราบขอบพระคุณ/ขอบคุณทุกท่านที่ช่วยตอบแบบสัมภาษณ์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา นามสกุล	: พระสิทธิชัย ฉายา สิทธิชัย นามสกุล อ่อนสี
วัน/เดือน/ปีเกิด	: วันอังคาร ที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๓๓
สถานที่เกิด	: ๙๘ หมู่ ๔ ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทองทอง จังหวัดพิษณุโลก
การศึกษา	: ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านน้ำพรม มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านน้ำพรม มัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชา สังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชา การบริหารการศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อุปสมบท	: เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๓ ณ พระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐
ประสบการณ์การทำงาน	: พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โรงเรียนพุทธชินราชพิทยา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
เข้าศึกษา	: เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๖
สำเร็จการศึกษา	: เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน	: ๙๒/๓ ถ.พุทธบูชา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
E-mail	: phrasittichai๒๕๓๓@hotmail.com
โทร	: ๐๙๘-๓๕๙๙-๘๑๗